

PELUREITA JA SANKAREITA JULKISUUDESSA

Mediakertomus yrityskaupasta

Esa Rieskjärvi
Journalistiikan lisensiaatintyö
7.10.1999 Viestintätieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos VIESTINTÄTIETEIDEN
Tekijä Esa Rieskjärvi	
Työn nimi Pelureita ja sankareita julkisuudessa -mediakertomus yrityskaupasta	
Oppiaine Journalistiikka	Työn laji lisensiaatintyö
Aika 7.10.1999	Sivumäärä 149
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkielma tarkasteli Keskon vuonna 1996 toteuttaman Tuko-fusion käsittelyä mediassa. Tutkimuksen päätavoitteena oli selvittää, miten eri tiedotusvälineet käsitelivät yrityskauppaa ja kilpailuviranomaisten päätöksiä journalismin julkisuustilassa. Tavoitteena oli selvittää, millaisia merkityksiä, rooleja ja valtasuhteita saivat niin media kuin prosessin toimijat.</p> <p>Tutkimusmateriaalina ovat Yleisradion tv- ja radiouutiset, sekä kolme maakuntaradiota, Etelä-Karjalan Radio, Radio Keski-Suomi ja Ylen aikainen. Valtakunnallisia sanomalehtiä edustavat Helsingin Sanomat, Ilta-Sanomat ja Kauppalehti. Maakuntalehdistä ovat mukana Keskisuomalainen ja Etelä-Saimaa. Tutkimusotteena oli laadullinen tutkimus. Tiedotusvälineiden jutuista oli tehty diskurssianalyysi, jolla kartoitettiin syntyynyttä julkisuutta. Diskursseilla tutkimuksessa tarkoitetaan tiedotusvälineiden kielenkäyttömuotoja, joita on tuotettu mm. tiedotteista, toimijoiden lausunnoista tai päätöksenteosta valuneista tietovuodoista.</p> <p>Keskolle oli merkittävää päästä säätelemään Tuko-fusion julkisuutta omien tavoitteiden mukaisesti. Yhtiön Julkisuuden hallinnalle merkittävän särön synnyttivät kilpailuviranomaiset, jotka eivät hyväksyneet aiottua suurta päivittäistavarakauppaa. Tuolloin diskurssien vallan tasapaino järkkäytyi ensimmäisen kerran. Toisen kerran prosessin diskurssit ottivat yhteen Keskon ilmoitettua luopuvansa osasta Tukoa. Kolmas diskurssien valtataistelu käytiin EU:n komission kieltäessä fusion.</p> <p>Tulokset osoittivat, että media oli Keskon Tuko -kaupan toimijoille hallitsematon ja ennakoimaton vaikuttaja. Mitä lähemmäksi tiedotusvälineet pääsivät käsittelyssä olleita tapahtumia, sitä enemmän ne tekivät juttunsa omin ratkaisuin. Ne pyrkivät ennakoimaan ja tekemään johtopäätöksiä ennen toimijoiden tekemiä virallisia ratkaisuja</p>	
Asiasanat Median julkisuustila, julkisuuden hallinta, diskurssianalyysi, roolit ,metaforat	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto / Tourulan kirjasto	
Muita tietoja	

1.	Alkusanat.....	1
2.	Media puhuu yrityskaupasta.....	5
2.1	Tutkimuksen lähtökohdista ja rajauksesta.....	5
2.2	Media ja toimijat kohtaavat.....	9
2.3	Tapahtumilla on oma ympäristönsä.....	13
2.4	Media määrittää toimijat.....	14
2.5	Diskurssien valtaa ja jännitteitä.....	17
3.	Toimijat ja tiedotusvälineet.....	19
3.1	Tapaus Kesko-Tuko.....	19
3.2	Kakunjakajia päivittäistavaramarkkinoilla.....	20
3.3	Kilpailuvirasto nostaa profiiliaan.....	25
3.4	Kilpailun ylin valvoja.....	26
3.5	Julkisuus syntyy mediassa.....	28
4.	Valokiilassa Kesko.....	30
4.1	Juttujen ja diskurssien mittauksesta.....	30
4.2.	Tuko-kauppa toukokuussa 1996.....	31
4.3	Keskon tarjous lokakuussa 1996.....	35
4.4	EU:n komission ratkaisu marraskuussa 1996.....	37
4.5	EU:n komissio hyväksyi Keskon järjestelyt.....	43
4.5	Yhteenvedo jutuista ja toimijoista.....	46
5	Kesko julkistaa Tuko-kaupan.....	50
5.1	Salatut neuvottelut pääsevät julkisuuteen.....	50
5.2	Ylen ajassa elävää uutisointia.....	53
5.2.1	Radiouutiset.....	53
5.2.2	Televisiouutiset.....	56
5.2.3	Maakuntaradiot.....	60
5.3	Sanomalehdet esittelevät päivittäistavara- kaupan uusia aikoja.....	61
5.3.1	Helsingin Sanomat.....	61
5.3.2	Kauppalehti.....	64
5.4	Valtakunnallisuutta ja alueellisuutta.....	68
5.4.1	Keskisuomalainen.....	68
5.4.2	Etelä-Saimaa.....	72
5.5	Toteavia pääkirjoituksia.....	75
5.6	Toimijat pääsivät julkisuuteen.....	78
6	Komission päätöstä odotellessa.....	80
6.1	Kilpailuviranomaiset nostavat profiiliaan.....	80
6.2	Kesko tarjoaa.....	83
6.2.1	Radiouutiset.....	84
6.2.2	Televisiouutiset.....	85
6.3	Yksityiskohtaisempaa uutisointia.....	87

6.3.1	Helsingin Sanomat.....	87
6.3.2	Kauppalehti.....	89
6.3.3	Ilta-Sanomat.....	90
6.4	Maakuntalehtien läheinen ja kaukainen asema.....	91
6.4.1	Keskisuomalainen.....	91
6.4.2	Etelä-Saimaa.....	92
6.5	Omia juttuja ja infomateriaalia.....	94
7	EU:n komissio torjui fuusion.....	96
7.1	Arvailuja komission päätöksestä.....	96
7.2	Täydeltä laidalta Tukoa.....	98
7.3	Tuko-järjestelyt eivät riitä komissiolle.....	101
7.3.1	Radiouutiset.....	101
7.3.2	Televisiouutiset.....	103
7.4	Lehdet täynnä komissiopäätöstä.....	105
7.4.1	Helsingin Sanomat.....	105
7.4.2	Kauppalehti.....	107
7.4.3	Ilta-Sanomat.....	109
7.4.4	Keskisuomalainen.....	111
7.4.5	Etelä-Saimaa.....	114
7.5	Kannanottoja ja arviointeja pääkirjoituksissa.....	115
7.6	EU:n päätös puhutti jatkossakin.....	121
8	Pöly on laskeutunut.....	124
8.1	Yhteisymmärrys tavoittaa eri osapuolet.....	124
9	Media määrittä merkit.....	136
9.1	Merkkien tulkitsijat ja niiden tekijät.....	136
9.2	Tiedotusvälineet kovan uutisen äärellä.....	138
9.3	Ihmettelevä ja kriittinen media.....	140
9.4	Ratkaisun esittelyn aika.....	142
9.5	Uutisen kärki on taittunut.....	145
9.6	Metaforilla puhuva media.....	147

ALKUSANAT

"Pelureita ja sankareita julkisuudessa –mediakertomus yrityskaupasta" -tutkimus rakentaa kokonaiskuvan siitä, miten media esitteli vuonna 1996 tapahtuneen Keskon Tuko-fuusion. Kauppa oli laajuudessaan ja vaikutuksiltaan suuri ja se sai mediassa merkittävän huomion osakseen. Lehdissä sitä käsiteltiin sekä taloussivuilla että uutissivuilla ja Yleisradion ohjelmissa se sai suuren huomion television ja radion uutislähetyksissä.

Kesko osti enemmistön Tukosta vuoden 1996 lopulla ja hankki kesän aikana koko Tukon omistukseensa. Kaupalla Kesko kahmaisi haltuunsa 60 prosenttia Suomen päivittäistavarakaupasta. Suomen kilpailuviranomaiset katsoivat, että Kesko pääsi määräävään asemaan markkinoilla. Kilpailuvirasto päätti viedä järjestelyn EU-komission tutkittavaksi, koska Suomessa ei ole lakia yrityskauppojen valvontaan. Tyydyttääkseen EU-viranomaisia Kesko ilmoitti median kautta olevansa valmis myymään Tukosta pois 40 prosenttia. Lopulta kuitenkin EU katsoi, että Keskon suuri markkinaosuus saattaa vaikeuttaa muiden yritysten pääsyä Suomen markkinoille, eikä hyväksynyt esitettyä tarjousta. Keskon oli luovuttava suuremmasta osasta Tukoa, kuin mihin se itse olisi ollut valmis.

Tutkimusmateriaalina ovat kolmen valtakunnallisen ja kahden maakuntalehden aiheesta tekemät jutut, ja sähköisen median edustajina Yleisradion tv- ja radiouutiset sekä kolme maakuntaradiota. Uutisjuttujen lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan myös lehtien pääkirjoituksia ja kolumneja sekä Ylen ajankohtaisohjelmia. Työtä varten olen kerännyt mukana olevien tiedotusvälineiden jutut ja ohjelmat koko Tuko-kaupan ajalta. Tarkastelun keskipisteenä on neljä ajankohtaa: Tuko-kaupan julkistaminen toukokuussa 1996, Keskon esitys luopumisesta

osasta Tukoa lokakuussa, EU:n kielteinen päätös marraskuussa ja fuusion hyväksyminen huhtikuussa 1997.

Mediatutkimukselle tämä lähes vuoden kestänyt tapahtumasarja oli hedelmällinen, koska siitä muodostui myös eräänlainen eheä jatkokertomus: Kesko ostaa myy ja tarjoaa, Komissio kieltää ja hyväksyy. Tarkoituksena on selvittää millaisina media esitti prosessin toimijoiden keskinäiset valtasuhteet ja roolit sekä millaisia merkityksiä se antoi prosessin eri vaiheille. Tutkimuksen metodisena otteena on laadullinen tutkimus, jossa sovelletaan diskurssianalyysia. Tällöin eräänä ajatuksena on valottaa sitä, kuinka tiedotusvälineet voivat kielellisillä valinnoilla vaikuttaa esitettyihin asioihin (Fairclough 1997, 42). Samalla kartoitetaan diskurssianalyysilla median ja toimijoitten rooleja sekä suhteita ja niiden vaihtumista prosessin eri vaiheissa. Huomio kohdistuu tällöin siihen, miten Yleisradion ja lehtien oma ääni ja ulkopuolisten toimijoiden (Kesko, kilpailuviranomaiset, EU) äänet kohtasivat uutistekstissä. Lisäksi tavoitteena on selvittää, kuka itse asiassa hallitsi journalismia toimijoiden ollessa mediatietoisia ja toimittajien kriittisiä - jopa kyynisiä.

Median tekemiä juttuja sääтели pitkälle se, millaista informaatiota ja lähteitä sillä oli käytettävissään. Uutisjournalismin ydintä on postikonttori- tai lausuntojournalismi, jossa referoidaan talouselämän ja poliittisten vaikuttajien lausuntoja (Kuutti 1995, 56). Julkisuudelle oli tyypillistä Tuko-fuusiassa info-riippuvuus, jolloin asiantuntijat ja eri toimijat jakelivat näkemyksiään itse valitsemassaan paikassa ja ajankohtana. Infojournalismissa uutisaiheiksi nousevat automaattisesti tilaisuuksien järjestäjien esiin nostamat asiat (Mörä 1999, 93). Juttujen perustana oli pääosaltaan Keskon antama informaatio. Varsinkin Tuko-fuusion alkuvaiheessa yhtiön julkistamat faktat olivat perustana jutuille. Yhtiö hallitsi siis julkisuuskuvansa muotoutumista. Prosessin myöhäisemmissä vaiheissa Kesko ei pystynyt tiedotusvälineitä säätelemään. EU:n kilpailuviranomaisten päätöksiä odoteltaessa tiedotusvälineet tekivät juttunsa yhtiötä kuulematta. Tuolloin Keskon mahdollisuuksia mediassa toimijana rajoittivat osaltaan pörssilait, jotka kieltävät puhumasta pörssikursseihin vaikuttavista, keskeneräisistä hankkeista.

Pääsy tiedotusvälineisiin on toimijoille ja eri organisaatioille resurssi , mutta se ei yksin riitä, jos ne eivät pysty ohjaamaan journalismin sisältöä. Journalistisen julkisuuden hallinnalla on Heikki Luostarisen mukaan kolme dimensiota: Julkisuuteen pääsy, sanoman kontrolli ja vaikutus (Luostarinen 1994, 49,67). Keskon julkisuustavoitteisiin kuuluivat mm. yleisen hyväksynnän ja poliittisen suopeuden saaminen fuusiolle, sekä omien sidosryhmien ja talouselämän tuki.

Kyse on pyrkimyksestä vaikuttaa omaan esiintymiseen julkisuudessa niin, että asetetut päämäärät toteutuisivat mahdollisimman hyvin. Julkisuuden hallinnan korkeampi taso on vaikuttaminen julkisen keskustelun sisältöihin, eli tuoda median agendalle aiheita (Ikävalko 1996, 27). Itsestään selvää julkisuuden hallinnointi median kanssa toimijoille ei ole. Journalistikunnassa vallitsee suhteellisen suuri yksimielisyys vapaudesta päättää jutuistaan, niiden sisällöistä ja näkökulmien valinnoista.

Omaan julkisuuden säätelyynsä Keskolta kirposi ote, kun julkisuuden hallintaan ilmestyi myös muita toimijoita. Kilpailuviranomaiset tulivat ja ottivat Keskoa niskalenkin, josta se pääsi suostuttuaan luopumaan osasta Tukoa. Keskolle koko julkisuusprosessi muodostui harmillisen kiusalliseksi, kun mediassa käsiteltiin yrityksen miljardikauppaa, ilman että se itse pystyi vaikuttamaan tähän prosessiin.

Tiedotusvälineissä uutisointia osaltaan helpotti se, että jutuista huolehtivat samat toimittajat, pääasiassa taloustoimittajat. Kulloinkin tarjolla olleen infomateriaalin lisäksi he olivat oppineet tuntemaan myös aiheeseen liittyvää muuta taustatietoa. Tiedotusvälineiden faktojen hallinta syveni sitä mukaa kun Kesko-Tuko -prosessi eteni. Juttujen tekemisessä pyrittiin myös näkemyksellisyyteen, joka ei ole pelkästään käytettävissä olevien faktojen analysointia. Tavoitteena on saada tosiasiat asiayhteyteensä. Näin juttujen kontekstista on mahdollista ymmärtää esitettävä asiakokonaisuus mahdollisimman syvästi.

(Kuutti 1995, 46.)

Median ja yksityisten yritysten väliset yhteydet journalistisella tasolla saattavat olla ohuen ja pintapuolisen sekä sattumanvaraisenkin vuorovaikutuksen varassa. Päätettyjen asioiden esit

telemisessä elinkeinoelämä on mielellään tulossa julkisuuteen. Kun Kesko oli saanut Tuko-fuusion oman mielensä mukaiseen kuntoon, se jakeli auliisti tietoja hankkeesta. Normaaliolosuhteissa yritykset vaikenevat liiketoimintansa strategisista suunnitelmista. Tällaisia ovat mm. keskeneräiset kauppaneuvottelut tai vireillä olevat investointisuunnitelmat. Niitä voidaan pitää myös liikesalaisuuksina, jolloin julkistaminen voi olla haitallista esim. kilpailullisista syistä. Kaikkia strategisen tason hankkeitaan firmat eivät pysty viemään läpi salaisuuden verhon takana. Niillä saattaa olla yhteiskunnallista merkitystä ja niiden toteuttamiseen tarvitaan muitakin kuin omia päätöksiä. Osa yritysten strategisen tason ratkaisuista on siis sellaisia, että niiden soveltamiseen tarvitaan ulkopuolisten osapuolten suostumus. Näin on käynyt mm. Keskon Tuko-kaupassa, jota EU:n komissio ei sellaisenaan hyväksynyt.

2 MEDIA PUHUU YRITYSKAUPASTA

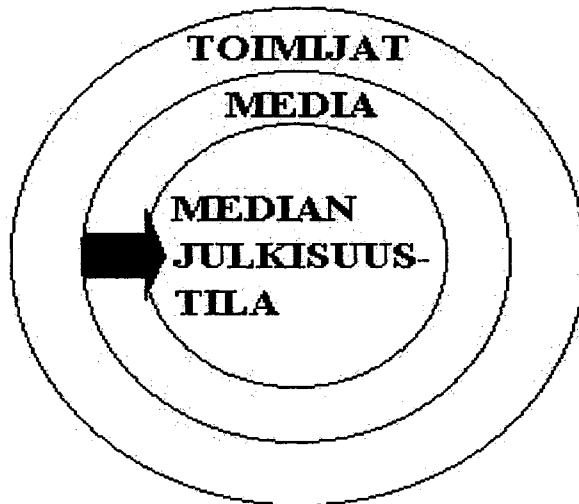
2. 1. Tutkimuksen lähtökohdista ja rajauksesta

Tutkimuksessa selvitetään, miten media käsitteli Keskon Tuko -kauppaa ja kilpailuviranomaisten päätöksiä journalismin julkisuustilassa. Tavoitteena on kartoittaa, millaisia merkityksiä media liitti prosessin vaiheisiin ja toimijoihin sekä miten se esitti valtasuhteet ja millaisen vallan se itse otti. Viestintä voidaan Careyn mukaan määrittää symboliprosessiksi, joka tuottaa, pitää yllä, korjaa ja muuttaa todellisuutta. Ymmärrämme viestintää vain sikäli, kuin pystymme luomaan tapahtumakulusta malleja tai esityksiä, joihin voimme tapahtumat suhteuttaa. Journalismissa tämä ilmenee niin, että juttuihin valikoidaan aineksia, joiden avulla todellisuuden piirteisiin kiinnitetään huomiota toisten kustannuksella. Viestintä siis enemmänkin synnyttää merkityksiä, kuin siirtää informaatiota (Mörä 1999, 6). Tässä journalistien ja toimijoiden välisessä vuorovaikutuksessa oli kyse myös vallasta todellisuuden määrittelyssä. Vallankäyttö diskurssien yhteydessä on sosiaalisten suhteiden nimeämistä ja muokkaamista.

Tutkimuksessa on mukana kolme valtakunnallista lehteä (Helsingin Sanomat, Ilta-Sanomat ja Kauppalehti) ja kaksi maakunnallista lehteä (Etelä-Saimaa ja Keski-suomalainen). Sähköisestä mediasta mukana on Yleisradio, sen tv- ja radiouutiset sekä kolme maakuntaradiota (Etelä-Karjalan Radio, Radio Keski-Suomi ja Ylen aikainen). Yleisradion muissa ajankohtaisohjelmissa syksyllä 1996 Kesko-Tuko-EU aihe on ollut esillä myös muutamassa tv-ohjelmassa (MOT- ohjelma lokakuussa, kaksi K.Tervoa ja yksi juttu A-raportissa marraskuussa). Fuusion alkuvaiheessa sitä

käsitteli myös Kotimaan Katsaus.

Tutkimuksessa pureudutaan Tuko-kaupasta tehtyjen juttujen sisältöihin ja siihen, miten ja millaisessa valossa eri toimijat pääsivät median julkisuustilaan. yritysfuusion aikana.

Kesko-Tuko -kaupan julkisuustila

Huomio kiinnittyy myös siihen, miten eri tiedotusvälineet käsittelivät Tuko-kauppaa sen eri vaiheissa. Tarkastelu alkaa Keskon ilmoitettua Tuko-kaupasta toukokuussa 1996 ja se päättyy huhtikuuhun 1997. Tuolloin koko prosessi oli ohi Kesko myytyä EU:n vaatiman osuuden Tukosta. Tarkastelussa on mukana on sekä sanomalehtien että Yleisradion uutistoiminta ja se, millaisen huomion kohteena Keskon Tuko-kauppa on ollut ja kuinka juttuihin valitut näkökulmat ovat muuttuneet.

Tuko-kaupan koko sykli ajoittuu vuoden 1996 toukokuusta vuoden 1997 huhtikuuhun. Huomion kohteina ovat journalististen prosessien tuotokset eli jutut. Uutisjuttujen lisäksi tarkastelussa ovat mukana myös lehtien pääkirjoitukset ja kolumnit. Lähtökohtana on kartoittaa ja kuvailla eri osapuolten toimintaa ja niiden tekemiä ratkaisuja median luomassa julkisuustilassa neljänä eri ajankohtana. Tässä kehityskulussa on kyse myös journalistisesta draamasta, johon kuuluvat uutisille luonteenomainen muutos ja yllätyksellisyys. Draaman päähenkilö identifioituu usein sankariksi, tai saa sankarillisia piirteitä (Virtapohja 1998, 27). Tuko-fuusiossa oli myös muita roolihahmoja, kuten pelureita, jotka vaikuttivat syntyneeseen draaman kaareen.

Journalismi tarjoaa tilan, jossa hyvin monien ja monimuotoisten ja eriytyneiden intressien on mahdollista kokoontua nopeasti. Siinä on kyse alituisesti liikkeessä olevasta vyyhdistä, jota liikuttavat eri diskurssit ja edunajajat. Median kannalta ongelmana on, että eri organisaatiot tuottaessaan erilaista tiedotusmateriaalia eivät toimi pyyteettömästi, vaan pyrkivät hankkimaan omia julkisuusetuja (Luostarinen 1994, 14-28). Julkisuustilaa pyrkivät hallitsemaan median lisäksi myös toimijat. Keskolla ja kilpailuviranomaisilla oli omat intressinsä pyrkiä hallitsemaan julkisuutta eli saamaan oman sanomansa suunnitellusti läpi. Media toimiikin eräänlaisena korjauskertoimena, jolloin mm. yhdistellään eri toimijoiden näkemyksiä ja jo julkisuudessa olleita tietoja ja tulkintoja. Tiedotusvälineiden yhtenä oleellisena tavoitteena onkin tapahtumien tulkinta ja analysointi. Harvoin puheet ja teot pääsevät sellaisenaan läpi julkisuuteen. (Aula 1991, 112-132.) Kyseessä ei kuitenkaan ole joko - tai -asetelma. Lopputulokseen vaikuttavat niin yksilöiden kuin organisaatioiden taidot ja tietenkin median reaktiot ja ratkaisut. Julkisuuden hallinta voi muodostua odotusten mukaiseksi tai sitten ei (Ikävalko 1996, 80).

Lajityypiltään jutut kuuluvat uutisjournalismin yhteen aihepiiriin, talousjournalismiin. Vielä –80 luvulla taluslehtien tieto ymmärrettiin niin, että se ei ollut tarkoitettu kenelle tahansa.

Kohderyhmäksi katsottiin yritysjohtoon lukeutuvat hyvin koulutetut lukijat. Mutta jo 90-luvulla talousuutisilla kilpailtiin kaikista lukijoista. Kirsti Lehtosen (1994) selvityksen mukaan mm. uutinen profiloidaan niin, että se kiinnostaa lehden lukijoita. Se rakentuu henkilön varaan ja kirjoitetaan viihteenomaisesti; kielenkäyttö on rentoa ja sisältää kielikuvia (Majapuro 1997,18,21). Puhdasta talousjournalismia ei Tuko-fuusiosta tiedottaminen ollut. Kyse oli ennen kaikkea kovasta uutisesta, joka sai pääosan tiedotusvälineiden uutisvirrassa.

Työtä varten olen kerännyt valittujen tiedotusvälineiden tekemiä juttuja koko vireillä olleen prosessin ajalta. Tutkimuksen aineisto käsittää sanomalehti-, tv- ja radiouutisia siis juttuja ja ohjelmia. Ajatuksena on, että niissä on esimerkkejä tai näytteitä samoista, julkisuudessa toteutuneista ilmiöistä. Tarkastelun painopisteenä on neljä eri ajankohtaa, jotka olivat merkittäviä Tuko-fuusiossa. Näitä olivat kaupan julkistaminen 27.5., Keskon ilmoitus luopumisesta osasta Tukoa 28.10. EU:n kielteinen päätös 20.11.1996 ja fuusiojärjestelyjen lopullinen hyväksyminen 18.4.1997. Prosessista kirjoitettiin muinakin ajankohtina, ennen odotettavissa olleita tapahtumia mutta myös niiden jälkeen. Varsinkin EU:n kilpailuviranomaisten päätöstä odoteltaessa media aloitti juttujen tekemisen toista viikkoa ennen virallista päätöstä. Analyysissa en ole soveltanut mitään valmista metodia, vaan toteuttanut valintoja, jotka ovat mahdollisimman käyttökelpoisia tutkimuksen kannalta. Laadullisella tutkimuksella ei ole erityistä menetelmää, siksi se soveltuu esim. diskurssien ja sisällön analyysiin (Mörä 1999,15).

Vasta Tuko-kauppaan liittyneiden taustojen tultua tietoon, siitä paljastuu selkeitä kokonaisuuksia ja säännönmukaisuuksia. Alasuutarin mukaan prosessin edettyä riittävän kypsäksi tutkimuksesta nousee esiin uusia mielekkäitä kysymyksiä ja hypoteeseja.(Alasuutari 1993, 228). Havaittavien kokonaisuuksien perusteella on mahdollista luoda erilaisia merkitystulkintoja eri toimijoiden välille.

Mediatekstien erittelyssä lähtökohtanani on Norman Faircloughin esittämä ajatus, jonka mukaan tiedotusvälineet voivat kielellisillä valinnoillaan vaikuttaa julkisuuden luonteeseen. Hänen mukaansa media merkityksellistää asioita valitsemallaan esitystavalla. Näin voidaan vaikuttaa tietoon, uskomuksiin, arvoihin, sosiaalisiin suhteisiin ja identiteetteihin. (Fairclough 1997, 44-45.)

2.3 Media ja toimijat kohtaavat

Media voidaan nähdä Tuko -kaupassa erilaisia tekstejä ja diskursseja tuotavana ja organisoivana julkisuustilan synnyttäjänä. Sen perustana ovat prosessiin liittyneet erilaiset diskurssit, jotka ovat toimineet myös tiedotusvälineiden lähteinä. Diskursseja ovat jutuissa käytetyt tiedotteet, infot, asiantuntijat ja niiden takana olevat eri tahot (Hellsten & Pöntinen 1997, 60). Juttujen tuottamiseen on vaikuttanut se, millaisessa vuorovaikutuksessa media on ollut ympäröivään yhteiskuntaan ja siellä vaikuttaviin instituutioihin. Journalististen tekstien tasolla nämä suhteet esiintyvät intertekstuaalisuutena. Tämä näkyy siinä, miten muiden instituutioiden diskurssit tulevat osaksi journalistista tekstiä. (Ekecrantz 1994, 5.) Tekstit siis viittaavat tosiin teksteihin, jotka taas ovat viittaavinaan todellisuuteen. Intertekstuaalisuus synnyttää osaltaan median todellisuutta.

Median luoma julkisuus on eräänlainen moniääninen diskurssien tila. Journalismin tutkiminen on tällöin ennen muuta kontekstien etsimistä ja niiden luomista. (Väliverronen 1993, 31.) Diskurssien konteksteja voidaan hahmottaa karkeasti kolmenlaisella tasolla:

1. Diskurssit ovat yhteiskunnallisia käytäntöjä, jotka muokkaavat sosiaalista todellisuutta.

2. Diskurssit eivät konstruoi sosiaalista todellisuutta itseriittoisesti, vaan ne muodostuvat suhteessa toisiin diskursseihin ja diskursiivisiin muodostumiin.

3. Diskurssit määrittyvät suhteessa diskurssin ulkopuolisiin suhteisiin ja voimiin.

Tällä tarkoitetaan instituutioita, sosiaalisia prosesseja ja yhteiskunnallisia rakenteita. (Väliverronen 1993, 31)

Keskon Tuko-kaupan diskurssianalyysissä voidaan nostaa esiin kuusi eri toimijaa. Näitä ovat media, Kesko, Tuko, sekä Suomen että EU:n kilpailuviranomaiset ja muut, tapahtumiin välillisesti vaikuttaneet osapuolet. Viimeksi mainittuja ovat kaupan alaan kuuluvat järjestöt, yksittäiset kauppaat ja asiakkaat.

KESKO

SUOMEN KILP. VIRANOM.

MEDIA

TUKO

EU:N KILP. VIRANOM.

MUUT

Tuko -kaupan diskursseja tuottaneet toimijat

Diskurssianalyyssissä media tarkoittaa tekstejä tuottavia instituutioita siis lehtiä, televisiota ja radiota. Diskurssit ovat tiedotusvälineiden kielenkäyttömuotoja, joita on tuotettu käyttäen eri lähteitä mm. tiedotteita, eri toimijoiden lausuntoja tai vaikka päätöksenteosta valuneita tietovuotoja. Niitä ovat myös julkisuudessa olleet muiden tiedotusvälineiden jutut samoin kuin päivittäistavarakauppaan välillisesti liittyneet julkaisut, kuten erilaiset vuosikertomukset ja tilastot. Journalistit samoin kuin journalistiset käytännöt joutuvat pitkälti nojautumaan muualla tuotettuihin sanoihin ja käsitteisiin (Väliverronen 1993, 32). Tiedotteet, lausunnot, ylipäänsä kaikki eri toimijoiden tuottama materiaali on yksi median toiminnan tukijaloista. Moderni journalismi ei pysyisi toimimaan nykyisessä laajuudessaan ilman raakamateriaalia tuottavaa eri organisaatioiden tiedottajien ja henkilökunnan työtä. Ongelmana on se, että organisaatiot eivät tuota palveluja pyyteettömästi, vaan hankkiakseen omia julkisuusetuja (Luostarinen 1994, 14).

Elinkeinoelämän vaikuttajat olivat Suomen EU-jäsenyysprosessin alkuvaiheesta lähtien valmistautuneet yhteistyöhön toimittajien kanssa. Yhteyttä oli pidetty aktiivisesti varsinkin avaintoimittajiin. Myös viranomaiset olivat tiedotusystävällisiä. Ulkoministeriö tuotti mm. säännöllisin väliajoin journalistiystävällisesti toimitettua materiaalia Suomen EU-jäsenyyteen liittyvistä seikoista (Mörä 1999, 159-160). Syntyneet yhteydet ja tuntemus EU:n toiminnasta olivat tarpeen, kun kilpailukomissaari astui Tuko-fuusioon mukaan.

Keskon Tuko-kaupassa diskursseja tuotti kolme aktiivista toimijaa. Pääosaa näyttelivät Keskon ydinjohdon ratkaisut Tuko-kaupassa, Suomen kilpailuvirasto valituspäätöksineen ja EU:n komission kilpailuasioista vastaava komissaari Karel Van Miert ja hänen alaisenaan toimivat virkamiehet. Tässä ymmärretään, että edellä mainituilla on valtaa diskurssiin tai että ne käyttävät

valtaansa diskurssien kautta. (Väliaverron 1993, 32.) Myös erilaiset vuodot, joita tapahtui komissiosta, kuuluvat prosessin diskursseihin. Neljäs toimijoista, Tuko, jäi sivustakatsojan asemaan, eivät edes sen johtajat, puhumattakaan sen kauppiasta reagoineet tapahtumiin julkisuudessa. Toki kysyttäessä annettiin vastauksia, mutta omaehtoista tiedottamista ne eivät järjestäneet.

Mediassa syntyvään julkisuuden laatuun vaikuttavat tiedotusvälineet mm. aihevalinnoillaan ja näkökulmien valitsemisella. Keskon kannalta oli merkittävää päästä mahdollisimman paljon säätelemään sitä foorumia, jossa sen Tuko-kauppaa käsiteltiin. Julkisuuden muodostumisessa onkin kyse myös vallasta. Valtaa on käytetty silloin, kun julkisuuteen on saatu itse määritellyt faktat. Yritysten julkisuusstrategiana on pyrkiä itse määrittämäänsä tavoitejulkisuuskuvaan eli pyrkiä julkisuuden hallintaan. (Ikävalko 1996, 28.)

Keskon julkisuudenhallinnalle merkittävän särön synnyttivät kilpailuviranomaiset, jotka toimillaan johdattivat fuusion uudenlaiseen ja ennakoimattomaan vaiheeseen. Tiedotusvälineissä tämän jälkeen juttujen sisältöinä ei ollut esim. Tuko-fuusioon johtaneiden syiden selvittely, tai päivittäistavarakaupan uusien asetelmien laajemmat vaikutukset. Median katse oli kohdistunut tulevaisuuteen, kun odotettiin Brysselin virkamiesten päätöksiä. Journalismin keskeistä ainesta eivät olekaan enää menneisyyden tapahtumien kertaukset, vaan tulevaisuutta käsittelevät ennusteet, toiveet, pelot, uhkat ja mahdollisuudet. Asiantuntijat eivät analysoi jo tapahtunutta, vaan säätieteilijöiden tapaan ennakoivat tulevaa. Tämä korostaa erilaisten lausumien, kannanottojen ja päätösehdotusten –siis avoimesti intressejä edustavien materiaalin-merkitystä journalismissa (Luostarinen 1994, 33).

2.3 Tapahtumilla on oma ympäristönsä

Median diskursseja voidaan tutkia Norman Faircloughin kehittämän kolmijaon perusteella:

1. Miten maailma (tapahtumat, suhteet) representoidaan?
2. Minkälaisia identiteettejä on annettu niille, jotka esiintyvät ohjelmassa tai tarinassa (toimittajat, yleisöt, "kolmannet osapuolet" joihin viitataan tai joita haastatellaan)?
3. Mitä suhteita on rakennettu osallistujien välille (esimerkiksi toimittajan ja yleisön, asiantuntijan ja yleisön tai poliitikon ja yleisön välille)? (Fairclough 1997b, 14)

Faircloughin kolmijaossa olevilla representaatioilla, identiteeteillä ja suhteilla sekä konteksteilla on useita toisiaan yhdistäviä tekijöitä Kesko-Tuko-EU -tapahtumatilanteissa. Näiden tapahtumien representoinneissa media valitsi ja esitti tapahtumia oman journalistisen näkemyksensä mukaan. Representaatioissa on valittu mukaan se aines, joka käsittelyn kannalta on katsottu merkittäväksi. Poisjätetty osuus voi olla myös tietoista valintaa, kun se on katsottu aiheelliseksi jättää käsittelemättä. (Fairclough 1997b,13,23.) Kesko-Tuko -prosessin edetessä näkökulmat tietenkin muuttuivat ja toimijoille rakentui uusia identiteettejä. Myös eri osapuolien välille syntyi valtasuhteiden muuttumisesta johtuneita jännitteitä. Mediatekstin tutkiminen kontekstissaan on yksinkertaisesti sitä, että ne sijoitetaan osaksi viestinnän ja merkitysten muodostamisen prosessia (Väliaverron 1998, 33).

Tapahtumatilanteen eli kontekstin huomioonottamisella diskurssianalyysissa on kyse myös siitä, että eriteltävää toimintaa tarkastellaan tietyssä ajassa ja paikassa (Jokinen et al 1993, 30). Tuko –

kaupassa tiedotustilaisuuksien, tiedotteiden ja annettujen lausuntojen aihepiiri oli selvästi rajautunut asioihin ja seikkoihin, jotka haluttiin valittuna ajankohtana julkisuuteen. Media kuitenkin pyrki tarjottujen faktojen, kuten tiedotteiden ja lausuntojen laajentamiseen ja tulkintaan. Keskolla on oma yrityskulttuurinsa, joka heijastuu sen tapaan toimia ja antaa lausuntoja. Suuri ja suvereenisti päätöksistään tehnyt yhtiö ei ollut tottunut siihen, että muut, kuten Suomen kilpailuvirasto tai EU:n kilpailuviranomaiset voisivat sanella sille ehtoja. Haastattelut ja lausunnot nojaavat vahvoihin kulttuurisiin yhteyksiin (Juhila 1993, 157). Kulttuuriseen kontekstiin sisältyvät esim. Keskon sisäiset toimintamallit tai EU:n komission toimintamenetelmät. Laadullisessa tutkimuksessa painopiste on siinä, miten esim. valittu teksti kertoo tarinansa. (Alasuutari 1993, 84.) Käsillä olevassa tutkimuksessa selvitetään sitä, miten media rakensi todellisuutta Tuko-kaupan eri vaiheissa.

2.4 Media määrittää toimijat

Journalistiset tekstit ovat täynnä metaforia, identiteettejä ja erilaisin roolein käyttäytyviä ja esiintyviä toimijoita. Metaforissa on kyse vertailtavien ja yhdistävien osien samankaltaisuudesta. Tällä tarkoitetaan myös vertailua tai merkityksen siirtoa asiasta toiseen. Journalismissa metaforien tutkimus voi kohdistua mm. uutisprosessiin. Tällöin on ajatuksena, että uutisissa esitetty todellisuus riippuu käytetyistä metaforisista rakenteista. Metaforinen uutisanalyysi keskittyy sekä todellisuutta struktruoivien rakenteiden paljastamiseen että esittämään vaihtoehtoisia tapoja rakentaa käsityksiä. (Hellsten 1994, 75,79.)

Metaforat ilmaisevat myös sen, miten tekstejä ja informaatiota on tuotettu. Tässä merkityksellistämisen konnotatiivisessa tasossa on suuressa määrin kyseessä kulttuurisidonnainen ilmiö. Konnotaatio siis miellemerkitys tai välillinen tarkoittaminen tapahtuu subjektiivisella tasolla ja siksi sen vaikutuksista tekijä ei useinkaan ole tietoinen. (Fiske 1992,115.) Tuko-kaupan toimijat, Kesko sen paremmin kuin kilpailuviranomaiset eivät voineet sille mitään, että ne tahtomattaan välittivät informaatiota, joka ei ollut sellaiseksi tarkoitettu. Esim. niiden toiminta synnytti kuvan tietyllä tavalla toimivasta roolihahmosta. Ne keskittyivät itse prosessiin ja julkisuuteen ne halusivat omalta kannalta olennaisimman tiedon. Toisin sanoen intressinä oli saada media denotoimaan eli mahdollisimman tarkasti kertomaan toimijoiden antamasta informaatiosta (Fiske 1992, 114).

Metaforissa on kyse siitä, että tuotetaan merkityksiä analogioiden eli rinnasteiden avulla. Nykysuomen sanakirja (1975, 455) määrittää metaforan kielelliseksi kuvailmaukseksi, jonka pohjana on vertaus. Lisäksi sitä käytetään laajemmassa merkityksessä yleensä kielikuvan vastineena. Sillä selitetään tai tulkitaan yhtä seikkaa toisen kautta. Metaforia käytetään usein jonkin oudon asian ilmaisemiseen tutummalla ja arkisemmalla käsitteellä. Niitä tuotetaan kahden toisiinsa kuulumattoman elementin toisiinsa liittämällä. (Luostarinen&Väliverronen 1991, 56 ; Lehtonen 1997, 14.) Sille on tyypillistä myös yhtäläisyyksien ja eroavuuksien samanaikainen käyttö. Metaforassa on oltava riittävästi samoja piirteitä, mutta niiden on myös erotuttava riittävästi, jotta ne voidaan kontrastoida.(Fiske 1992, 122.) Journalismissa esiintyvät metaforat ovat median arkikieleen vakiintuneita ilmaisuja, joita käytetään toistuvasti tietyn tyyppisten aiheiden käsittelyssä. Metaforien tutkimisessa voidaan keskittyä yksittäisten ilmaisujen sijasta myös erilaisten metaforajärjestelmien kartoittamiseen. Kyseessä ei silloin olisi yksittäiset tekstien muodot, eikä niiden sisäiseen rakenteeseen pureutuminen vaan useiden juttujen pohjalta syntyvä käsitteellinen

tapa jäsentää asioita metaforisesti. (Hellsten 1994, 80).

Keskon Tuko-kaupassa metaforista osa toimi kielenkäyttäjän retorisena keinona. Metaforisesti nousi esiin eri toimijoiden tapa toimia ja ilmaista tavoitteitaan. Metaforien analysointi kohdistuu siihen, miten uutisteksteissä eri toimijoille muodostui identiteettejä ja roolihahmoja. Identifioinnissa oleellista on, kuinka selkeästi osallistujien konstruoinnissa on näkyvissä institutionaaliset tai henkilökohtaiset identiteetit. (Fairclough 1997b, 267.) Journalistisessa kielessä toimijoiden identifiointi, itse toiminta ja sen kohde eräällä tavalla liukenee uutisjuttuun. Tällöin toimija ja toiminnan kohde, taikka ne molemmat on pyyhitty pois (Pietilä 1998, 311). Tämän vuoksi identiteetit eivät ole selkeitä ja ne esiintyvät uutisjutuissa mm. symboleina ja metaforina.

Tiedotusvälineitä ja niiden toimintaa voidaan kuvata erilaisilla metaforilla. Denis McQualin mukaan niitä on viisi eri muotoa. Media voi olla kuin ikkuna tapahtumiin tai peili, joka heijastaa yhteiskunnallisia tapahtumia. Se voi toimia kuin suodin, joka valikoi tapahtumien faktoja. Näiden lisäksi metaforina voi olla majakka, jolloin media ohjaa ja valaisee sitä, miten asiat kulloinkin ovat.

Tori -metafora kuvaa mediaa paikaksi, johon tuodaan halutut asiat kaiken kansan nähtäväksi (McQual, 1994, 68).

Sosiaaliset organisaatiot voidaan kuvata rooliverkostoksi, jonka rooleja ihmiset näyttelevät tai toteuttavat. Rooleihin liittyy myös odotuksia, joiden mukaan toimijoiden odotetaan toimivan (Lambert&Lambert 1971, 77-78). Roolissaan esittäjät pyrkivät vahvistamaan vaikutelmaa, että heillä on ihanteellisimmat syyt ja edellytykset käyttäytymiseensä (Goffman 1971, 56). Normit ja odotukset synnyttävät rooleja, määrittävät sen, mitä roolin omaavalla on oikeus tehdä. Taloudellisiin ja poliittisiin rooleihin erityisesti kohdistuu odotuksia roolivaatimuksien noudattamisesta. Roolikonflikteja syntyy silloin, kun toiminta on ristiriidassa rooliodotusten kanssa. (Eskola 1972,

174,179.) Roolikonfliktiin Kesko ajautui, kun kilpailuviranomaiset puuttuivat Tuko-kauppaan. Tuolloin sen rooli sääntöjen mukaan toimivana, suuren yrityskaupan toteuttajana murtui.

2.5 Diskurssien valtaa ja jännitteitä

Diskurssien keskinäisissä suhteissa on viimekädessä kyse jännitteistä ja vallasta. Tiedotusvälineiden ja toimijoiden välinen suhde luo sisältöjä mediaan. Tässä vuorovaikutuksessa käydään jatkuvaa kamppailua diskursiivisen todellisuuden määrittämiseksi. Journalismin materiaalia ovatkin keskenään kilpailevat vallan diskurssit. (Kunelius 1998, 209.) Nämä ristiriidat osaltaan vaikuttivat eri toimijoiden roolien muodostumiseen ja vaihtumiseen. Lähteet ovat myös journalismiin valtasuhteessa olevia toimijoita, joiden on mahdollista vaikuttaa juttujen sisältöön viestinnällisin keinoin (Luostarinen 1994, 53). Valtaa Kesko-Tuko-EU -tapauksessa on nähtävissä useilla eri tasoilla ja toimijoiden välillä. Tiedotusvälineiden ja toimittajien valta piilee pitkälti siinä, että ne määrittävät uutiset. Toimijoiden valta taas perustuu niiden toimimiseen tietolähteinä. (Russel 1997, 227, 229-230.) Vallan ja diskurssien analysoimisessa kiinnostus kohdistuu mm. siihen, miten yksittäiset faktat ja eri toimijat tavoitteineen saavat hallitsevan aseman mediajulkisuudessa. Mediateksteissä tulee esiin jännitteitä, joita synnyttää julkisen ja yksityisen välinen suhde. (Fairclough 1997, 49.) Vallankäytöllä tiedotustutkimuksessa tarkoitetaan ulkoista kontrollia ja manipuloivaa vaikutusvaltaa. Median valtana taas pidetään vaikutusmahdollisuuksia yleisöön, jolloin joukkotiedotusvälineet ovat itsenäisiä vallankäyttäjiä. Median valta näkyy sosiaalisen todellisuuden nimeämisessä sekä sosiaalisen tilan ja suhteiden muokkaamisessa. (Väliaverron 1993, 22-24.)

Valta-analyysissa voidaan korostaa diskurssien välisiä ja niiden sisäisiä suhteita. Tuko-kaupassa mediajulkisuuden valtasuhteiden erittelyssä kiinnostuksen kohteena ovat Keskon ja kilpailuviranomaisten diskurssit siis lausunnot ja tiedotteet. Toimijoiden keskinäiseen vuorovaikutukseen usein liittyy puheiden sulkeutuneisuus. Varsinkin asiantuntijapuheisiin on sisäänpääsy selvästi rajattu (Jokinen & Juhila 1993, 86-87). Asianosaiset, viranomaiset ja muut toimijat sanovat sanottavansa eivätkä lähde mukaan aihepiiriä laajempaan vuoropuheluun. Valtaa on siis pitäytyminen lausunnoista ja rajautuminen vain tarkoin harkittuun ja rajattuun aihepiiriin. Esim. Keskon johto, mutta myös EU:n kilpailuviranomaiset pyrkivät antamaan tiedotustilaisuuksissa vain lausuntoja ja lyhyitä haastatteluja. Pitkiin keskusteluohjelmiin, kuten esim. televisio-ohjelmaan K.Tervoon Keskon edustajat kieltäytyivät menemästä.

Diskurssien valta ei ole staattista sen paremmin kuin muuttumatontakaan. Silloin, kun ne uusiutuvat ja muuttuvat, syntyvissä jännitteissä on kyse hegemonisesta kamppailusta, jossa valta ja vastarinta ottavat mittaa toisistaan. Diskurssit eivät myöskään ole itseriittoisia yksikköjä, vaan niihin on liittynyt elementtejä myös toisista diskursseista. (Jokinen & Juhila 1993, 101-102.) Valta voidaankin ymmärtää tapahtumana, joka alituisten kamppailujen ja yhteenottojen kautta muuttuu ja vahvistaa tai kuvaa vallitsevia suhteita (Foucault 1998, 92-93).

Diskurssien vallan tasapaino järkkyy Tuko-kaupassa ensimmäisen kerran, kun Suomen kilpailuviranomaiset valittivat kaupasta EU:hun. Myöhemmin diskurssit joutuivat keskinäiseen jännitykseen useaan eri kertaan. Suuri kamppailu alkoi näkyä mediassa 27.10 Keskon ilmoittaessa luopuvansa osasta Tukoa. Tämän lisäksi Keskolla oli mediassa jännitteitä Suomen kilpailuviranomaisten puuttuessa fuusioon, vuotojen alkaessa EU:n odotettavissa olevasta päätöksestä ja EU:n ilmoittaessa kielteisestä päätöksestä. Keskeisessä asemassa diskurssien muodostumisessa tuolloin oli se, miten media toimi.

3 TOIMIJAT JA TIEDOTUSVÄLINEET

3.1 Tapaus Kesko - Tuko

Tuko Oy:n osake-enemmistön ostamisessa Keskolla oli tavoitteena mm. parantaa ja varmistaa oman tukku- ja vähittäiskaupan kilpailukykyä. Samalla se olisi vahvistanut asemiaan merkittävästi päivittäistavara-, rauta- ja tavaratalokaupassa sekä postimyynnissä. Kesko uskoi yrityskaupan edistävän myös kotimaankaupan rakennemuutosta ja lisäävän kannattavuutta. Pörssitiedotteessaan Kesko sanoi kuluttajien hyötyvän Tukon fuusioitumisesta, parempi kilpailukyky mahdollistaisi myös kuluttajalle edullisen hintatason. (Kesko Oy 1996.)

Keskon konsernissa päivittäistavarat kuuluvat omaan ryhmäänsä, jonka liikevaihto v. 1995 oli yli 16 miljardia markkaa eli 72 prosenttia liikevaihdosta (Kesko Oy 1995, 9,29). Tuko Oy:ssä päivittäistavarakauppaa tehtiin tuolloin yli 7 miljoonalla markalla. Anttila-tavarataloissa päivittäistavaroita myytiin yli 1 miljardin markan edestä. Summa on kolmannes Anttila Oy:n koko tavaratalon myynnistä (Tuko Oy 1995, 16). Fuusion jälkeen Kesko-Tukon osuus maan päivittäistavaramarkkinoista olisi noussut 59 prosenttiin. Päivittäistavaroiksi lasketaan elintarvikkeet (esim. leipä, maito, liha ja juusto). Syötävien ja nautittavien tuotteiden lisäksi päivittäistavaroihin luetaan kuuluviksi myös kodintarvikkeet (esim. puhdistus- ja pesuaineet, lasten vaipat, wc- ja talouspaperit).

3.2 Kakunjakajia päivittäistavaramarkkinoilla

Vuonna 1995 väheni päivittäistavara-kaupan myynti Suomessa, kun markkinoilla liikkui miljardin verran vähemmän rahaa kuin edellisenä vuotena. Kolmesta suurimmasta kauppaketjusta K-kauppiat ja Tuko menettivät osuuksiaan, mutta S-ryhmittymä lisäsi myyntiään. K-ryhmittymässä pudotusta oli yli neljä ja Tukolla kuusi prosenttia. S-kauppojen kasvu oli lähes viisi prosenttia ja samalla markkinaosuus kasvoi 22 prosenttiin. Myynnin kasvattaminen päivittäistavara-kaupassa on ollut todellista taistelua, koska tuotteiden hinnat olivat tippuneet maan liittyessä Euroopan Unioniin. (Toivakka 1996, 25.)

Kilpailun päivittäistavaramarkkinoilla tekee kireäksi myös se, että markkinat eivät kasva, vaan kyseessä on nollasummapele. Toisen edetessä toinen kulkee takapakkia. Markkinaosuuksien merkittävin lisäämiskeino on yritysfuusio, jollaiseen Kesko Tuko-kaupassaan päätyi. Markkinajohtajaa, K-ryhmittymää ei myynnin notkahdus Tuko-fuusiota edeltäneenä vuotena uhannut. Sen osuus vuoden 1995 päivittäismarkkinoista oli noin 40 prosenttia. Joka tapauksessa S-ryhmän myynnin ja markkinaosuuksien kasvaminen oli kuin piikki Keskon lihassa. (Peltola 1996, 3.)

Vuosikertomuksessaan vuodelta 1995 Kesko vertasi omaa päivittäistavara-kaupan kehitystä edellisvuoteen. Vähennystä oli yli 5 prosenttia, minkä yhtiö katsoi johtuvan pääasiassa elintarvikkeiden hintojen laskusta. Vaikka Keskon liikevaihto kyseisenä aikana myös laski, konsernitasona se saavutti kaikkien aikojen parhaan tuloksen. Voitto ennen satunnaiseriä, varauksia ja veroja oli noin 690 miljoonaa markkaa. Omavaraisuusaste oli samalla noussut ennätysmäiseen yli 60 prosenttiin. Kuin ennakoiden tulevaa pääjohtaja Eero Kinnunen ilmoitti, että yritys etsii uusia markkinoita sekä kotimaasta että myös lähialueilta. (Kesko 1995, 6,7,40.) Itse asiassa neuvottelut

Keskon ja Tukon pääosakkaiden välillä olivat tuolloin jo alkaneet. Hankkeen isä, pääjohtaja Kinnunen oli käynnistänyt fuusioneuvottelut joulukuussa 1995. Neuvotteluja yritettiin käynnistää Meritan, Okon ja Pohjolan kanssa, mutta hinnoista ei päästy yksimielisyyteen. Neuvottelujen tulppana oli Pohjola, joka nosti Tukon hintaa. Lisäksi se oli Tukon omistajista eniten sitoutunut yhtiön saneerauksen tavoitteisiin. (Manninen 1997, 170.)

Keskon ja Tukon omistajajärjestelyt saatiin toteutettua julkisuudelta ulottumattomissa. Ei mikään ihme, sillä sekä Keskolla että Tukolla oli 7 yhteistä omistajaa 20 suurimman yrityksen joukossa. Suurimpana yksittäisenä omistajana niillä molemmilla oli Merita Pankki. Muut yhteiset omistajat olivat Vakuutusyhtiö Pohjola, Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen, Henkivakuutusosakeyhtiö Salama, Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Suomi ja Oy Stockmann Ab.

Keskon pörssissä olevat osakkeet ovat vaihto-osakkeita, joiden äänimäärä antaa perusosakkeisiin verrattuna vain vähäisen vallan, yhden äänen 10 000 osaketta kohden. Perusosakkeet omistavilla K-kauppiaille on yhtiökokouksessa edelleen ylivoimainen äänimäärä vaihto-osakkeisiin verrattuna (Hoffman 1990, 109,160). Kesko julkistaa vuosikertomuksessaan vain 20 suurinta vaihto-osakkeenomistajaansa.

Kesko Oy:n 20 suurinta osakkeenomistajaa osakemäärän perusteella

		Osakkeiden määrä	%-osuus
1.	Merita Pankki Oy	6 391 000	7,08
2.	Keskon Eläkekassa	3 520 705	3,90
3.	ICA Handlarnas AB	2 924 000	3,24

4.	Center-yhtiöt Oy	2 404 970	2,67
5.	Väh.kaupan Takaus Oy	2 378 533	2,64
6.	K-rahoitus Oy	2 209 570	2,45
7.	Eläkevak.yhtiö Ilmarinen	1 750 000	1,94
8.	Kesk.henk.vak. Suomi	1 313 139	1,46
9.	Kivinokka Oy	1 309 130	1,45
10.	Oy Stockmann Ab	1 267 000	1,40
11.	Parmat Oy	1 077 175	1,19
12.	Paulig Oy	1 063 320	1,18
13.	Ingman Food Oy	1 000 000	1,11
14.	Vak.Oy Pohjola	837 346	0,93
15.	Kuntien eläkevakuutus	776 400	0,86
16.	Eläkes. Polaris	630 000	0,70
17.	A.Ahlström Oy	625 000	0,69
18.	Vak.Oy Sampo	450 000	0,50
19.	Suomen väh.kaupp.liitto	377 839	0,42
20.	YIT-Yhtymä Oy	376 520	0,42

Lähde: Keskon vuosikertomus 1995. Tiedot osakkeenomistajista 15.2.1996

Tuko Oy:n 20 suurinta osakkeenomistajaa osakemäärän perusteella

		Osakkeiden määrä	%-osuus
1.	Merita Pankki Oy	7 633 144	27,9
2.	OKO Oy	2 709 087	9,9

3.	Wihuri Oy	2 389 254	8,7
4.	Vak.Oy Pohjola	2 035 034	7,4
5.	Osuusliike Elanto	1 500 000	5,5
6.	Sentra Oy	1 462 223	5,3
7.	Eläkevak.oy Ilmarinen	1 437 824	5,3
8.	Pohjanmaa Oy	1 434 736	5,2
9.	Henk.vak.yhtiö Salama	645 575	2,4
10.	Kesk.henk.vak.Suomi	468 561	1,7
11.	Paulig Oy	409 464	1,5
12.	Osakeyhtiö Hallman	372 735	1,4
13.	Pohjanmaan kaupp.Säätiö	332 820	1,2
14.	Rautakirja Oy	313 627	1,1
15.	Oy Stockmann AB	264 222	1,0
16.	Op-osake OY	249 588	0,9
17.	Postipankki Oy	247 054	0,9
18.	Sponsor Oy	244 539	0,9
19.	Heinon Tukku Oy	228 501	0,8
20.	Riisla Antti	200 517	0,7

Lähde: Tukon vuosikertomus 1995. Tiedot osakkeenomistajista 31.12.1995

Tuko-kaupassa Kesko osti aluksi osake-enemmistön Merita Pankilta, Pohjola-yhtiöiltä ja OKO:lta.

Kauppaan kuuluneen optiolainan perusteella Kesko merkitsi lisää osakkeita ja elokuussa 1996 sen

omistuksessa oli 96,5 prosenttia osakekannasta. Keskon liikevaihdon Tuko-fuusio nosti ajalla 1.1. - 31.8. 1996 lähes neljänneksen edellisvuotta korkeammalle eli lähes 22 miljardiin markkaan. Noin 2 miljardia markkaa maksanut kauppa pudotti Keskon omavaraisuusastetta 18 prosenttiyksiköllä. Konsernin korkotulojen odotettiin oman pääoman vähenemisen vuoksi alenevan. Kuitenkin konsernin voiton ennakoitiin ennen satunnaiseriä ja veroja pysyvän vuonna 1996 edellisvuotisella tasolla. (Kesko 1996.)

Tukolla oli ollut ennen Kesko-kauppaa taloudellisesti vaikeat vuodet. Vaikka fuusioajankohtana keväällä 1996 Tukon tuloskehitys oli suotuisa, yhtiöllä oli edelleen suuret velat useiden vuosien tappiokierteestä. Vaikeiden talousongelmiensa vuoksi Tuko joutui järjestelemään omavaraisuusasteensa laskentamenetelmiä. Esimerkiksi vuonna 1993 omavaraisuusaste saatiin näyttämään paremmalta laskemalla mukaan 500 mmk:n vaihtovelkakirjalaina ja seuravana vuonna pääomalainamuotoinen optiolaina. Tappiokierteestään se pääsi vasta vuonna 1995, jolloin tulos ennen satunnaiseriä nousi 27 miljoonaan markkaan ja omavaraisuusaste oli yritysten yleisesti käyttämän laskentatavan mukaan 6,4 prosenttia. Tukon esittämän omavaraisuusaste II mukaan prosenttiarvoksi tuli yli 15, jota yhtiön toimitusjohtaja käytti yhtiön viimeisimmäksi jääneessä vuosikertomuksessaan 1995. (Tuko 1995, 4,38.)

Tukolla oli takanaan raju vuosina 1993 - 1995 tapahtunut muutosprosessi. Tuona aikana mm. omistajatukkuliikkeiden päivittäistavaratoiminnot yhdistettiin Tukoon. Samalla lopetettiin tukku-kauppakeskeisyys ja toimintaa ryhdyttiin rakentamaan vähittäiskaupan ehdoilla. Tuolloin luotiin perusta kolmen vuoden mittaiselle ohjelmalle. Ennen kyseistä kolmivuotisjaksoa Tuko oli kokenut tappiokierteen, joka huipentui v. 1992 yli 900 miljoonan markan tappiolliseen tulokseen. Niinpä vuodesta 1993 Tuko käytti määrettä ”selviytyminen”. Seuraavana vuonna teemana oli ”luottamus”

ja vuonna 1995 ”kannattavuus”. Yrityksen suunnitelmissa oli myös listautuminen pörssiin. Tukon teemavuosien sarjassa vuosi 1996 oli nimetty ”irtiotto”-vuodeksi. (Tuko 1995, 4,5,38.) Irtiotoksi vuosi 1996 Tukolle muodostuikin, kun sen olemassaolo itsenäisenä kaupan ryhmittymänä päättyi.

Keskon johto ja sen suurimmat omistajat olivat käyneet fuusioneuvotteluja täysin salaisesti. Vain pieni ydinjoukko tiesi hankkeesta. Kauppa haluttiin varmistaa viimeistä piirtoa myöten niin, ettei tieto suunnitelmasta kiirisi ulos esim. Tukon johdon korviin. Vasta kun neuvottelut oli saatu päätökseen, otettiin yhteyttä Tukon johtoon. Asiasta ilmoitti 26.5.1996 Meritan toimitusjohtaja Pertti Voutilainen Tukon pääjohtaja Uolevi Manniselle: "Nyt minun täytyy sanoa, että olemme tässä juuri myymässä firmaa sinun altasi" (Manninen 1997, 172).

Kesko ei viivytellyt Tuko-fuusion käytännön järjestelyissä. Kun kaupasta kerrottiin 27.5 julkisuuteen, Tukon osakekannasta oli hankittu yli 56 prosenttia.. Kaksi viikkoa myöhemmin osuus oli jo 60 prosenttia. Kesko ilmoitti muille Tukon osakkeenomistajille ostavansa osakkeita 55,76 mk:n kappalehinnalla. Lokakuun alkuun mennessä oli hankittu yli 96 prosentin osuus osakekannasta ja äänivallasta 99,8 prosenttia. (Kesko Oy 1996, 27.5, 10.6, 1.10.) Keskon oma osake nousi 28.5.1996 pörssissä vuoden huipputasolle. Kun fuusiota edeltäneellä viikolla sen kurssi oli 55 markkaa, hinta oli seuraavalla viikolla maanantaina noussut 61,50 markkaan ja korkeimmillaan se käväisi 63,60 markassa. Loppuviikkoa kohden kurssi alkoi hiipua ja perjantaina 1.6.1996 se oli pudonnut 60 markan tienoille. Kesko uusi nopeasti Tukon konserniorganisaation. Samalla Tukon hallitus päätti luopua suunnitelmistaan saada yhtiön osake noteerattavaksi pörssilistalle. (Kesko 1996, 11.6.)

3.3 Kilpailuvirasto nostaa profiiliaan

Kauppa- ja teollisuusministeriön alaisuudessa toimivaa kilpailuvirastoa oli ennen vuoden 1996 tapahtumia arvosteltu keskittymisestä pieniin ja vähäpätöisiin kilpailunrajoituskysymyksiin. Virasto oli joutunut toiminnassaan puun ja kuoren väliin. Toisaalta pulmana olivat voimavarojen liiallinen suuntautuminen vähämerkityksellisiin tapauksiin ja toisaalta, kuinka mitata valvontaviranomaisten työn tuloksellisuutta. Kuinka siis arvioida, onko virasto hoitanut yhteiskunnan kannalta riittävästi ja oikeita tehtäviä? Vaikka näihin kilpailuviraston ydinongelmiin ei ole valmiita ja selviä vastauksia tarjolla, Keskon Tuko- kauppa tuli sille kreivin aikaan. "Kun Euroopan komission ratkaisu Keskon Tuko-kaupassa ja kilpailuviraston kannanotto Yleisradion nauttimaan julkisen palvelun maksuun ja Alkon vähittäiskauppanomonopolin kestävyys tulivat sattumalta julkisuuteen lähes samana päivänä, ajateltiin monella taholla, että kilpailuvirasto on vihdoinkin keskittynyt hoitamaan olennaisia asioita ja jättänyt näpertelyn." (Purasjoki 1997,2) Tuoko-fuusion aikoihin Suomen kilpailulainsäädäntö perustui yritysten käyttäytymisen valvontaan soveltamalla erilaisia kieltoja. Tällaisia olivat mm. määrä hinnat, kartellit, määräävän aseman väärinkäytön kieltäminen. (Jokinen 1998, 16.)

Kilpailuvirasto on itselleen asettanut tavoitteeksi terveen ja toimivan kilpailun turvaamisen. Toiminnassaan se tutkii kilpailuolosuhteita ja selvittää kilpailun rajoituksia. Ensisijaisiksi tehtäviksi on määritelty kilpailua rajoittavien tai vääristävien järjestelyjen poistaminen, joiden vaikutus on merkittävä koko toimialan suorituskyvylle. Euroopan unionin jäsenyys on osaltaan laajentanut sen toimintaan. Kilpailuvirastossa käsitellään Euroopan komissiosta tulevat kilpailunrajoitustapauksia koskevat asiakirjat sekä yrityskeskittymien valvontaan liittyvät asiat. Viranomaiset selvittävät kilpailunrajoituksia joko oma-aloitteisesti tai pyyntöjen mukaan. Tuko-kaupassa kilpailuvirasto

toimi itsenäisesti. Kesäkuussa 1996 komissiolle jätetty tutkimuspyyntö perustui yrityskeskittymien valvonnasta annetun neuvoston asetuksen EY 4064/98 artiklaan 22. Komissio voi tämän artiklan perusteella puuttua keskittymään, jos se luo määräävän aseman, jonka seurauksena tehokas kilpailu olennaisesti estyy. Tähän uhkaan perusti kilpailuvirasto komissiolle jättämänsä tutkimuspyynnön. (Kilpailuvirasto 5/95 ja 1997,4,5,9.)

3.4 Kilpailun ylin valvoja

Euroopan unionin komissio tuli Tuko-fuusion käsittelyyn mukaan 26.7.1996, kun Suomen kilpailuvirasto oli jättänyt sille tutkimuspyynnön. Pyyntö käsiteltiin pääosasto IV:ssa, jonka toimialana on Unionin alueella tapahtuva kilpailupolitiikka. Komissio on 70-luvun alusta lähtien tarkastellut kilpailuun liittyviä kysymyksiä. Näitä ovat mm. markkinoiden avaaminen, kuluttajille tarjottavien vaihtoehtojen lisääminen ja pienten ja suurten yritysten kilpailukyvyyn parantaminen. EU:n talous- ja rahaliitto EMU:n tulo on merkinnyt komission entistä voimakkaampaa keskittymistä kilpailuun liittyviin kysymyksiin. Siksi huomio kiinnittyy kasvusuunnassa oleviin yrityskeskittymiin. Toiminta kohdistuu myös olosuhteisiin, joissa on harvoja myyjiä eli oligopolismiin. Tietyissä markkinatilanteissa se voi synnyttää kilpailunvastaista toimintaa. (Van Miert 1998, 3.)

Komission kilpailupolitiikkaan liittyvä yrityskeskittymien valvonta on komissiossa alkanut kasvaa vuodesta 1993. Sen halukkuutta käsitellä Suomen kilpailuviraston valitusta liittyi osaltaan sen pyrkimykseen parantaa EU:n sisämarkkinoiden toteutumista. Näiden keskittymien valvontaan se

soveltaa sulautuma-asetuksia. Artiklan 22 nojalla käsiteltiin myös Keskon Tuko-kauppaa. (EY:n komission päätös no IV/M.784)

Yrityskeskittymien valvonnan perimmäisenä tarkoituksena on säilyttää tai palauttaa markkinoiden tehokas kilpailu. Keskon kohdalla komissio sovelsi sulautuma-asetuksen 8 artiklan 4 kohtaa, jolla määrättiin yhtiö toteuttamaan muutoksia tehokkaan kilpailun palauttamisesta ennalleen. Komission kilpailunpalauttamistoimia mutkisti osaltaan se, että kyseessä oli jo toteutettu keskittymä. (Euroopan komissio 1998, 60.)

Komission vuonna 1996 tekemissä kilpailuselvityksissä Kesko ei ollut yksin. Vähittäiskaupan alalla se käsitteli myös saksalaisen Rewen toteuttamaa itävaltalaisen Billan ostoja. Kummassakin kaupassa komissio teki kielteisen päätöksen. (EY:n kilpailupolitiikka 1996, 52.)

3.5 Julkisuus syntyy mediassa

Tutkimuksessa käytetyistä tiedotusvälineistä Helsingin Sanomat, Etelä-Saimaa, Keskiuomalainen, TV-uutiset ja Radiouutiset tuottavat uutisia joka päivä. Ilta-Sanomien ilmestymistiheys on 6 ja Kauppalehden 5 kertaa viikossa. Ylen maakuntaradioilla oli omat uutislähetysensä myös viitenä päivänä, maanantaista perjantaihin. Koska Keskon Tuko-kaupan tapahtumat julkistettiin arkipäivisin, tutkimuksessa mukana olevat tiedotusvälineet olivat samalla viivalla uutisoidessaan fuusiosta. Myös Kauppalehti pysyi tapahtumien seurannassa, vaikka se ei ilmesty lauantaina.

Kaikki mukana olevat lehdet ovat ilmoittaneet olevansa sitoutumattomia. Tällä ilmaistaan eräällä tavalla aatteellinen etäisyys puoluepolitiikasta. Joka tapauksessa sanomalehti on perinteisesti yhteiskunnallinen instituutio. Mutta välttämättömyyden pakosta sen on oltava liikeyritys, jonka talouden on oltava kunnossa. Tämä on luomassa ristiriitaisia käsityksiä toiminnan painopisteistä. Journalismin riippuvuutta osaltaan turvaavat Julkisen Sanan Neuvoston päätökset ja toimittajien työehtosopimusten ohjeet teksti- eli piilomainonnasta. Nämä ovat osaltaan vahvistaneet journalismin riippumattomuutta kaupallisuudesta ja aikaansaaneet varovaisen suhtautumisen sanomalehden ilmoittajiin ja ilmoitusmarkkinointiin. (Eerola 1996, 42,43.)

Tutkimuksen sanomalehdistä Helsingin Sanomat ja Ilta-Sanomat kuuluvat Sanoma Osakeyhtiölle. Etelä-Saimaa oli tuolloin Etelä-Saimaan Sanomalehti Oy:n hallinnassa. Kauppalehden julkaisija on Kustannusosakeyhtiö Kauppalehti, mutta omistajana on Alma-media. Keskisuomalaisen omistaja ja julkaisija on Keskisuomalainen Oy. (Suomen Lehdistö 6-7/96, 23.)

Käytännön uutistyydyssä Tuko-fuusion käsittely pääasiallisesti lankesi taloustoimitusten tehtäväksi. Tutkimuksen tiedotusvälineistä Ylen maakuntaradioilla ja Ilta-Sanomilla ei ollut talousaiheisiin erikoistunutta toimitusta. Niissä uutisointi hoidettiin muun toimitustyön sisällä. Jutun seurantaan olivat keskittyneet alusta pitäen lähes samat toimittajat. Näyttävimmän fuusion seuranta oli henkilöitynyt Ilta-Sanomissa, jossa Antti-Pekka Pietilä kirjoitti tapahtumista omalla palstallaan.

Tutkimukseen valitut tiedotusvälineet edustavat maantieteellisesti kolmea painopistettä. Mukana ovat pääkaupunkiseutu, Etelä-Karjala ja Keski-Suomi. Näistä alueista fuusion päätapahtumat sijoittuvat Helsinkiin. Siellä sijaitsivat tuolloin sekä Keskon ja entisen Tukon pääkonttorit ja kilpailuviraston toimipisteet. Samasta kaupungista löytyvät myös Helsingin Sanomien, Ilta-

Sanomien ja Kauppalehden pääpaikat. Samoin on laita myös Yleisradion, jonka TV-uutiset, Radiouutiset ja Ylen aikainen toimivat Pasilassa.

Maakuntia on tutkimuksessa mukana kaksi, Etelä-Karjala ja Keski-Suomi. Niiden mukanaolo johtuu siitä, että tutkimuksessa selvitetään myös uutisten alueellisuutta ja paikallisuutta. Siis sitä, miten fuusio vaikutti maakuntatasolla ja miten media tarttui havaittaviin muutoksiin. Maakunnissa toimivista tiedotusvälineistä ovat mukana Etelä-Saimaa ja Etelä-Karjalan radio sekä Keskisuomalainen ja Radio Keski-Suomi.

4 VALOKIILASSA KESKO

4.1 Juttujen ja diskurssien mittauksesta

Eri tiedotusvälineiden jutut ja jutuissa esiintyneet toimijat on luokiteltu Tuko-prosessin neljässä huippuvaiheessa.. Tällöin on laskettu yksittäisten juttujen määrät sekä niissä esiintyneet, selkeästi havaittavat toimijat, siis haastateltavat ja lausunnonantajat. Näitä olivat Kesko, kilpailuviranomaiset niin Suomessa kuin EU:ssa, Tuko sekä muut. Muita -ryhmän toimijoita olivat esim. teollisuus, tavarantoimittajat, asiakkaat, pörssi ja kaupan alan keskusjärjestöt. Yleisradion ja sanomalehtien vertailua vaikeuttaa niiden välineominaisuuksista johtuvat erot. Lehdessä eri teemojen käsittelylle on käytettävissä paljon laajempi areena. Sähköisissä tiedotusvälineissä joudutaan jutut tekemään lyhyiksi ja tiiviiksi, koska käytettävissä oleva aika on rajattu. Lehdet sen sijaan voivat jatkaa aiheiden käsittelyä muuallakin kuin uutissivulla. Tuko-fuusiossa tämä tapahtui taloussivuilla. Käsittely voi ulottua myös pääkirjoitukseen tai kolumneihin. Vertailu sähköisiin viestimiin on pulmallista myös sen vuoksi, että sähköinen media elää tapahtumien edetessä tässä ja nyt.. Tiedottamista rajoittaa osaltaan määrämittaiset ja tiettyyn ajankohtaan sidotut uutislähetykset. Tapahtumien oleellisimmat puolet kuitenkin kerrotaan päivän päälähetyksissä. Ylen televisiouutisten päälähetys on klo 20.30 ja radiouutisilla klo 17.30. Väline-eroista johtuen lehdet ja Yleisradio on määrällisessä luokittelussa pidetty erillisinä kokonaisuuksina.

4.2 Tuko-kauppa toukokuussa 1996

Radiouutiset käsitteli 27.5.96 Päivän peilissä Tuko-fuusion tiivistetyksi uutissähkeessä. Pääjutussa kuvattiin järjestelyjen taustaa, Tukon rahoituskriisejä, Keskon laajenemissuunnitelmia ja kaupan rakennejärjestelyjä. Haastateltavana oli pääjohtaja Eero Kinnunen. Kilpailun kiristymistä hahmotettiin SOK:n pääjohtajan Jere Lahden haastattelulla. Viranomaisten edustajaksi oli valittu kauppa- ja teollisuusministeri Antti Kalliomäki, joka korosti mm. viranomaisten tarkkailevaa osuutta jatkossa.

Tv-uutiset oli tehnyt kolme juttukokonaisuutta, joista ykkösuutisessa kerrottiin fuusiosta pääpiirteissään. Haastateltavana ollut pääjohtaja Eero Kinnunen kertoi Keskon varautuvan päivittäistavarakaupan kilpailuun. Tukon pääjohtaja Uolevi Manninen ilmaisi pettymyksensä, kun pörssikuntoon laitettu yritys oli myyty alta pois. Pääjohtaja Jere Lahti kertoi SOK:n aikovan haalia lisää markkinaosuuksia. Oulusta tulleessa jutussa peilattiin T-ryhmän kauppiaiden tunteja. Haastateltavina olivat Spar-kauppias ja T-ryhmän myyntipäällikkö ja lisäksi kaupan asiakas. Kilpailuviraston ylijohdaja Matti Purasjoen mukaan Keskon monopoli vaikuttaa ankarasti tavarantoimittajien kilpailuolosuhteisiin, siksi pyydetään EU:n lausunto.

Maakuntaradioiden kaikki jutut on otettu tutkimukseen mukaan. Näin siksi, että ne joutuvat luovimaan valtakunnallisten radiouutisten lähetysten kanssa. Kun iltapäivään mennessä aiheesta on kaluttu kaikki oleelliseksi katsottu, maakuntaradioiden iltapäivän pääuutisissa ei ole mielekästä käsitellä samoja aiheita ellei ole kehitetty omaa näkökulmaa.

Kauppaa käsitelleet maakuntaradiot Radio Keski-Suomi ja Ylen aikainen perustivat uutisointinsa STT:n kautta tulleeeseen materiaaliin. Radio Keski-Suomi oli Keskoista nostanut esiin viestintäjohtaja Erkki Heikkisen työllisyyslausunnon. Kuluttajaviranomaisia edusti Kuluttajaliiton pääsihteeri Leena Simonen. Lisäksi oli selvitelty kaupan maakunnallisia markkinaosuuksia, mutta ei kerrottu käytettyjä lähteitä. Ylen aikaisen sähkeuutisessa oli Keskon pääjohtaja Eero Kinnunen, apulaisjohtaja Juhani Jokinen kilpavirastosta ja pääsihteeri Leena Simonen. Tukoa edusti konsernijohtaja Uolevi Manninen ja SOK:ta pääjohtaja Jere Lahti.

Yleisradion jutut ja toimijat 27.5.1996:

	Tv-uutiset	Radiouutiset	EK:n radio	RKS	Ylenaikainen
Juttujen määrä	3	4	-	2	4
Toimijat:					
Kesko	1	1	-	1	1
Kilp.v.	1	1	-	1	2
Tuko	3	1	-	-	1
Muut	1	-	-	-	1
yht	6	3	-	2	5

Helsingin Sanomat 28.5.96 selvitti uutissivun jutussaan kauppaa pääpiirteissään, ja taloussivuilla oli esillä yhtiön taloudellinen tilanne ja fuusion rahoitus sekä tapahtumiin johtanut kehitys. Kaupan vaikutuksia peilattiin T-ryhmittymään kuuluvan Graniittitalon Anttilan ja kauhavalaisen K-kauppiaan kannalta. Kilpailuviranomaisten kannanotosta, päivittäistavarakaupan

markkinaosuuksista ja Tukon historiasta oli myös omat artikkelinsa. Päivittäistavarakaupan markkinoita ja fuusion vaikutuksia esiteltiin eri kaavioilla. Helsingin Sanomien Kesko-toimijoita olivat pääjohtaja Kinnunen, hallintojohtaja Honkala, erikoistavararyhmän johtaja Halmesmäki. Kilpailuviranomaisten näkemykset välittyivät ylijohtaja Matti Purasjoen ja Kuluttajaliiton pääsihteerin Leena Simosen lausuntolina. Tukolaisia lehdessä edusti kauhavalainen T-market -kauppias. Näiden lisäksi oli haastateltu SOK:n pääjohtaja Jere Lahtea, Elintarviketeollisuusliiton johtajaa ja Anttilan työntekijää sekä yhtä asiakasta. HS käsitteli fuusiota 8 eri jutussa, joissa esiintyi 10 eri toimijaa.

Kauppalehdessä aihetta käsiteltiin uutissivun lisäksi neljässä eri jutussa. Esille oli nostettu kaupan rakennemuutos, päivittäistavaran kilpailutilanne, kilpailuviranomaisten kannanotto ja kaupan mainonta. Keskon edustajina äänessä olivat pääjohtaja Kinnunen, varapääjohtaja Timo Karake, hallintojohtaja Matti Honkala ja erikoistavararyhmän johtaja Halmesmäki. Kilpailuvirastosta oli mukana ylijohtaja Matti Purasjoki. Muita haastateltavia olivat SOK:n pääjohtaja Jere Lahti, mainostoimiston toimitusjohtaja Kari Koskinen ja Elintarviketeollisuusliiton johtaja Lea Lastikka. Tukon näkemyksiä ei Kauppalehden jutuissa esitetty.

Etelä-Saimaassa oli Tuko-kaupasta viisi eri juttua. Uutissivulla käsiteltiin tiiviisti aihetta jutussa ”Keskosta Tukon avulla ruokakaupan jättiläinen” ja taloussivulla aihetta syvennettiin edelleen jutuissa ”Tukon kriisi kasinotalouden perua”, ”Keskosta tulossa T-kauppojen avulla ylivoimainen ruokakauppias” ja ”Ei uutta Meritaa Tuko-kaupasta”. ”K- ja T-ryhmälle Etelä-Karjalassa yli 70 prosentin markkinaosuus” -juttu paikallisti fuusion vaikutuksia. Keskoa jutuissa edustivat pääjohtaja Eero Kinnunen ja paikallinen K-kauppias. Lehti oli siteerannut kilpailuviraston lausuntoa. Tukon edustajana oli pääjohtaja Uolevi Manninen. Muita Etelä-Saimaan käyttämiä toimijoita olivat SOK:n pääjohtaja Lahti, Etelä-Karjalan Osuuskaupan toimitusjohtaja Tuomo

Herrala ja Liikealan ammattiliiton puheenjohtaja Maj-Len Remahl.

Keskisuomalainen oli käsitellyt Keskon kauppaa 13 eri jutussa. Uutissivun jutussa "Kesko kasvaa Suomen kauppajätiksi" näkökulmana oli kaupan maakunnalliset vaikutukset. Talousosastossa peilattiin fuusion vaikutuksia sekä valtakunnallisesti että maakunnallisesti. Lisäksi keskityttiin kaupan rakenteen muutoksiin, Tukon historiaan, kauppiaiden ja asiakkaiden tuntoihin sekä kilpailuviranomaisten kantaan. Lehti peilasi myös Keskon kasvua euro-kuntoon ja fuusion seurauksia alueelliseen tukkukauppaan. Lisäksi Keskisuomalaisen pörssi uutisten yhteydessä oli käsitelty Tuko-fuusion vaikutusta Keskon osakkeen hintaan. Omien juttujensa lisäksi lehti oli käyttänyt SUT:n ja STT:n materiaalia. Keskon edustajina olivat pääjohtaja Eero Kinnunen, viestintäjohtaja Erkki Heikkinen sekä kaksi K -kauppiasta. Kilpailuviranomaisten näkemykset välittyivät kauppa ja teollisuusministeri Antti Kalliomäen ja ylijohdaja Matti Purasjoen haastatteluissa. Tukoa edustivat konsernijohtaja Uolevi Manninen, Anttilan jyvaskyläläinen tavaratalojohtaja, Metro-tukun jyvaskyläläinen päällikkö, Spar-ryhmän Itä-Suomen alueen paikallis-päällikkö ja kaksi Tuko -kauppiasta. Muita haastateltavia olivat OKO:n pääjohtaja, SOK:n pääjohtaja ja neljä kaupan asiakasta.

Uutis- ja talousjuttujen lisäksi Helsingin Sanomat, Kauppalehti, Etelä-Saimaa ja Keskisuomalainen olivat laatineet Tuko-fuusiosta myös pääkirjoituksen. Ilta-Sanomat ei käsitellyt aihetta lainkaan.

Sanomalehtien jutut ja toimijat 28.5.1996:

	HS	KL	IS	ES	KSML
Juttujen määrä	9	6	-	6	14
Pääkirj.	1	1	-	1	1

Toimijat:

Kesko	3	4	-	2	4
Kilp.v.	2	1	-	1	2
Tuko	1	-	-	1	6
Muut	4	3	-	3	7
Yht	10	8	-	7	19

4.3 Keskon tarjous lokakuussa 1996

Kesko tuli yksin julkisuuteen 28.10.96 ilmoittamalla luopuvansa osasta Tukoa. Radiouutiset kertoi aiheesta kyseisenä päivänä kaikkiaan kuudessa eri lähetyksessään. Päälähetyksessä, Päivän peilissä se oli otettu kolmanneksi aiheeksi. Jutun kärkenä oli, että yhtiö on valmis myymään vajaat puolet Tukosta. Haastateltavana oli Keskon hallintojohtaja Matti Honkala.. TV-uutiset oli myös ottanut uutiskärjekseen, että Kesko on valmis luopumaan osasta Tukoa. Jutussa oli haastateltavana Keskon Tukosta siirtynyt toimitusjohtaja Matti Halmesmäki.

Maakuntaradioista Radio Keski-Suomi ja Ylen aikainen olivat tehneet sähkejuttunsa STT:n materiaalin perusteella. Valtaosa tekstistä oli suoraa siteerausta tietotoimiston tekstistä.

Yleisradion jutut ja toimijat 28.10.1996:

	Tv-uutiset	Radiouutiset	EK: radio	RKS	Ylen aikainen
Juttujen määrä	1	1	-	1	1
Toimijat:					
Kesko	1	1	-	-	-

Seuraavana päivänä eli 29.10.96 Helsingin Sanomat oli tehnyt Keskon esityksestä kaikkiaan neljä juttua. Uutissivulla lyhyesti kerrottiin ydinkohdat. Taloussivuilla oli kolme juttua. "Kesko on valmis osittain peräytymään Tukosta" keskittyi laajemmin itse esitykseen. Jutussa oli haastateltu Keskon varapääjohtaja Timo Karakea ja Tuko-ryhmän johtaja Matti Halmesmäkeä. Lisäksi kaaviolla esitettiin tarjouksen vaikutus Keskon liiketoimintaan. "EU:n kilpailuviranomaiset eivät paljasta tavoitteitaan" -nimisessä Brysselistä tulleessa jutussa oli haastateltu kilpailuasiain komissaarin Karel Van Miertin värikkääksi ja suurieleiseksi luonnehdittua puhemiestä Willy Heliniä. "Nyt ostajaksi kelpaa ulkomainenkin" -jutun nimettynä lähteenä oli Sentran toimitusjohtaja Björn Westerholm.

Kauppalehdessä Keskon ehdotus oli uutissivulla vain otsikonomaisesti ja siinä viitattiin sisäsivulla olevaan juttuun. Itse jutussa "Kesko myisi Tukon tukku puolen" haastateltavana oli varapääjohtaja Timo Karake.

Ilta-Sanomat käsitteli aihetta "Hymy hyytyy Keskossa" Päivän Kurssit -palstalla. Jutussa paneuduttiin pääasiassa Keskon tulevaisuuteen, mutta Tuko -ehdotus sai huomiota vain lauseen verran. Jutussa oli siteerattu Keskon pääjohtaja Eero Kinnusta ja varapääjohtaja Timo Karakea. Jutun perusteena oli Keskon odotettavissa olevat tappiot, kun se joutuu "tekemään lennosta pikaisia muutoksia". Etelä-Saimaan juttu "Kesko valmis myymään noin 40 prosenttia Tukosta pois" oli tehty STT:n materiaalin perusteella. Jutussa olivat haastateltavina pääjohtaja Eero Kinnunen ja viestintäjohtaja Erkki Heikkinen. Keski-suomalaisessa Tukoa käsitellyt juttu "Kesko valmis myymään lähes puolet Tukosta" oli laajasti esillä uutissivulla. Lehden kaksi muuta juttua käsitteli Mustan Pörssin internet-kauppaa. Haastateltavana kaikissa jutuissa oli pääjohtaja Eero Kinnunen, joka oli tuolloin Jyväskylässä esittelemässä sähköistä kaupankäyntiä.

Sanomalehtien jutut ja toimijat 29.10.1996:

	HS	KL	IS	ES	KSML
Juttujen määrä	4	1	1	1	3
Toimijat:					
Kesko	2	1	2	2	1
Kilp.v.	1	-	-	-	-
Tuko	-	-	-	-	-
Muut	1	-	-	-	-
Yht.	4	1	2	2	1

4.4 EU:n komission ratkaisu marraskuussa 1996

Euroopan Unionin komission päätös Tuko-fuusiosta tuli 20.11. 1996. Ratkaisun ajankohta oli median tiedossa, joten sitä osattiin odottaa. Radiouutiset aloitti uutisoinnin komission päätöksestä aamulla klo 7.00 lähetyksessä. Kaikkiaan kyseisenä päivänä aihe oli esillä 12 eri lähetyksessä. Päivän peilissä ajettiin ulos neljä eri juuttua. Komission hylkäävästä päätöksestä tuli juttu Brysselistä, toisessa jutussa käsiteltiin Keskon reaktioita. Kolmas keskittyi kilpailuviraston kommenttiin ja neljäs oli Tuko-kauppiaan näkemys. Haastateltavina olivat Keskon pääjohtaja Kinnunen, kilpailuviraston ylijohaja Purasjoki ja lappeenrantalainen tavaratalon toimitusjohtaja Tapani Suni.

Televiisioutiset käsittelivät komission päätöstä neljässä eri jutussa. Illan päälähetyksessä klo 20.30. ensimmäisenä aiheena oli "Komission tyrmäävä päätös" - juttu Brysselistä. Toisessa jutussa Keskoa vakuutettiin että "kaikki Tuko-kauppaan sijoitetut rahat saadaan ajan mittaan takaisin". Kolmannessa jutussa kerrottiin, että "osa maakuntien K-kauppiaista vaatii Keskon johtoa tilille fuusion epäonnistumisesta. Neljäntenä aiheena käsiteltiin Keskon suunnitelmia "löytämään ratkaisu, joka tyydyttäisi EU:n komissiota. Haastateltavina oli käytetty EU:n kilpailukomissaari Karel Van Miertiä, pääjohtaja Eero Kinnusta, kuopiolaista K- kauppiasta Timo Lyytistä ja siilinjärveläistä Spar-kauppiasta Aarne Kyllöstä.

Etelä-Karjalan radio oli käyttänyt Jari Tanskasen Lappeenrannassa Radiouutisille tekemää juttua. Tämän lisäksi aiheesta oli tehty sähkö kyseisen jutun pohjalta. Radio Keski-Suomi oli tehnyt uutisjuttunsa STT:n materiaalista. Ylen aikainen ei ollut uutisoinut komission päätöstä.

Yleisradion jutut ja toimijat 20.11.1996:

	Tv-uutiset	Radiouutiset	EK:n radio	RKS	Ylen aikainen
Juttujen määrä	4	4	2	1	-
Toimijat:					
Kesko	2	1	1	1	-
Kilp.v.	1	1	-	-	-
Tuko	2	1	1	-	-
Muut	-	-	-	-	-
Yht.	5	3	2	1	-

Sanomalehdet olivat tehneet ennakkojutut samana päivänä, kun komission päätös oli tulossa. Helsingin Sanomat käsitteli aihetta uutissivun lisäksi talousosastossa, jossa se oli esillä kahdella sivulla. Kaikkiaan juttuja oli kahdeksan. Sitä käsiteltiin kauppiaiden, pieleen menneen fuusion, Keskon hallintoneuvoston, Tukon uudelleenjärjestelyjen ja kilpailuviranomaisten kannalta. Haastateltavia oli kaikkiaan 23. Heistä kahdeksan oli keskolaisia, kilpailuviranomaisia yksi ja tukolaisia kaksi. Loput olivat muita kuten mahdollisia Tukon ostajia ja riippumattomia kauppiaita. Joukossa oli yksi ulkopuolinen asiantuntija, EU-oikeuden professori Kari Joutsamo Helsingin yliopistosta. HS käsitteli Keskoa myös pörssi uutisessa ja lisäksi pilapiirtäjä Karlsson oli tehnyt pilapiirroksen, jossa Keskon johto "pitovaikkeuksien vuoksi" myi Tukoa ale-kampanjalla.

Kauppalehti käsitteli odotettavaa Tuko-päätöstä ruotsalaisesta kilpailunäkökulmasta. "Isot yrityskaupat aina kilpailusyyniin" -jutun yhteydessä oli nostettu esiin myös Kesko. Haastateltavana oli Ruotsin kilpailuviraston osastopäällikkö Jan-Erik Ljusberg. "Keskossa jännitetään Tuko-päätöstä" otsikoidussa jutussa oli haastateltu viestintäjohtaja Erkki Heikkistä, kilpailuviraston johtaja Juhani Jokista ja nimeämätöntä EU -lähdettä.

Iltasanomat selvitteli "Pörssi tyytyi Keskon tiedotuslinjaan" -jutussa Keskon osakekauppaan. Varsinkin ulkopuoliset sijoittajat olivat myymässä omistamiaan osakkeita. Haastateltavana oli käytetty Helsingin arvopaperipörssin toimitusjohtaja Juhani Ermaa.

Keskisuomalaisen jutussa "Eero Kinnunen: Kesko toimi nuhteettomasti" pääjohtaja puolusteli yhtiön menettelyä Tuko-kaupassa. Juttu oli tullut STT:n kautta. Kinnunen oli esiintynyt myös edellisenä päivänä 19.11. 96 Ylen TV-uutisissa. Tällöin hän oli todennut, ettei yhtiöllä ollut mitään velvollisuutta ilmoittaa kaupasta millekään osapuolelle. Etelä-Saimaa oli julkaissut Keskisuomalaisen tapaan saman STT:n jutun

Sanomalehtien jutut ja toimijat 20.11.1996:

	HS	KL	IS	ES	KSML
Juttujen määrä	8	3	1	-	1
Pääkirjoitus	1	1		1	
Toimijat:					
Kesko	8	1	-	-	1
Kilp.v.	1	1	-	-	-
Tuko	2	-	-	-	-
Muut	12	1	1	-	-
Yht.	23	3	1	-	1

Seuraavana päivänä eli 21.11.1996 Helsingin Sanomilla oli komission päätöksestä kuusi juttua. "EU päättää Tuko-kaupan purkutavasta ensi vuonna" ja "Kinnunen: Joskus sattuu vahinkoja" otsikoidut jutut olivat uutissivulla. EU:n komission päätöksestä, Keskon reaktioista ja Suomen kilpailuviranomaisten näkemyksistä olivat jutut taloussivulla. Haastateltavina oli käytetty kilpailukomissaari Karel Van Miertiä, pääjohtaja Eero Kinnusta ja ylijohtaja Matti Purasjokea.

Kauppalehti oli julkaissut komission päätöksestä ja sen vaikutuksista seitsemän juttua.. Uutissivulla päätös oli kerrottu ingressinomaisesti "Kesko-päätöksestä lisää tammikuussa". Sen yhteydessä oli ylijohtaja Purasjoen kuva ja kuvateksti "Toimimme kuten hallitus halusi". Lisäksi

Keskon osakekurssia oli kuvattu tunnin tarkkuudella etenevällä käyrällä 20.11. 96. Komission päätöksestä kertova "Komissio vastustaa Tuko-kauppaa" -juttu oli tullut Brysselistä, lähteenä oli kilpailukomissaari Karel Van Miert . Keskon kommentissa "Komissio jätti portin raolleen Keskolle" haastateltavana oli pääjohtaja Eero Kinnunen. "Maanpetturi vai sankari" -jutussa haastateltavana oli ylijohdaja Matti Purasjoki. "Keskolle mahdollisuus uuteen ratkaisumalliin" käsitteli Suomen kilpailuneuvoston pääsihteerin Petri Kuoppamäen arviota. " Mistä Tukon osille löytyy uusi ostaja " rakentui päivittäistavarakaupan tukkutoiminnoille.

Ilta-Sanomien "EU:n komissio kauhistui Keskoa koskevia tietovuotoja" otsikoitu uutinen oli tullut Brysselistä, samoin kuin toinenkin juttu "Keskolla on aikaa elokuuhun asti" . Viimeksi mainittu käsitteli komission päätöstä. "Näin tieto levisi" kuvasi kronologisesti tiedon kulkua 11 valitun ajankohdan kautta. A-P. Pietilä peilasi palstallaan "Kesko on nyt 'osuuskauppa' " -jutussa Keskon muutosta ja sen vaikutuksia mm. sijoittajan näkökulmasta. Ilta-Sanomilla oli neljä Kesko-juttua, joissa oli ainoastaan yksi, EU:n komission kilpailuasioiden komissaarin Karel Van Miert haastattelu. Lisäksi lähteenä oli käytetty komission julkistamaa tiedotetta.

Etelä-Saimaan julkistamat kolme Kesko-juttua olivat lehden ulkopuolista tuotantoa. Uutissivulla ollut "EU:n komissio ei hyväksynyt Keskon ja Tukon fuusiota" oli tullut STT:n kautta. SUT:n Brysselin kirjeenvaihtaja oli kirjoittanut komission päätöksestä yksityiskohtaisesti kertovan " EU:n komissio kaatoi Keskon Tuko-kaupan kilpailusyistä". "Kesko hakee sopua EU-komission kanssa" käsitteli komission päätöstä Keskon näkökulmasta. Etelä-Saimaan jutuissa oli haastateltu pääjohtaja Eero Kinnusta. Komissaari Van Miertistä oli kuva, jossa kuvatekstissä oli hänen kantansa tehdystä päätöksestä.

Keskisuomalaisen uutissivulla olleessa jutussa "Kesko etsii Tukolle ostajaa kotimaasta" lähteenä oli kilpailukomissaari Karel Van Miert ja komission tiedote. Taloussivuilla "EU:n komissio kaatoi Keskon Tuko-kaupan kilpailusyistä" -juttu oli SUT:n Brysselin kirjeenvaihtajalta. Lähteenä oli käytetty EU:n komission tiedotetta. SUT:n juttu "Keskolla järjestelyaikaa ensi kesään" oli perustui samoihin lähteisiin. "Kilpailuvirasto selätti Keskon" jutussa haastateltavana oli ylijohhtaja Matti Purasjoki. "Purasjoki ja Bryssel melkein kirosanoja Keski-Suomen K-kauppailla" -jutun haastateltavina olivat maakunnalliset kauppiat: Keskon hallintoneuvoston jäsen, K-kauppias Pentti Mononen Tikkakoskelta, K-kauppias Matti Perälä Toivakasta ja Keskon hallintoneuvoston varajäsen, K-kauppias Antero Ahonen Palokasta. Lisäksi oli haastateltu K-kauppias Heimo Kupsua Pihtiputaalta ja jyvaskyläläistä K-kauppias Reijo Jylhää. Suomen Sparin kauppiasjohtokunnan jäsen, äänekoskelainen Antti Hohteri edusti jutussa Tuko-leirin Spar-kauppiaita. SUT:n juttu "Kesko hakee sopua EU:n kanssa" keskittyi Tukon osien myyntiin. Haastateltavina ja lähteinä oli käytetty pääjohtaja Eero Kinnusta ja Kuluttajaliittoa. "Keski-Suomen kauppiat jatkavat vanhaan tyyliin" oli juttu komission päätöksen alueellisista vaikutuksista. Haastateltavina oli käytetty Spar-ryhmän Itä-Suomen alueen johtaja Jorma Räsästä, Osuuskauppa Keskimaan toimialajohtaja Aarno Kiviniemeä ja Tradekan viestintäpäällikkö Riitta Raasakka-Niklanderia. Lisäksi oli käytetty nimeämätöntä asiantuntijaa K-kaupan Jyvaskylän alueen mahdollisista järjestelyistä. "Komissio yrittää lopettaa tietovuodot" oli STT:n Brysselissä tekemä juttu virkamiesten tietovuodoista. Haastateltavina oli komissaari Van Miert, mutta toimijana oli mainittu myös budjettikomissaari Erkki Liikanen. Kaikkiaan Keskisuomalaisella oli yhdeksän juttua, pääkirjoitus ja uutissivun uutinen ja seitsämän juttua taloussivuilla. Lisäksi maakunnasta oli laadittu kartta K-ruokakauppiaiden ja Spar-kauppiaiden sijoittumisesta eri kunnissa. Kaikkiaan haastateltavia ja lähteitä oli 14. Keskolaisia oli kuusi, kilpailuviranomaisia kolme, Tukolaisia kaksi ja muita kolme.

Sanomalehtien jutut ja toimijat 21.11. 1996:

	HS	KL	IS	ES	KSML
Juttujen määrä	6	7	4	3	9
Pääkirj.	1	1	-	-	1
Toimijat:					
Kesko	1	1	-	1	6
Kilp.v.	1	3	1	2	3
Tuko	1	-	-	-	2
Muut	-	-	-	-	3
Yht.	3	4	1	3	14

4.5 EU:n komissio hyväksyi Keskon järjestelyt

Keskon lupaus myydä Tukon päivittäistavaratoiminnot tyydytti 18.4.1997 Euroopan komissiota.

Radiouutisilla oli aiheesta raportti Brysselistä, jossa keskityttiin itse prosessiin ja tehtyyn ratkaisuun. Toisena juttuna oli pääjohtaja Eero Kinnusen haastattelu, jossa hän mm. totesi asian olevan loppuun käsitelty.

Televisiouutiset käsitteli komission päätöstä Suomen päivittäistavarakaupan näkökulmasta.

Haastateltavana oli pääjohtaja Eero Kinnunen. Lisäksi oli siteerattu Tukon entisen pääjohtajan Uolevi Mannisen kirjaa. Klo 18.00 lähetyksessä oli käytetty Brysselistä tullutta raporttia, mutta sitä ei enää uusittu klo 20.30 lähetyksessä.

Yleisradion jutut ja toimijat 18.4.1997:

	Tv-uutiset	Radiouutiset
Juttujen määrä	1	2
Toimijat:		
Kesko	1	1
Kilp.v.	1	1
Tuko	1	0
Muut	0	0
Yht.	3	2

19.4.97 Helsingin Sanomat kertoi komission lopullisesta hyväksymispäätöksestä lyhyesti uutissivulla "Kesko saa pitää Anttilan kokonaan". Taloussivuilla "EU hyväksyi Tuko-kauppojen purkamisen" -jutussa kerrottiin yksityiskohtaisemmin tavat, miten fuusion purku tapahtuisi. Uusi Tuko-ryhmä oli kuvattu graafisella esityksellä. "Sentran kaupat muuttuvat Spareiksi" -juttu keskittyi päivittäistavarakaupan järjestelyihin. "Kaupan kynimä mainosraha nostaa ruokalaskua" ja "Kitkerä johdatus Tukon kriisiin" -jutut perustuivat pitkälti Tukon entisen konsernijohtaja Uolevi Mannisen kirjaan "Irtiotto". Juttuja HS:lla oli kaikkiaan 5. Keskoa edusti pääjohtaja Eero Kinnunen, komissiota komissaari Karel Van Miert, kilpailuvirastoa ylijohdaja Matti Purasjoki ja erikoistutkija Mika Hermas. Tuko oli esillä konsernijohtaja Uolevin Mannisen kirjan kautta. Muita osapuolia edustivat Sentran toimitusjohtaja Björn Westerholm, Wihurin toimitusjohtaja Juhani Leppänen ja Elintarviketeollisuus ry:n toimitusjohtaja Pekka Hämäläinen. Yhteensä haastateltuja oli yhdeksän.

Kauppalehti uutisoi EU -komission päätöksestä " Keskon Tuko-järjestely kelpasi komissiolle" jutulla sisäsivuilla. Brysselistä tulleessa uutisessa oli komission päätöksen lisäksi käytetty komission tiedottajaa Willy Heliniä ja Tuko-prosessin uskottua miestä KHT Hannu Vänskää..

Etelä-Saimaa oli tehnyt juttunsa STT:n materiaalin mukaan. "EU hyväksyy Keskon Tuko-kaupat" -juttu oli lehden uutissivulla. Samanlaisella otsikolla ES käsitteli päätöstä taloussivulla. Haastateltavana oli pääjohtaja Eero Kinnunen, lähteenä oli komission päätös.

Myös Keski-suomalaisen lähteenä oli STT. Päätöksestä oli lyhyt uutisjuttu "Kesko sai EU :lta siunauksen Tuko-järjestelyille". Taloussivulla "EU hyväksyi Keskon Tuko-kaupat" lähteenä oli komission tiedote ja haastateltavana oli käytetty pääjohtaja Eero Kinnusta. Lisäksi KSML oli laatinut kaavion, jossa kuvattiin Tuko-fuusion purkua. Kolmantena aihe oli esillä lehden pörssiosastossa, jossa kerrottiin, että "Keskon osake kiitti EU :ta.

Sanomalehtien jutut ja toimijat 19.4.1997:

	HS	KL	IS	ES	KSML
Juttujen määrä	5	1	0	2	3
Toimijat:					
Kesko	1	0	0	1	1
Kilp.v.	3	2	0	1	1
Tuko	1	0	0	0	0
Muut	3	0	0	0	1
Yht.	8	2	0	2	3

Ilta-Sanomilla ja maakuntaradioilla ei ollut komission päätöksestä uutista.

4.6 Yhteenveto jutuista ja toimijoista

Keskon Tuko-kaupan määrällisessä tarkastelussa sen neljässä eri vaiheessa Ylen uutislähetysissä aihe oli eniten esillä Radiouutisissa 11 jutulla. Vaikka TV-uutiset oli tehnyt siitä 9 uutista, sen jutuissa oli enemmän haastateltavia eli toimijoita, kaikkiaan 15. Radiouutisilla toimijoiden määrä oli yhdeksän.. TV-uutisissa esiintyivät Tukon edustajat kuusi ja Keskon viisi kertaa. Kilpailuviranomaiset olivat esiintyneet 3 ja muut toimijat vain kerran. Radiouutiset oli pitäytynyt eniten Keskossa, 4 lausunnon antajaa, toisena olivat kilpailuviranomaiset 3 ja kolmantena Tuko 2 kertaa.

Maakuntaradioilla sekä Radio Keski-Suomella että Ylen aikaisella oli tarkasteluajankohtina kummallakin neljä juttua. Ylen aikainen oli käsitellyt aihetta vain yhden kerran, 27.5.96 mutta silloin laajasti. Neljässä eri lähetyksessä sen jutuissa toimijoina olivat kaikki osapuolet, eniten kilpailuvirasto, kaksi kertaa. Radio Keski-Suomessa aihe oli esillä kaikissa prosessin eri vaiheissa. EU:n lopullisesta hyväksymisestä Radio Keski-Suomi ei kertonut. Fuusio oli esillä kahden sähkeutisen muodossa heti alkuvaiheessa. Toimijoina sen jutuissa olivat Kesko kahdesti ja kilpailuviranomaiset kerran. Etelä-Karjalan radio käsitteli Tuko-kauppaa yhden kerran komission kielteisen päätöksen yhteydessä. Toimijana jutussa oli Tukoon kuulunut paikallinen kauppias. Kaikkiaan Yleisradion uutislähetysiin fuusiosta oli tutkimusajankohtina tehty 30 juttua..

Ylen uutisohjelmien jutut ja toimijat:

	Tv-uutiset				radiouutiset				EK:n radio				RKS				Ylen aik.									
	A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D						
Jutut	3	1	4	1	9	4	1	4	2	11	-	-	2	-	2	2	1	1	-	4	4	-	-	-	4	30
Toimijat																										
Kesko	1	1	2	1	5	1	1	1	1	4	-	-	1	-	1	1	-	1	-	2	1	-	-	-	1	13
Kilp.v.	1	-	1	1	3	1	-	1	1	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	2	-	-	-	2	9
Tuko	3	-	2	1	6	1	-	1	-	2	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	10
Muut	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	2
Yht.	6	1	5	3	15	3	1	3	2	9	-	-	2	-	2	2	-	1	-	3	5	-	-	-	5	34

A: 27.5.1996 B: 28.10.1996 C: 20.11.1996 D: 18.4.1996

Sanomalehdistä eniten fuusiota oli käsitellyt valittuna neljänä ajankohtana Keskisuomalainen 29 jutulla. Toiseksi eniten juttuja oli Helsingin Sanomilla (24 juttua). Kauppalehdellä oli 15 juttua, ja Etelä-Saimaalla 12 ja Ilta-Sanomilla 5 juttua.

Helsingin Sanomien jutuissa esiintyi eniten toimijaryhmä ”kilpailuvirasto” (8 kertaa). ”Kesko” ja ”muut” olivat esillä seitsemän kertaa. ”Tuko” oli edustettuna kolme kertaa. Kaikkiaan lehdessä oli esiintynyt yhteensä 25 eri toimijaa. Kauppalehdellä toimijaryhmä ”muut” oli suurin (8 kertaa), ”kilpailuviranomaiset” viisi kertaa, ”Tuko” kolme kertaa ja ”Kesko” kaksi kertaa. Yhteensä eri haastateltavia ja lausunnonantajia oli 18. Ilta-Sanomissa toimijoista eniten oli esillä ”Kesko” kaksi

kertaa ja ”kilpailuvirasto” ja ryhmä ”muut” yhteensä neljä kertaa. Etelä-Saimaa oli eniten tukeutunut ”Keskoon” (6 kertaa), toisena ”kilpailuviranomaiset” neljä, ”muut ” kolme ja ”Tuko” yhden kerran, yhteensä 14 toimijaa. Keski-suomalaisen eniten käyttämä toimijaryhmä oli ”Kesko” (13 kertaa), ”muut” yksitoista, ”Tuko” kahdeksan ja ”kilpailuviranomaiset” kuusi kertaa, yhteensä 37 eri toimijaa. Kaikkiaan lehdillä oli tarkasteluaikana 85 juttua, joista 8 oli pääkirjoituksia.

Sanomalehtien jutut ja toimijat:

	HS				KL				IS				ES				KSML				yht.						
	A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D							
Jutut	9	4	6	5	24	6	1	7	1	15	-	1	4	-	5	6	1	3	2	12	14	3	9	3	29	85	
Pääk.	1	-	1	-	2	1	-	1	-	2	-	-	-	-	-	1	-	1	-	2	1	-	1	-	2	8	
Toimijat																											
Kesko	3	2	1	1	7	1	1	-	-	2	-	2	-	-	2	2	2	1	1	6	4	1	6	1	12	29	
Kilp.v.	2	1	1	3	7	-	-	3	2	5	-	-	1	-	1	1	-	2	1	4	2	-	3	1	6	24	
Tuko	1	-	1	1	3	3	-	-	-	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	6	-	2	-	8	15	
Muut	4	1	-	3	8	8	-	-	-	8	-	-	-	-	-	3	-	-	-	3	7	-	3	1	1	39	
Yht.	10	4	3	8	25	12	1	3	2	18	-	2	1	-	3	7	2	3	2	14	19	1	14	3	37	98	
A: 28.5.1996 B: 29.10.1996 C:21.11.1996 D: 19.4.1997																											

Koska otoksen frekvenssit ovat pienet, ne hahmottavat vain karkeasti eri tiedotusvälineiden tapaa uutisoida fuusiosta. Vaikka tulokset ovat suuntaa-antavia, joitakin johtopäätöksiä voidaan tehdä.

Yleisradio oli jutuissaan keskittynyt kiinteimmin aktiiveihin toimijoihin. Suurimpana toimijaryhmänä oli käytetty Keskoa 13, toisena Tuko 10, kolmantena tulevat kilpailuviranomaiset

yhdeksän ja ryhmä muut kaksi kertaa. Kaikkiaan toimijoita oli 34. Eniten juttuja oli tehty EU:n kielteisestä päätöksestä. Radiouutisten ja television pääuutisissa se sai niin suuren osan, että muut aiheet jouduttiin käsittelemään puolet vähemmässä ajassa, kuin normaalisti..

Sanomalehdet olivat käyttäneet toimijoista eniten ryhmää muut. Haastateltavia oli tästä joukosta (39) toisena ”Kesko” (29). ”Kilpailuviranomaiset ” oli esillä 24 ja Tuko 15 kertaa. Yhteensä toimijoita ja haastateltavia oli 98. Juttumäärillä mitaten tärkein ajankohta oli Tuko-fuusion julkistaminen, josta juttuja oli tehty 35. Lähes yhtä paljon niitä oli EU:n kielteisen päätöksen yhteydessä. Palstamääriä en ole mitannut, mutta silmämääräisesti selvästi enemmän tekstiä oli julkaistu fuusion kariutumisesta. Näinä kahtena ajankohtana lehdet julkistivat myös pääkirjoituksensa. Vähiten määrällistä huomiota tutkimuksen tiedotusvälineissä saivat osakseen Keskon tarjous ja fuusion lopullinen hyväksyntä.

Yleisradion ja sanomalehtien välinen ero selittyy väline-eroilla. Radio ja televisio toimivat jopa reaaliajassa ja juttujen on oltava valmiita huomattavasti nopeammin, kuin lehdissä. Siksi sähköinen tiedotusväline joutuu rajaamaan käsittelynä suppeammalle alalle. Lehdille tiedonvälityksen hitaus koituu eduksi, koska niille jää enemmän aikaa juttujen tekemiseen ja tausta-aineiston hankkimiseen. Sen vuoksi sanomalehteä pidetään tärkeimpänä välineenä taustoittamaan ajankohtaisia (Huovila 1995, 4).

Toimijoiden määrällinen mittaaminen ja diskurssiverkoston vertaaminen ei toimi yhden suhde yhteen. Diskurssianalyysissa toimijoiden lukumäärät ovat pienempiä, koska saman ryhmään kuuluvia olen käsitellyt yhdessä. Esim. EU:n kilpailukomissio, sen komissaari ja Suomen kilpailuvirasto on voitu niputtaa yhteen. Samoin Keskon edustajat voivat olla vain yhtenä diskurssina, vaikka niitä yksittäisesti olisi useita.

5 KESKO JULKISTAA TUKO-KAUPAN

5.1 Salatut neuvottelut pääsevät julkisuuteen

Kesko ilmoitti 27.5.1996 ostaneensa Tukon osake-enemmistön. Pörssitiedotteen mukaan Tukon osakekannasta 56,4 prosenttia ja äänivallasta 59,3 prosenttia olivat siirtyneet sen omistukseen. Myyjinä olivat Merta Pankki, Pohjola-yhtiöt ja OKO. Kauppahinta oli 860 miljoonaa markkaa. Kesko ilmoitti tekevänsä muille osakkaille tarjouksen osakekannan lopullisesta ostamisesta. Pääjohtaja Eero Kinnunen luonnehti tehtyä yritysfuusiota Keskon kilpailukykyä parantavaksi myös tulevaisuudessa:

"Yrityskauppa edistää kotimaankaupan rakennemuutosta ja parantaa kannattavuutta myös tulevaisuudessa. Ryhmän asema vahvistuu merkittävästi päivittäistavara-, rauta- ja tavaratalokaupassa sekä postimyynissä. Tarkoituksena on jatkaa Tukon ja sen ketjujen toimintaa. Saavutettavien osto- ja kustannusetujen avulla Kesko ja Tuko pystyvät tarjoamaan asiakkailleen entistä kilpailukykyisemmät tavaranhankintamahdollisuudet. Osakekaupalla ei ole välittömiä henkilöstövaikutuksia. Parempi kilpailukyky mahdollistaa myös kuluttajille edullisen hintatason." (Kesko 27.5.96.)

Keskon lisäksi Suomen kilpailuvirasto oli laatinut mediallyle tarkoitetun tiedotteen. Vaikka yrityskauppa sinänsä ei ole Suomen kilpailunrajoitusten vastainen, kilpailuvirasto halusi Tuko-fusion tutkittavaksi EU:n yrityskauppavalvonta-asetuksen kannalta. Kilpailuviraston mukaan Keskoista ilmeisesti tulee kilpailunrajoituslaissa tarkoitettu määräävässä asemassa oleva yhtiö. "Kilpailuvirasto on ryhtynyt toimenpiteisiin asian saattamiseksi Euroopan komission tutkittavaksi yrityskeskittymien valvonnasta annetun neuvoston asetuksen (n:o 40064/89) 22 artiklan perusteella.

Säännöksen mukaan jäsenvaltio voi pyytää Euroopan komissiota tutkimaan, estääkö yrityshankinnan seurauksena syntynyt määräävä markkina-asema tehokkaan kilpailun jäsenvaltion alueella. Komissiolla on toimivalta kieltää yrityskeskittymä tai asetta sen osapuolille ehtoja tai velvoitteita. (Kilpailuvirasto 27.5.96.)

Tullessaan julkisuuteen Keskoilla oli tarjolla medialle kova uutinen. Monimutkaisten kauppajärjestelyjen seurauksena maahan oli syntymässä päivittäistavara-kaupan mahtimuodostuma. Etelä-Saimaa ja Keski-suomalainen kuvasivat julkistettua yhteenliittymää samansuuntaisin otsikoin: "Keskoista Tukon avulla ruokakaupan jättiläinen" (ES 28.5.1996), "Kesko kasvaa Suomen kauppajätiksi" (KSML 28.5.1996).

Tuko-kaupan julkistaminen oli kuin verhon avaaminen yllättyneen yleisön edessä. Medialle tapaus oli uutinen ja käytännön päivittäistavara-kaupassa toimiville tiedot tulivat ensi kertaa. Tiedotusvälineiden tekemät jutut sisälsivät uuden informaation lisäksi myös fuusion synnyttämiä eri toimijoiden välisiä jännitteitä ja ristiriitoja. Olihan kilpailuvirasto puuttunut mukaan tapahtumien kulkuun. Valtaosa toimijoista, kuten päivittäistavara-kauppaa harjoittavat kauppiat ja yhtiöiden pienosakkaat eivät tienneet, uskoako median tarjoamaa informaatiota. Joka tapauksessa tiedotusvälineiden tekstit tarjosivat ainoan sillä hetkellä käytettävissä olleen tiedon. Medialle onkin ominaista toimia välittäjänä yleisen ja yksityisen alueiden välillä (Fairclough 1997 27,52).

Keskon tavoitteena oli saada julkisuuteen itse valitsemansa informaatio. Fuusiosta kertoessaan se oli valinnut ajankohdan ja faktat, jotka haluttiin esiin juuri 27.5.1996. Samalla kun tuotiin Tuko-kauppa julkisuuteen, yhtiö oli synnyttänyt itselleen uudenlaisen vuorovaikutusten verkoston. Sen

ytimenä olivat Keskon ylin johto sekä Keskon ja Tukon suurimmat omistajat Merita-Pankki Oy, OKO Oy, eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen, Wihuri Oy ja vakuutusyhtiö Pohjola.. Uudet suunnitelmat, järjestelyt ja käytännöt näkyivät kielenkäyttötavoissa, jotka muodostivat myös Keskon uuden diskurssijärjestyksen. Diskurssijärjestys muodostuu mm. eri instituutioiden vuorovaikutuksesta. Vallassa olevat ryhmät pyrkivät pitämään yllä vallitsevaa vuoropuhelua. (Fairclough 1997, 77,87.) Kesko joutui vastakkain toimittajien ja tiedotusvälineiden kanssa, jotka pyrkivät kirjoittamaan ja kuvaamaan fuusiota mm. omien toimituksellisten käytäntöjensä mukaan. Media määrittelee todellisuutta omien valintojensa kautta (Nurminen 1998, 188). Näkemuserot, kiistat ja jopa konfliktit olivat siis valmiiksi rakennettuina sisään tiedotusvälineiden ja eri toimijoiden välille. Keskon jakama informaatio oli myös tiedotusvälineille keskeinen lähde juttujen tekemiseen. Toinen aktiivinen toimija median suuntaan oli kilpailuvirasto, joka halusi näkemyksensä Tuko-kaupasta julkisuuteen. Median julkisuustilaan eri organisaatiot ja toimijat haluavat silloin kun siihen niiden mielestä on tarve. Sekä Kesko että kilpailuvirastolla halusivat vaikuttaa journalisteihin, muihin organisaatioihin ja yleisöön. Käytetyt muut lähteet media hankki omien valintojensa perusteella.

Tuko-kaupan julkistaminen ja sitä kuvaavat diskurssit ajoittuivat hetkeen, jolloin maan päivittäistavarakaupan markkinat olivat valmiiksi jaettu. Sekä Kesko että Tuko olivat selvillä toistensa asemista ja toimintatavoista. Alalla vallinnut viestintätilanne oli vakiintunut ja tuttu. Mutta asetelma sisälsi mahdollisuuden uutta luovaan ja uudelleenlaiseen järjestykseen. Tämän kaltaisessa viestintätilanteessa diskurssianalyysi kohdistuu median julkisuustilassa havaittuihin teksti-, diskurssi- ja sosiokulttuuriseen käytäntöön. Diskurssikäytäntö tarkoittaa tekstin tuotantoa ja kulutuksen prosesseja. Sosiokulttuurinen käytäntö liittyy siihen sosiaaliseen ja kulttuuriseen yhteyteen (maan päivittäistavarakaupan rakenteellisen muutoksen vaikutukset), jonka osa viestintätapahtuma on. (Fairclough 1997, 78,79.)

5.2 Ylen ajassa elävää uutisointia

5.2.1 Radiouutiset

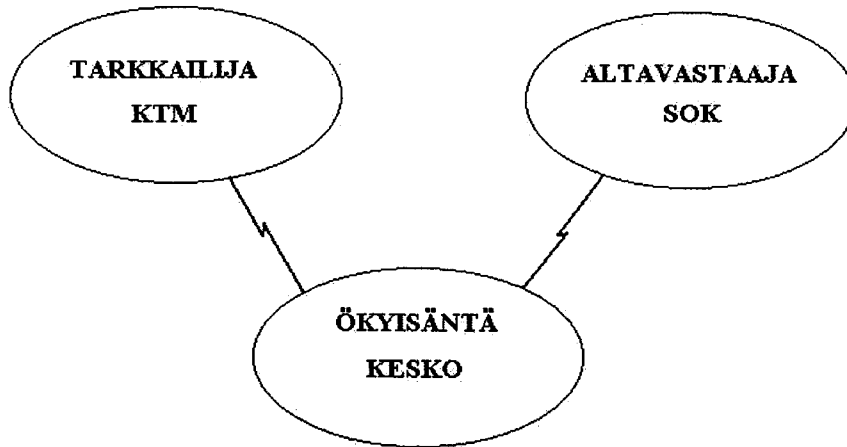
Yleisradion Radiouutiset pääsi ensimmäisenä julkistamaan tiedon fuusiosta. Klo 10.00 lähetyksessä luettu "Kesko on ostanut Tukon osake-enemmistön" -sähkeutinen perustui Keskon julkistamaan Startelin kautta tulleeeseen pörssitiedotteeseen. Päivän Peilissä klo 17.30 oli journalistista prosessia syvennetty. Uutisten teksteihin oli ammennettu eri lähteiden lausuntoja ja kertomuksia ja lähteet tulivat mukaan muodossa tai toisessa. Juttujen toimittamisessa tapahtuu usein niin, ettei itse uutisesta ole tunnistettavissa minkään nimenomaisen lähteen diskurssia (Pietilä 1995,109). Lähteiden tarjoamat faktat, kuten tiedotteet olivat juttujen ja uutissähkeiden rakenteena. Eri toimijat saivat puhua julkisuuteen tehtyjen haastattelujen ja niissä esitettyjen kysymysten kautta.

Radiouutiset nosti fuusiosta uutisoidessaan yhtiöiden pääomistajat koko tapahtumaketjun käynnistäjäksi. Juttukokonaisuuden kärkenä kuvattiin tapahtumien kulkua: "Konsernijohtaja Uolevi Manninen sai tiedon kaupasta viikonvaihteessa, ei sentään vasta tänään (maantaina 27.5.96), kun asia julkistettiin. Tuo osoittaa sen, missä asiat hoidettiin, Keskon ja pääomistajien kesken. Tuko nimittäin liukui pankeille ja vakuutusyhtiöille nimenomaan rahoituskriisin kautta." Jutussa korostui ökyisäntä Keskon mahtiasema päivittäistavarakaupassa. Pääjohtaja Eero Kinnuselta kysyttiin tapahtuneista vähittäiskaupan rakennejärjestelyistä. "No kyllä ainakin yksityisen kaupan puolelta näkisin, että tämä on tavallaan tullut siihen, mihinkä tämä on johtanut tämä kova vuosikymmenen aikana tapahtunut kilpailu".

Vahvan Keskon rooli korostui edelleen, kun sen rinnalle oli nostettu pääkilpailija, mutta altavastaajan asemaan jäänyt SOK. Radiouutiset jatkoi "suoraan sanomisen" -linjaansa ilmaisulla

"ettei osuuskauppaa yllätetty housut kintuissa". SOK:n pääjohtaja Jere Lahdelta tivattiin, oliko SOK aloittanut omalta osaltaan laajenemiseen tähtäävät fuusioneuvottelut Tradekan ja EKA:n kanssa. Pääjohtaja kiisti väitteen. Keskon syntynyttä mahtiasemaa Jere Lahti kuvasi: "...voidaan sanoa, että tällainen Goljat-Daavid asetelma on olemassa". Kilpailuviranomaisten puuttumista fuusioon Jere Lahti ei tuolloin vielä tiennyt, eikä hän sitä ennakoinutkaan. Vaikka kilpailija vahvisti asemiaan, hän katsoi että tämä osaltaan selkeyttää päivittäistavarakupan asetelmia: "Tässä kävi niin, että kotimarkkinat säilyy kotimaisten käsissä, mikä on hyvä asia myöskin. Se nähdään sitten muutaman kuukauden päästä, oikeastaan vuoden päästä, että mihin asetelmaan sitten markkinaosuuksien suhteessa sitten päädytään". Vaikka tuolloin näytti siltä, että pahin kilpailija entuudestaan vahvistui, Kesko-Tukon liittämisen Jere Lahti ilmeisesti oletti vievän runsaasti voimavaroja, ja tämä olisi antanut SOK:lle tilaisuuden markkinoiden kasvattamiseen. Alan kilpailun kotimaisena pysymisen korostaminen saattoi olla merkki jopa SOK:n ja Keskon välisistä salaisista kartelleista. (Purasjoki 1998)

Kilpailukysymyksiä ja kuluttajien asemaa Radiouutiset peilasi korkeimman vastuun näissä kysymyksissä kantavan, kauppa- ja teollisuusministeri Antti Kalliomäen haastattelulla. Kalliomäki puuttui Keskon saamaan uuteen asemaan tarkkailijan näkökulmasta: "Aivan ratkaisevaa on se, että miten Kesko tätä uutta suuruuttaan hyödyntää. Jos se tekisi niin, että pyrkisi vahvistamaan tai luomaan monopoliaseman, se olisi hyvin kielteistä... .. suuruus voisi olla suomalaisittain etu, jos puhutaan esim. EU -jäsenyyden oloista. Mutta selvää on, että kuluttajaviranomaisten ja kilpailuviranomaisten on syytä seurata Keskon edesottamuksia". Kalliomäki muistutti, että Tuko-fuusiossakin taustalla on vuosikymmenen alussa tehtyjen suurien virheitten vaikutukset: "Eletään vähän samalla tavalla kuin pankkisektorilla, pelistä putoaa liiankin paljon porukkaa pois ja jää sitten suuria ja vahvoja".

Radiouutiset: Toimijoiden puhuttaja

Radiouutisten tapa rakentaa juttunsa menemällä suoraan asiaan, perustui pitkälti vain muutaman ydinhenkilön haastatteluun. Haastateltavat pääsivät sanomaan sanottavansa vain muutamain lausein. Itse tapahtuman ydinhenkilö, Keskon pääjohtaja Eero Kinnunen sai kertoa fuusiosta vain parilla lauseella sitä edeltäneen uutissähkeen jälkeen. Sen sijaan suurimmaksi kilpailijaksi jäävän SOK:n pääjohtajan Jere Lahden ja ministeri Antti Kalliomäen haastattelut saivat Eero Kinnusen haastatteluun verraten enemmän aikaa. Toisaalta niissä oli kyse vain haastatteluista, joita käytettiin itsenäisinä kokonaisuuksina. Radiouutisten valitsema näkökulma fuusioon oli talousjuttu, jossa keskityttiin tapahtuneeseen yrityskauppaan ja sen vaikutuksiin päivittäistavarakaupan markkinoilla. Toimijana Kesko oli niin voimakas, että Tukon sulautuminen, johdon tarkemmat reaktiot, puhumattakaan vaikutuksista yhtiön sisällä, eivät saaneet julkisuutta osakseen. Fuusion takana olleet suuret yritykset jäivät kasvottomiksi, eikä niiden tarkoitusperiä tai strategisia linjauksia esitelty. Merkille pantavaa journalistisissa valinnoissa oli, etteivät kilpailu- sen paremmin kuin kuluttajaviranomaiset saaneet edes sähkeen muodossa julkisuutta osakseen.

5.2.2 Televisiouutiset

TV-uutiset käsitteli fuusiota keskittymällä aluksi itse kauppaan, sen taustoihin ja vaikutuksiin niin yhtiöiden sisällä kuin alan kilpailussa. Jutun kuvitus alkoi Keskon tiedotustilaisuudesta, jossa sen ylin johto istui rivissä, tummat puvut päällään kuin mahtipontisuuttaan ilmaisevat ökyisännät. Tekstissä kerrottiin että: "Keskon johto kertoi Tuko-kaupasta tyytyväisyyttään myhäillen". Juttu jatkui tehdyn kaupan taustojen ja ehtojen selvittelynä. Kaikkine lainajärjestelyineen TV-uutiset tiesi kertoa kaupan hinnaksi tulevan 1,4 miljardia markkaa. Kesko uskoi säästävänsä kauppojen ja kuljetusten sekä ostojen yhtenäistämällä kymmeniä miljoonia markkoja. Pääjohtaja Eero Kinnunen antoi ymmärtää, että yhtiöllä oli fuusiossa muitakin kuin oman tuoton lisäämiseen tähtääviä tavoitteita: "No meillä on tarkoituksena suojata kotimaan kauppaa ja pitää kauppiasyrittäjyyttä etusijalla ja me haluamme myöskin laittaa asiat siihen kuntoon, että voimme toivottaa myös ulkomaisen kilpailun tervetulleeksi tänne". Keskon tuolloin kokema mahtavuus oli niin ylitsepuuravaa, että sillä oli vara olla huolissaan maan päivittäistavarakaupan tilasta. Yhtiön vaurauden takaa löytyi myös sen petomaiset tarkoitukset. Fuusion toteuttamiseen se kävi vasta, kun aika oli kypsä. "Kun Tuko teki raskaasta velkataakasta huolimatta viime vuonna pitkästä aikaa voitollisen tuloksen, niin Kesko päätti toimia... ..suurkauppaan oli myös rahaa tarvitsevien myyjien helppo taipua". Jutun juontotekstin taustalla oli kuvitusta Tukon myymälöistä ja päärakennuksesta, joiden edessä liehuivat T-ryhmän tunnusliput. Kuva siirtyi rakennuksen sisälle, jossa työhuoneessaan istui Tukon konsernijohtaja Uolevi Manninen. Altavastajan ja syrjäytetyn asemaan joutunut Uolevi Manninen antoi lausuntonsa työhuoneen hiljaisuudessa. Häneltä ei kyselty Keskon ratkaisujen perään. Sen sijaan haluttiin vastausta siihen, olivatko Tukon taustalla olevat suuromistajat, Merita, Pohjola ja OKO pettäneet yhtiön raskaasta velkataakasta nostaneen johtajan. "No jos mä olen ihan rehellinen, niin ensimmäinen tunnelma oli tällainen. Mehän ollaan tehty töitä

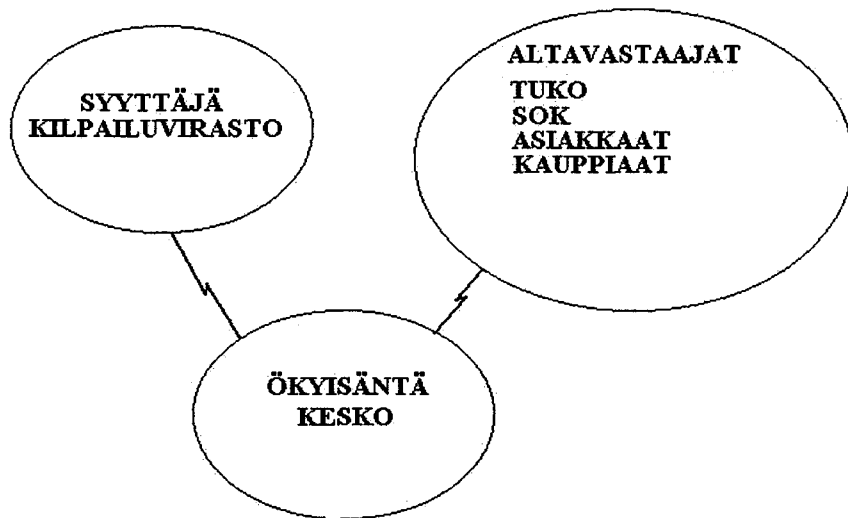
kolme viimeistä vuotta ja aika loppui kesken siihen pörssiin menemiseen". Uolevi Manninen oli jutun marttyyri, jota kylläkin lohdutti se, että eläkepäivät olivat lähellä.

Mannisen haastattelusta juttu siirtyi esittelemään kaaviolla maan sen hetkistä (27.5.96) päivittäistavarakaupan markkinatilannetta. Jutussa todettiin uuden myllerryksen olevan edessä ja silloin "Keskolla on leijonanosa ja voi entistä vapaammin määritellä hinnat", varsinkin kun velkajärjestelyssä olevilla Elannolla ja Tradekalla "iskukyky on heikko". Täysin auvoiseksi markkinoita ei kuitenkaan maalattu. SOK:n pääjohtaja Jere Lahden kuvan ollessa ruudussa kerrottiin, että SOK aikoo haalia lisää markkinoita jos ei yritysostoilla niin ainakin hinnoilla.

T-ryhmän kova kohtalo alistettuna altavastajana ja kaupan muutosten luomaa ankeus korostui Oulusta tullessa jutussa. Näkökulmaksi oli valittu maakunnan kauppiaat. Juttu ei korostanut tiettyä aluetta, vaikka siinä esiintyneet kauppiaat ja asiakas olivatkin Pohjois-Pohjanmaalta. Sanomalehteä selaava kauppias luki juttua, jonka otsikkona oli: "Tukolla irtioton vuosi". Kuvituksen taustalla oli toimittajan juonto, jossa kerrottiin, että "Keskon tultua isännäksi tilanteessa oli ennenkoetun tuntua". Kun muutama vuosi sitten Pohjanmaa Oy fuusioitiin, se vei kauppailta päätösvallan ja Tukon tukkuportaan 2000 työpaikkaa olivat vähentyneet puoleen. Näiden muutosten valossa Keskon tulo Tukon omistajaksi oli kauppias Teuvo Siikille pettymys: "Olisi odottanut, että tuo osuustoimintapuoli olisi ensin mennyt yhteen." Vertailu samanlaisen kohtalon toistumiseen jatkui jutussa, kun fuusiota verrattiin Säästöpankkien kokemuksiin. "Ensin valtakunnallinen fuusio, sitten sulautuminen ja sitten vielä mahtavampaa". Kohtalonomaisuuden lisäksi kaupan alan välttämättömiltä vaikuttavat muutokset nousivat jutussa esiin Spar-ryhmän piirimyyntipäällikön Pertti Palosaaren lausunnossa: "Harvoja paikkoja on, joissa toinen vain niistä esiintyy". T-kaupan sisällä haastateltu asiakas ei ilmaissut ihastustaan odotettavissa olevalle kaupan keskittymiselle: "Jos

kaikki on saman kaupan ketjua, on vähemmän valinnanvaraa".

Kolmas juttu, joka oli kilpailuviraston ylijohtaja Matti Purasjoen haastattelu, oli liitetty edelliseen juttuun. Hänen vaikutusvalta toimijana ja fuusion syyttäjänä korostui, kun juttu rakentui tehdyn haastattelun varaan. Se lähti liikkeelle Matti Purasjoen haastattelulla ja kahdessa toimittajan juonnossa pitäydettiin kilpailuviraston kontekstiin. Kuvituksessa esiintyi pääasiassa ylijohtaja Purasjoki, ainoastaan yhden toimittajan juonnon kuvituksena oli kaupan varastossa ajanut trukki. Itse juttu alkoi Purasjoen lausunnolla: "Että jos Keskolla on 2/3 päivittäistavaramarkkinoista, eikä tavarantoimittaja pääse Keskon listoille, niin oikeastaan on ihan turha myydä mitään tavaraa Suomessa." Kilpailuvirasto oli päättänyt puuttua tehtyyn fuusioon syyttäjänä ja viedä se korkeimman käytettävissä olevaan viranomaisen, EU:n kilpailuviranomaisten käsiteltäväksi. Purasjoen mukaan laki kieltää määräävässä asemassa olevan yksinmyynti- tai yksinostoehdon. Keskolle tämänkaltainen asema oli nyt muodostunut. "Tavallaan Keskolla on jossain mielessä tällainen yksinostomonopoli, voisi sanoa sillä tavalla, että se yksinään määrää, mitkä tuotteet Suomessa pärjää". Sen sijaan kuluttajalle fuusion hän ei uskonut tuovan "sellaisia negatiivisia vaikutuksia kuin voi kuvitella", koska päivittäistavarakaupassa on potentiaalista kilpailua, joka saattaisi tuoda jopa hyötyä kuluttajalle. Mutta tavarantoimittajille fuusiolla voi olla merkitystä koska "eurooppalaisille tavarantoimittajille aiheutuu sellaisia vaikutuksia, että voidaan katsoa kilpailun olennaisesti vähentyvän". Ankarasti kilpailuolosuhteisiin vaikuttavasta yrityskaupasta aiotaan pyytää Euroopan komission kilpailuviranomaisilta lausunto. Purasjoen mukaan "komissio tutkii mitä vaikutuksia tällä on koko EU:n alueella. Tässähän ei Suomen puolesta tehdä päätöksiä, vaan komissio katsoo sen koko EU:n tasolla."

Televisioutiset: Tuntojen heijastaja

Televisioutisten journalistinen tapa käsitellä fuusiota perustui sekä teeman laajentamiseen että tuntojen heijastamiseen.. Toimijoiden keskushahmoa, Keskoa se kuvasi ökyisännäksi, joka oli tullut kertomaan, mitä oli päättänyt. Sen vahvuus korostui kuvituksessa, kun yhtiön johtoporras istui tummat puvut päällään median edessä kertomassa, mitä tuleman piti. Teemaa laajennettiin altavastajaan, Tukon konsernijohtajan Uolevi Mannisen haastattelulla, jolloin hän pääsi ilmaisemaan näkemyksiään ja tuntojaan. Lisää altavastajia TV- uutiset esitteli laajentaen aihetta käytännön tasolle, kun Oulussa tehdyssä jutussa maakunnalliset kauppiat esittivät reaktioitaan. Ökyisäntä Keskon tekemisiä TV- uutiset ravisteli kilpailuviraston ylijohtaja Matti Purasjoen haastattelun muodossa. Fuusio oli nostattanut kilpailuvirastossa oikeudentuntoja, kun Kesko oli päässyt sanelijan asemaan maan päivittäistavaramarkkinoilla ja pystyessään säätelämään myös tavarantoimittajien asemaa.

5.2.3 Maakuntaradiot

Maakuntaradioista Ylen aikainen käsitteli kauppaa muokaten STT:n kautta tullutta uutista. Sen toimintatapa oli moni-ilmaisullisen toteava. Ainekset uutissähkeissä olivat sisällöllisesti samat, mutta asia oli ilmaistu eri tavoin. Klo.11.30 lähetyksessä ensimmäisen sähkeen kärkenä oli: "Keskon tavoitteena on ostaa Tuko kokonaan itselleen". Seuraavassa lähetyksessä sähke alkoi: "Kesko on ostanut Tukon osake-enemmistön" ja päivän viimeisimmässä uutislähetyksessä "Tuko siirtyy Keskon omistukseen". Näiden lisäksi itsenäisenä kokonaisuutena oli sähke reaktioista kauppaan. Siinä kerrottiin konsernijohtaja Uolevi Mannisen yllättyneistä reaktioista ja että pääjohtaja Jere Lahdelle ratkaisu ei tullut yllätyksenä. Kilpailuviraston kerrottiin aikovan viedä tehty fuusio EU:n kilpailuviranomaisten tutkittavaksi. Kuluttajaliiton pääsihteeri Leena Simonen ilmoitti pelkäävänsä, että kaupan keskittyminen heikentää lähipalveluja ja vaarantaa elintarviketeollisuuden selviytymistä. Ylen aikainen oli tehnyt juttunsa STT:n kautta tulleesta materiaalista ja kutonut verkon, jossa fuusion päätoimijat esiintyivät. Kolme yksittäistä kauppaa käsitellyttä sähkettä olivat sisällöiltään samanlaisia, mutta niitä oli muutettu ilmaisultaan erilaisiksi. Osaltaan tähän oli vaikuttanut se, että toimituksessa oli juuri tuolloin meneillään uutissähkeen kirjoittamiseen liittyvä versiointikoulutus.

Radio Keski-Suomi oli valinnut Tuko-kaupassa uutiskärkeensä työllisyysnäkökulman: "Tänään julkistetulla kaupalla, missä Kesko ostaa Tukon osake-enemmistön ei ole välittömiä vaikutuksia vähittäiskauppaan eikä henkilöstöön". RKS kertoi myös, ettei Tukosta haluta kommentoida kauppaa ja sen vaikutuksia. Toisessa uutissähkeessä kuvattiin fuusion vaikutuksia paikallisesti: "Päivittäistavara- ja varsinkin tavaratalokauppa alkaa olla kahden kauppa Keski-Suomessa... ..Keskon markkinaosuus nousee yli 50 prosenttiin, SOK-laisen Keskimaan markkinaosuus on noin 35 prosenttia". Loput, eli hieman yli 10 prosenttia jää Tradekalle, pääasiassa sen Siwa-ketjulle.

Kolmannessa uutisessa kerrottiin, Ylen aikaisen tapaan, että kilpailuvirasto aikoo viedä tehdyn kaupan EU:n kilpailuviranomaisten tutkittavaksi. Radio Keski-Suomen uutiset oli poiminut fuusion taustat myös STT:n uutisvirrasta. Etelä-Karjalan radiolla ei ollut uutista Tuko-fuusiosta.

5.3 Sanomalehdet esittelevät päivittäistavarakaupan uusia aikoja

5.3.1 Helsingin Sanomat

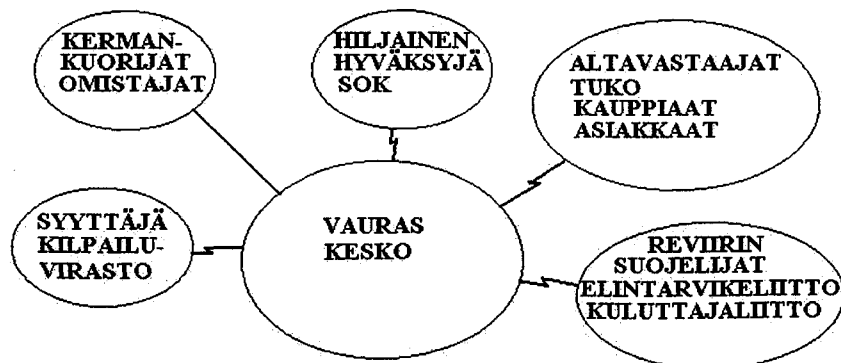
28.5.1996 Helsingin Sanomat otsikoi uutissivullaan Tuko- kauppaa käsitelleen jutun: ”Enemmistö Tukosta Keskon omistukseen. Päivittäistavaramarkkinoista 60 prosenttia siirtyi Keskon haltuun. Rahoittajat saivat lainoilleen koron ja osakkeistaan hyvän hinnan”. Pääjohtaja Eero Kinnusen mukaan Kesko varautuu näin kovenevaan kansainväliseen kilpailuun. SOK:n pääjohtaja Jere Lahden kerrottiin pitävän ”Tukon säilymistä kotimaisessa omistuksessa hyvänä asiana ja uskoo alan ylikapasiteetin nyt karsiutuvan”. Tukon keskusjohdon kannanotot lehti ohitti toteamalla, että konsernihohtaja Uolevi Manniselle kauppa tuli yllätyksenä ja että hän oli kuullut siitä vasta viikonloppuna. Kilpailuviraston ylljohtaja Matti Purasjoen kerrottiin olevan huolissaan ”Keskon monopoliasemasta sen ostaessa tavaraa suomalaisilta valmistajilta”. Taloussivuilla fuusiota käsiteltiin kuudessa jutussa ja sille oli uhrattu kokonainen sivu. Siinä korostui vahvan Keskon asema raharikkaana, vauraana toimijana. ”Kesko osti 860 miljoonalla enemmistön Tukos osakkeista – Jätin markkinaosuus päivittäistavarakaupassa nousee 60 prosenttiin” -juttu käsitteli yksityiskohtaisemmin fuusiota. Sekä Keskoa että Tukoä kuvattiin kaaviossa, jossa olivat mm. niiden liikevaihto- tulos- ja omaisuustiedot sekä kauppaan kuuluneet toiminnot. Tekstissä kerrottiin, että hallintojohtaja Matti Honkala arvioi kaupassa Keskolta sitoutuvan pääomaa lähes 2 miljardia

markkaa, kun mukaan lasketaan optiolaina korkoineen. Noin 900 miljoonaa tästä summasta löytyy kuitenkin omasta kassasta ja lopussa joudutaan käyttämään ulkopuolista rahoitusta. Toinen keskolainen, pääjohtaja Eero Kinnunen kertoi, että ajatus Tukon ostamisesta heräsi syksyllä 1995, kun Elanto päätettiin liittää Tradekaan. Kesko oli tuolloin tehnyt myös tarjouksen. Tapahtuneen fuusion seurauksena ensimmäiset järjestelyt Kinnusen mukaan alkavat rautakauppa Rautiasta. Kaupan yhteydessä järjestettiin Tukon 3,5 miljardin markan korollisia lainoja uudelleen. Erikoistavararyhmän johtaja Matti Halmesmäen mukaan näiden vaikutus on tämän vuoden tulokseen kymmeniä miljoonia markkoja. Fuusion todellisiksi voittajiksi ja samalla myös kerman kuorijoiksi paljastuivat omistajat. Niiden saamia voittoja HS kuvasi: Merita 186 miljoonaa markkaa, OKO 93 miljoonaa ja Pohjola 79 miljoonaa markkaa. Rahoittajien tyytyväisyydestä kertoi se, että "ne kiirehtivät ilmoittamaan myyntivoittojaan jo ennen kuin Kesko ehti kertoa itse kaupasta". Milloin ja missä ne olivat tuloksiaan julkistaneet, jäi lukijoille arvoitukseksi. Altavastaaajaksi joutuneen Tukon tiivistetyn historian lehti esitteli jutussa "Käenpoika työnsi omistajat pesästä". Itsenäisten tukkukauppiaiden yhteistyöstä häipyi ensin aate, sitten valta ja lopuksi rahat. Vuonna 1924 perustetusta Tukkukunnasta perustettiin vuonna 1942 Tukkukauppojen Oy. 1960 Tuko päätti luopua teollisuudesta ja keskittyi kauppaan ja 1970 ostettiin Anttilan ja Saastamoisen Heps-tavarataloketju. Valta vietiin omistajilta vuonna 1988, jolloin pääjohtaja Pentti Kivisen johtaman operaation tuloksena Tukon suurimmaksi omistajaksi nousivat Sponsor, Tuko itse ja Pohjola. Epäonnistuneissa operaatioissa Tuko HS:n mukaan törsäsi omaisuutensa jo ennen lamaa.

"Kaupan oma Merita" -jutussa Keskoa verrattiin pankkiin, joka kykenee panemaan miljardin likoon ottamatta upottavaa velkakuormaa. Siinä selviteltiin niin Tukon taustaa kuin Keskon uutta tilannetta fuusion jälkeen. Kyseessä oli myös Euroopan yhdentymisestä johtuvasta kansallisten linnoitusten rakentamisesta. "Merita pyrkii eurooppalaisiin mittoihin, UPM Kymmene kulkee samaa tietä. Kesko nappasi Tukon osittain siksi, etteivät ulkomaalaiset veisi siitä parhaita paloja".

Kauppiaan näkökulmaa valotettiin Helsingin Graniittitalon Anttilasta katsottuna. Asiakkaita tehty fuusio ei hetkauttanut: "Suuret talousuutiset ovat kaukana arjesta, kun pitää löytää ehjät nilkkasukat tai täyttää kodin hammastahnavarastot". Anttilan työntekijöitä fuusio ei suuresti huolestuttanut, koska he eivät olleet peloissaan työpaikkojensa puolesta. Sen sijaan tavaratalon johdon tapahtumat tekivät hiljaiseksi ja pelokkaiksi. Kommenttia siitä, miten kauppa vaikuttaa Graniitti-Anttilan toimintaan ei tullut. Selityksenä oli, että tiedotusvastuu Anttilassa kuuluu ketjun pääkonttorille. Sen sijaan kauhavalaisen T-market Vallesmannin kauppias Keijo Korkiamäki oli valmis puhumaan. Siinä kuvastui alistunut mieliala: "Rahoittajat ja toimitusjohtajamme olivat tehneet meille Tukon tukijoille juudakset." Hän oli odottanut velkaisen Tukon ostajan tulevan ulkomailta. Kauppias toivoi, ettei tukolaista osaamista odotettavissa olevissa järjestelyissä poljeta keskolaisiin saappaisiin. "Saneerauskirves iskee helpommin tukolaiseen kuin keskolaiseen kauppaan."

"Kauppa komissioon" -jutussa nousi kilpailuviraston ylijohtaja Matti Purasjoki esiin syyttäjän roolissa. Hänen mukaansa oli oletettavissa, että Keskolle on muodostumassa Suomessa määräävä markkina-asema. EU:n komissio ei ole juuri yrityskauppoja kieltänyt. "Suuntana on enemmänkin ollut, että annetaan käyttäytymissääntöjä tai ehkä velvoitetaan myymään joitakin osia." Kuluttajaliiton pääsihteeri Leena Simonen pelkäsi kaupan keskittymistä ja vanhojen käytäntöjen muuttumista: "palvelupisteet harvenevat entisestään ja lähipalvelut kuolevat." Myös Elintarviketeollisuusliitto toimi kuluttajaliiton tapaan reviirin suojelijana, kun yrityskaupan taustalla nähtiin pelko ulkomaisten ketjujen tulemisesta maahan. Johtaja Lea Lastikan mukaan "Tämä on yksi keino, millä pidetään mahdolliset ulkomaiset kaupan ketjut poissa Suomesta."

Helsingin Sanomat toimi speaktaakkelin rakentajana kun se esitti kokonaiskuvan fuusiosta. Juttukokonaisuudessa näkökulmien valintoihin ja otsikointiin heijastuivat Keskoa peräisin olleet tiedot ja diskurssit, joita laajennettiin eri teemoihin. Vauras Kesko näytti, missä oli kaapin paikka päivittäistavarakaupassa. Sen voittokulkua kiitteli jopa ainoaksi varteenotettavaksi kilpailijaksi jäänyt SOK. Pääjohtaja Jere Lahti kiitteli Tukon pysymistä kotimaisessa omistuksessa. Lisäksi hän uskoi, että toteutetulla fuusiolla selkeytetään kaupan pelikenttää ja puretaan kaupan ylikapasiteettia: "Uskon, että kun Kesko siivoaa siellä nurkat, niin se auttaa kaikkia." Vahvan Keskon syliin joutuminen ei edes pelottanut Helsingin Graniittitalon Anttilan työntekijöitä: "Kauppa tekee olon aikaisempaa turvallisemmaksi, nyt ollaan vahvoissa käsissä." Voimakas Kesko heijastui myös pelkona vahvan isännän vallan alle joutumisesta, tavaratalon varovainen johto kun kieltäytyi kommentoimasta tehtyä yrityskauppaa. Altavastajien ja ajopuiden joukkoon olivat joutuneet T-kauppiat. Heidän ulkopuolisiksi jäänyt asemansa korostui, kun kauhavalainen T-kauppias oli kertonut tuttavansa kertoneen hänelle tehdystä fuusiosta kysymällä: "Mitä uudelle K-kauppiaille tänään kuuluu?"

5.3.2 Kauppalehti

Kauppalehden fuusiota käsitellyt uutinen oli otsikoitu: "Keskon vahvistuminen Tukolla keskittää mainosmarkkoja". Jutun mukaan Kesko nousee yli kolmanneksen hallitsijaksi vähittäiskaupan mainonnassa ostettuaan Tukon. Ratkaisun seuraukset kaatuvat paikallisten sanomalehtien kannettaviksi, koska kaupan ilmoitukset ovat niille elinehto. K- ja T-ryhmän yhdistyminen tuo Keskolle 60 prosentin markkinaosuuden. Kilpailuvirasto aikoo viedä kaupan EU-komission tutkittavaksi, vaikka lehden mukaan kaupalla ei olekaan suurta merkitystä kuluttajalle. Lehti kertoi myös, ettei S-ryhmä ollut kiinnostunut Tukon ostosta. Keskon kauppa kuitenkin yllätti markkinat,

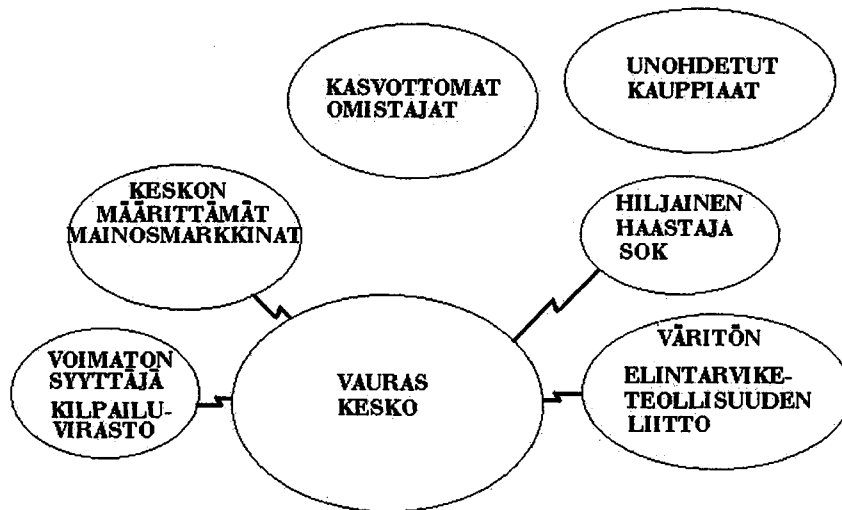
koska harva uskoi Tukosta maksettavan niin kovaa hintaa eli 55,74 markkaa Tukon osakkeesta. Lehti muistutti otsikolla pörssikurssisivulle viitaten, että "Keskon osake nousi vuoden huippuun."

Kauppalehdellä oli uutisjutun lisäksi 4 muuta juttua. Itse fuusiota käsittelevä juttu oli otsikoitu: "Ulkomaisten pelko pani Keskon liikkeelle". Varakkaan ja kotimarkkinoilla voimakkaan Keskon huolet kohdistuivatkin maan rajojen ulkopuolelle. Jutussa haastateltu Keskon varapääjohtaja Timo Karake totesi, että kun kaupan rakennemuutosta katsotaan Euroopan tasolta, on kyse elämästä tai kuolemasta.. Tuko olisi voinut joutua ulkomaiseen omistukseen, jos Kesko ei olisi tehnyt kauppaa. Pääjohtaja Eero Kinnusen mukaan Kesko oli hieronut yrityskauppaa jo syksystä 1995, jolloin oli tehty tulokseton tarjous Elannosta. Tukon osto notkauttaa Keskon omavaraisuusastetta selvästi. Hallintojohtaja Honkalan mukaan omavaraisuusprosentti putoaa 60:stä 35-40 prosenttiin. Tulosenustettaan yhtiö ei tästä huolimatta joudu muuttamaan alaspäin. Hallintojohtaja Matti Honkalan mukaan "ennustemme tälle vuodelle on suunnilleen sama kuin viime vuoden toteutunut tulos". Maan päivittäistavarakaupan markkinaosuuksista oli graafinen kuva.

"Kesko parempi kuin ulkomainen ostaja" -jutussa pääjohtaja Jere Lahti S-ryhmästä piti Keskon omistajaksi tulemistä jopa toivottuna ratkaisuna. Hänen mukaansa Tukon joutuminen ulkomaisiin käsiin olisi ollut paljon vaarallisempi vaihtoehto. Lahti arvioi, että Keskon hankkimasta 60 prosentin markkinaosuudesta lipuu 5-10 prosenttiyksikköä kilpailijoille vuoden kahden sisällä. Koska päivittäistavarakauppa on kotimarkkinakauppaa, yrityksen koolla ei Lahden mukaan ole suurta merkitystä sen jälkeen, kun ollaan riittävän suuria. Rajuja muutoksia oman yrityksen toimintaan ei odotettu, mutta kotimarkkinoilla tapahtuvaan kilpailuun pääjohtaja Jere Lahti oli valmis. Hän uskoikin, että hyvässä vauhdissa oleva S-ryhmä pystyy kasvattamaan markkinaosuuttaan ilman yrityskauppaa.

"Millä kilpailuvirasto pitää Keskon kurissa?" -jutussa Suomen kilpailuviraston mahdollisuudet puuttua fuusioon nähtiin heikoiksi. Voimattomana syyttäjänä ylijohtaja Matti Purasjoki lohdutautui sillä, että mailla, joilla ei ole omaa yrityskauppavalvontaa, on mahdollista saattaa kiintoisat tapaukset komission tutkittavaksi. Purasjoen mukaan komissio on asettanut reunaehtoja kaupan toteutumiselle. Esimerkkinä hän piti UPM-Kymmene -tapausta jossa säkkipaperitehdas jouduttiin myymään ja Finnpap lopettamaan. Suuria ongelmia kuluttajalle Purasjoen mukaan Tuko-kauppa ei tuo. Sen sijaan tavarantoimittajapuolella voi tulla ongelmia. Ongelmia on odotettavissa myös, "jos kilpailua tai kilpailun uhkaa ei ole ja yritys voi rakentaa strategiansa välittämättä muista."

"Kaupan mainonnasta kolmannes Keskon valtaan" -jutussa heijastui Keskon vahva asema. Keskon yhteenlaskettu osuus vähittäiskaupan mediamainonnasta oli laskettu nousevan yli kolmannekseen. Kauppalehden mukaan Kesko-Tukon yhdistymisessä saattaa olla suurikin paikallinen vaikutus. Onhan vähittäiskaupan mainonta ollut merkittävä tulolähde paikallisille sanomalehdille. Varapääjohtaja Timo Karake sanoo, ettei mainontaan ole odotettavissa suuria muutoksia. Valtakunnallinen mainonta on yksi ja paikallinen mainonta toinen asia. Keskon ketjut päättävät itse omasta mainonnastaan. Juttua oli laajennettu mainonnan lisäksi käsittelemään elintarvikkeiden ja muun vähittäistavaran hintoja. Elintarviketeollisuusliiton johtaja Lea Lastikka ei puuttunut fuusion odotettavissa oleviin vaikutuksiin tavarantoimittajille ja hintojenmuodostukseen hän suhtautui laimeasti: " Hinnat tuskin laskevat, mutteivät nousekaan." Keskon oma arvio on, että ulkomaanostoissa hintoja voidaan ehkä tinkiä alas, koska isolla volyymilla saa halvemmalla. Vähittäiskaupan tuotevalikoima saattaa kuitenkin kutistua, koska vähempiä merkkejä on halvempi myydä. Vähittäiskaupan mediamainonnan jakaumista eri tiedotusvälineiden kesken sekä K- ja T-ryhmien mediamainonnan osuuksista oli laadittu kuviot.

KAUPPALEHTI : Businessuutisen tekijä

Kauppalehdelle Tukon siirtyminen Keskon omistukseen oli business-uutinen. Raharikkaalla ja vaikutusvaltaisella Keskolla oli varaa jopa dramatisoida tulevaisuuttaan: ”Kyseessä kun oli tuolloin jopa katkolla ollut kohtalo”. Ulkomaalaisten pelko nimittäin toi varapääjohtaja Timo Karakeen mukaan yhtiön elämän ja kuoleman kysymyksen äärelle. Myös pahin kotimainen kilpailija S-ryhmä liputti Keskolle, jota pidettiin parempana vaihtoehtona, mitä olisi ollut mahdollinen ulkomainen ostaja. Kärppänä tulevia markkinoiden uusjakoajoja kärkkyvän yhtiön pääjohtaja Jere Lahti katsoi Keskon maksaneen ylihintaa Tuko osakkeista, kun hintana oli 55,74 mk per osake. Näkyvimvät muutokset oli Kauppalehden mukaan odotettavissa mainosmarkkinoilla, jotka keskittyvät pitkälti Keskon hallintaan. Varsinkin paikallisella tasolla on odotettavissa, että mainonta vähenee.

Voimattoman kilpailuviraston valtuudet itse hoitaa kilpailuvalvonta yritysfuusion yhteydessä olivat rajalliset. Valitus EU:hun johtui Kauppalehden mukaan siitä, ettei maassa ole toimivaa yrityskauppa- ja valvontaa. Ongelmia ei ole odotettavissa kaupan asiakkaille, sen sijaan tavarantoimittajille voisi tulla vaikeuksia, kun kauppa keskittyy.

5.4 Valtakunnallisuutta ja alueellisuutta

5.4.1 Keski-suomalainen

Tutkimuksessa mukana olleista sanomalehdistä ylivoimaisesti laajimmin Tuko-kauppaa käsitteli Keski-suomalainen. Julkaistuissa 12 eri jutussa omien toimittajien lisäksi oli käytetty SUT:n ja STT:n tekemää materiaalia. "Kesko kasvaa Suomen kauppajätiksi" otsikoidussa uutissivun jutussa näkökulman oli maakunnallinen. Pääjohtaja Eero Kinnunen vakuutti, että kaupan kilpailu jatkuu maakunnissa huolimatta Tukon siirtymisestä Keskolle. Keski-Suomessa Keskon ja Tukon yhdistyminen ei tule aiheuttamaan pahoja päällekkäisyyksiä. Vain muutamilla paikkakunnilla lähikaupat joutunevat törmäyskurssille. Jyväskylän suurmyymälöiden sijaintia keuhuttiin ihanteelliseksi. Kesko ei aio ainakaan toistaiseksi ryhtyä irtisanomaan tukolaista väkeä, koska Keski-Suomessa on tehty perusteellinen saneeraus. Ylivoimaiseksi kaupan mahtitekijäksi kasvaneella Keskolla oli 5800 ja Tukolla 4600 työntekijää. Päivittäistavarakaupan markkinoita havainnollistettiin kaaviolla. Jutun yhteydessä oli kuva, jossa vanha mummu istuu Jyväskylän keskustassa sijaitsevan Anttila-tavaratalon edustalla. Kuvatekstissä kerrottiin, että Citymarket muutti kaupan ytimestä pari vuotta sitten.

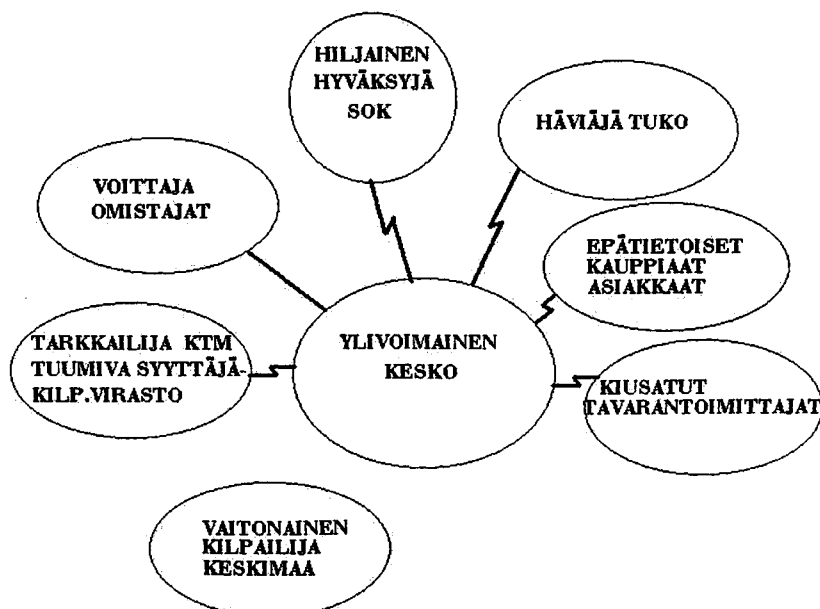
"Keskosta tuli Tukon ostolla ylivoimainen ruokakauppias" juttu oli tullut SUT:lta. Siinä kuvattiin fuusion vaikutuksia. Haastateltavina olivat pääjohtajat Eero Kinnunen ja Jere Lahti. Jutussa käytiin läpi yhdistymisen vaikutusten pääkohdat. Yhdistymistä havainnollistettiin kaaviolla, jossa rinnakkain esiteltiin sekä K-ryhmän että tukolaisen ryhmän toiminnot, niiden markkinaosuudet ja liikevaihdot. SUT:n toimittamassa jutussa "Kasinovuodet ajoivat Tukon kriisiin" kerrattiin Tukon historiaa ja sen historian aikana kohtaamia vaikeita aikoja ja murroksia. Samassa yhteydessä kuvattiin kaaviolla valtakunnan päivittäistavarakauppojen markkinajako, liikkeiden lukumäärä ja vuositason myynti. Fuusiosta eniten hyötyneiden, siis omistajien edustajien haastatteluun lehdelle tarjoutui hyvä tilaisuus, kun Jyväskylässä Osuuspankkien metsäpäivillä vieraili OKO:n pääjohtaja Pauli Komi. Hän kertoi OKO:lle koituneen saatavien lisäksi kaupasta 93 miljoonaa markkaa voittoa. "Kauppahinta oli riittävä" -nimisessä jutussa Komi sanoi uskovansa, että järjestely hillitsee markettien yllirakentamista. "Kesko kasvoi eurokuntoon" näkökulma-jutussa ei pidetty nyt tapahtunutta kaupan rakenteiden murtumista yllättävänä. Monella muulla alalla rakennejärjestelyt ovat edenneet olennaisesti pidemmälle. Nyt Kesko hallitsee kaupan alaa samalla tavalla kuin Merita pankkikenttää ja UPM-Kymmene metsäteollisuutta. Keskon ja Tukon toiminnan järjestelemisellä etsitään tehokkuutta mm. kuljetuksien uudelleen järjestelyllä. Hyödyt lasketaan vuositasolla kymmenissä miljoonissa markoissa. Tehokkuuden kasvattamista tärkeämpää Keskolle on varautuminen kansainväliseen kilpailuun. Odotettavissa on, että muutamat ulkomaiset vahvat kauppaketjut laajentavat toimintaansa Suomeen lähivuosina. Jutussa huomautettiin, että kauppa- ja teollisuusministeri Antti Kalliomäki lupaa suur-Keskon olevan kuluttaja- ja kilpailuviranomaisten erityistarkkailussa.

"EU:n komissio tutkii kaupan" jutussa pääjohtaja Matti Purasjoki sanoi, että kilpailuvirasto haluaa selvittää, onko tehty suurkauppa yleensä mahdollinen. Hänen mukaansa virastolla on kuukausi aikaa

miettiä, mitä asioita se haluaa komission tutkivan. Kilpailuviraston apulaisjohtaja Juhani Jokisen mielestä Keskon asemassa on kyse myös sen käyttäytymisestä: "Kesko kiusasi kilpailijoitaan vaatimalla tavarantoimittajiltaan tiettyjä erityisehtoja, kuten yksinoikeuksia." Kilpailuviranomaisia lehti kuvasi sävyisiksi. KTM oli asettumassa tapahtumien tarkkailijaksi ja kilpailuviranomaisista välittyi ei ärhäkkään päällekkävijän vaan tuumivan syyttäjän rooli. Häviäjän osaan joutuneen Tukon konsernijohtaja Uolevi Mannisen kerrottiin yllättyneen täysin tehdystä yrityskaupasta. STT:n kautta tuleen uutisen mukaan tukolaisia selvästi rauhoitti sanoma siitä, että Tuko säilyy samoin kuin Tukon kanavat. "Kauppiaat kuin kysymysmerkkejä" jutussa Keski-suomalainen peilasi kaikkiaan 5 eri kauppiaan tunteja tehdystä fuusiosta. Varsinkin Tuko-kauppiaat olivat hämmentyneitä ja epävarmoja tulevaisuudestaan. Tukkuportaalan yhdistymisen uskottiin aiheuttavan joidenkin itsenäisten kauppiaiden irtautumisen uudesta suurtukkukaupasta. Villit ja vapaat ovat hankkineet tavaransa lähinnä Tukosta. Jyväskyläläinen T-kauppias Timo Lehtonen oletti, että "Jos tukkuporras yhdistyy, niin aivan varmasti irtaantumista taas tapahtuu. Mutta mistäs ne enää tavaransa hankkivat?" Viitasaarelaisen Pasalan kylän kauppias näki fuusiossa olevan sekä huonoja että hyviä puolia: "Siitä voi olla kyläkaupoille hinnoitteluetua, jos saman lipun alle saadaan enemmän kauppiaita. Mutta toisaalta pelottaa mahdollinen sanelupolitiikka, jos vain yksi tukku jää jäljelle". Haastatellut K-kauppiaat, toinen Viitasaarelta ja toinen Toivakasta, näkivät Tuko-fusion myönteisenä. Jutussa oli iso, neljän palstan kuva liikkeensä edessä seisovasta kauppias Timo Lehtosesta. Kuvatekstissä todettiin hänen olevan kauppias toisessa polvessa. Hänen liikkeensä on keskustan harvoja pieniä ruokakauppoja. Suurten markettien paineessa liikkeessä oli pitänyt sulkea oikea lihatiski. "Kun kilpailu kutistuu niin hinnat nousevat" otsikoidussa jutussa oli haastateltu asiakkaita, jotka olivat epä tietoisia kahden ketjun yhdistymisestä. Ainoa pelonaihe oli se, että kilpailu nostaisi Anttilan hintoja. Jyväskylän Anttila-tavaratalossa myyjät eivät halunneet kommentoida tehtyä fuusiota. Keskon alueellinen vahvuus korostui "Jyväskylässä suurkaupoilla

ihannesijainti" jutussa, joka keskittyi paikalliseen päivittäistavarakauppaan. Keskon viestintäjohtajan Erkki Heikkisen mukaan kaupungissa on ihanteellinen Keskon ja Tukon suurmyymälöiden sijainti. Ne jatkavat hänen mukaansa toistaiseksi omien hankkeidensa kehittämistä. Suunnitelmia ei muuteta, ennenkuin osakekaupan vaikutukset on selvitetty. Jyväskylän Anttila tavaratalon johtaja Mauri Kyllönen sanoo, että Anttilasta ei saada millään Citymarketia eikä Citymarketista Anttilaa. Ne ovat niin erilaisia toiminta-ajatuksiltaan. K-ruokakaupat ja Spar-kaupat Keski-Suomessa esitettiin kartalla, josta selvisi niiden kuntakohtaiset osuudet.

"Metro-Pikatukku jatkaa kauppaa Keski-Suomessa" juttu keskittyi Tukon Suomen Spar Oy:n toiminnan kartoittamiseen Keski-Suomessa. Spar-ryhmän Itä-Suomen alueen aluejohtaja Jorma Räisänen näki, että uusi tilanne parantaa yksityisen kauppiaan ja kuluttajan asemaa, koska suurostot tehostavat hankintoja. Jyväskylän Metro-Pikatukun päällikön Sakari Ekosen mukaan pikatukussa tehtiin organisaatiojärjestelyjä viime vuoden puolella. Työntekijöille jaetussa tiedotteessa vakuutettiin, että toiminnot jatkuvat nykyisellään. Jyväskylän alueen pikatukun myynti ilman veroja oli v.1995 70 miljoonaa markkaa. Pörssikurssien yhteydessä kuvattiin vielä kaupan markkamääräiset yksityiskohdat ja tapahtuneet omistusjärjestelyt. Myös suurimpien omistajien

saamat myyntivoitot julkistettiin, Merita 186, OKO 93 ja Pohjola vajaa 79 miljoonaa markkaa. Pörssi uutisen mukaan edellisenä perjantaina (24.6.96) Keskon osakkeista maksettiin 58 markkaa ja fuusiopäivänä (27.6.96) noteeraus oli ylimmillään 61,50 markkaa. Muutosta kertyi yli 5 prosenttia.

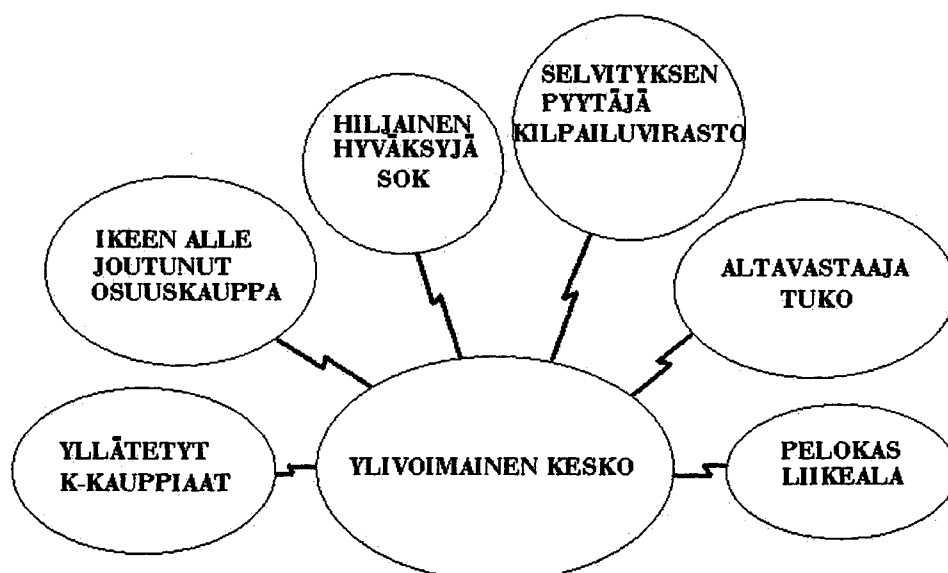
Mammuttimaisesti Tuko-kauppaa käsitelty Keski-suomalainen oli käyttänyt lähes kaiken aiheesta tarjolla olleen materiaalin. Keskoa lehti kuvasi "ylivoimaiseksi ruokakauppiaksi" ja "Suomen kauppajätiksi" joka tekee mitä tekee, jopa "kiusaa kilpailijoitaan ja niiden tavarantoimittajia". Yhtiön suuromistajat saivat kauppajärjestelyistä mahtavat myyntivoitot, yli 350 miljoonaa markkaa. Yksittäisen omistajan tuntoja peilasi OKO:n pääjohtajan Pauli Komin haastattelu. Miljoonavoittojen lisäksi suuromistajat olivat tyytyväisiä itse yhdistymisen järjestelyihin ja niiden aiheuttamiin vaikutuksiin. Keskon pääjohtajan Eero Kinnusen lausunnon mukaan vain muutamilla paikkakunnilla lähikauppiat joutuvat vastakkain. Keski-suomalaisen pääpaikassa Jyväskylässä olevien suurmyymälöiden sijaintia Keskossa keuhuttiin ihanteelliseksi. Maakunnallisia tuntoja heijasteltiin viiden Keski-Suomen alueella toimivan kauppiaan lausunnoilla. Tuko-kauppiaille ei ollut selvää kuvaa tulevasta ajoista, kun taas K-kauppiat odottelivat auvoisempien aikojen tuloa. Sen sijaan fuusion vaikutuksista päivittäiskaupan markkinoihin ja kilpailutilanteeseen omassa maakunnassaan Keski-suomalainen ei käsitellyt. Keskon pahimman kilpailijan, Osuuskauppa Keskiin reaktioista ei jutussa mainittu sanallakaan, puhumattakaan markkinaosuuksista päivittäistavaramarkkinoilla. Fuusion aikoihin ne molemmat jakoivat lähes kahdestaan Jyväskylän päivittäistavarakaupan markkinat .

5.4.2 Etelä-Saimaa

Etelä-Saimaalla oli Tuko-kaupasta 5 eri juttua. Uutissivulla ollut "Keskosta Tukon avulla ruokakaupan jättiläinen" muodosti kokokuvan fuusiosta. Vaikka yhtiö oli saanut ylivoimaisen aseman, pääjohtaja Eero Kinnunen vakuutti, että "Kilpailu jatkuu maakunnissa huolimatta Tuko siirtymisestä Keskolle". SOK:n pääjohtaja Jere Lahti esiintyi fuusion hiljaisena hyväksyjänä ja piti tehtyä yrityskauppaa myönteisenä: "Kaupan ylikapasiteettia karsiutuu, kun Kesko purkaa tukolaisten kanssa päällekkäisiä toimintoja". Kilpailuviranomaisten mielestä on selvitettävä, estääkö Keskolle syntynyt määräävä markkina-asema tehokkaan kilpailun. Tämä on tarpeen, koska "Kesko hallitsee tavarantoimittajien pääsyä kaupan jakelukanaviin 60-prosenttisesti". Jutussa esiteltiin Keskon lisäksi Tukon SOK-yhtymän ja Tradekan avainluvut. Liikevaihdon, liikevoiton ja tuloksen rahoituserien jälkeen omavaraisuusasteen ja henkilöstömäärän vertailussa olivat mukana vuodet 1994 ja 1995. Taloussivuilla olleet jutut "Tukon kriisi kasinotalouden perua" ja "Keskosta tulossa T-kauppojen avulla ylivoimainen ruokakauppias" olivat SUT:n tuottamia juttuja, joita myös Keskisuomalainen oli käyttänyt. UP:n kautta tullut juttu "Ei uutta Meritaa Tuko-kaupasta" Liikealan ammattiliiton puheenjohtaja Maj- Len Remahl oli peloissaan työpaikkojen puolesta. Hän toivoi että Kesko hoitaisi asiallisesti jälkitoimet, jottei syntyisi uutta Meritan kaltaista jupakkaa henkilöstöasioissa. Lisäksi hän odotti, että Keskon ilmoitus, ettei kaupasta synny välittömästi henkilöstösupistuksia, pitäisi myös paikkansa.

Etelä-Saimaan itse tekemä juttu kartoitti fuusion alueellisia vaikutuksia. "K- ja T-ryhmälle Etelä-Karjalassa yli 70 prosentin markkinaosuus" jutussa Etelä-Karjalan osuuskaupan EeKoo:n toimitusjohtaja Tuomo Herralan mukaan fuusiosta koituu suuri uhka erityisesti kotimaisille yrityksille. Yrityskaupan jälkeenkin kilpailutilanne on hänen mukaansa hyvin poikkeuksellinen Lappeenrannassa. Kun Etelä-Karjalan Osuuskauppa eli EeKoo on ulkona päivittäistavarakaupasta,

yhden kaupparyhmittymän asema on hallitseva. Kilpailu Herralan mukaan tukehtuu entisestään, kun EeKoo:lle ei anneta lupaa rakentaa Prismaa kaupungin ulkopuolelle Myllymäkeen. Paikallisen K-supermarket Hilan vetäjä, kauppias Esa Lähteenaro kuvasi fuusiota kaupan verkoston osalta hyvin mielenkiintoiseksi, kun K- ja T-ryhmittymän osuus päivittäistavarakaupassa nousee Lappeenrannassa 90 prosentin tienoille. Fuusion valmistelun sisäpiirisyys varmistui Lähteenaron haastattelussa: "Kaupan hieronnasta ei kantautunut minkäänlaisia viestejä kentälle".

ETELÄ-SAIMAA: Fuusion peilaaja, alueellistaja

Etelä-Saimaa painotti jutuissaan fuusion maakunnallista ja paikallista vaikutusta. Lehti oli ottanut laajasti selvää kaupan markkinatilanteesta, joka merkitsi varsinkin Lappeenrannan muuttumista suureksi K-kauppa -kaupungiksi. Paikallisen S-ryhmän edustajalle kaupan markkinat ovat

poikkeukselliset koko maassa, lisäksi toimitusjohtaja Tuomo Herrala odottaa vaikeuksia alan teollisuudelle. Kilpailun tukehtuminen Lappeenrannassa ei ole pelkästään Tuko-fuusion syytä. Herralan mielestä tähän on vaikuttanut myös kaupunki itse, joka oli tuolloin torjunut S-ryhmän suunnitelmat rakentaa automarket keskustan liepeille.

5.5 Toteavia pääkirjoituksia

Pääkirjoituksissa Tuko-kauppaan ottivat 28.6.96 kantaa Helsingin Sanomien Kappalehden lisäksi Etelä-Saimaa ja Keski-suomalainen. Helsingin Sanomien mielestä Tuko-kauppa merkitsi elinkeinoelämän keskittymisen jatkumista keskeytyksettä ja voimaperäisesti. "Keskosta tulee kaupan ylivoimainen valtiasta" -otsikkoidun pääkirjoituksen mukaan tapahtunut fuusio ei ollut suuri yllätys, koska maassa on ollut liikaa vähittäiskauppoja. Siksi rakennemuutos oli tiedetty välttämättömäksi. Yrityskaupat ja fuusiot ovat yksi keino hoitaa sitä, konkurssit toinen. Lehti muistutti, että pankit ovat tukeneet Tukoa, joka ilman velkojen armeliasta hoitoa olisi jo vuosia sitten kaatunut. HS muistutti kuitenkin, että kilpailuvirasto aikoo viedä Keskon Tuko-kaupan EU:n komissioon tutkittavaksi, koska kaupan keskittymistä pidetään haitallisena. Keskon ja sen pääjohtajan Eero Kinnusen lehti ennakoivat joutuvan huomion kohteeksi, kun Keskon markkinaosuus nousee 60 prosenttiin. Katseet kohdistuvatkin kilpailuvirastoon, sillä Suomen kilpailulaki antaa hyvät mahdollisuudet valvoa määräävässä markkina-asemassa olevan yrityksen käyttäytymistä. HS korosti myös Keskon lupaamia halvempia hintoja, joita olisi luvassa rationalisoinnin seurauksena. Kokonaan toinen kysymys on, käykö näin. Määräävässä markkina-asemassa on suuri houkutus olla välittämättä sen paremmin kilpailijoista kuin asiakkaistakaan.

Helsingin Sanomien mielestä kyse oli kaupan alalla tapahtuneesta rakennemuutoksesta, jossa Kesko oli noussut Euroopan parinkymmenen suurimman kauppayrityksen joukkoon. Lehden mukaan maassamme on ollut liikaa vähittäiskauppoja siksi tapahtunut rakennemuutos "on siten tiedetty välttämättömäksi". Aiemmin osuustoiminnallinen EKA oli ajautunut velkasaneeraukseen ja Tuko kasinopelin jälkeen pankkien syliin. Tuko-kauppaa HS piti yhteiskunnallisesti hallittavissa, koska tähän laki antaa hyvät mahdollisuudet. Keskon tarkoitusperiä sen lupaamista alenevista hinnoista kaupan tiskillä epäiltiin. Ahneuksissaan kun mahtiasemaan noussut keskusliike saattaisi pitää saatavan hyödyn itsellään.

Kauppalehden mukaan fuusio oli "Vastaveto uhkaavalle eurokilpailulle". Aihetta käsiteltiin kahdesta eri näkökulmasta, kaupan keskittymisestä ja Suomen EU-jäsenyydestä. Lehden mukaan Keskon saavuttama markkinaosuus on "ainutlaatuisen korkea kansainvälisestikin". Kuluttajalle sen kilpailuasetelman vahvistuminen ja Suomen kauppatoimintojen tehostuminen voivat koitua myös eduksi, koska lisääntyvä tehokkuus voi mahdollistaa hintojen alenemisen edelleen. Lehti katsoo, että kaupan lisäksi pankeissa, lehdistössä ja vakuutustoiminnassa tehdyt, alakohtaiset keskittymät johtuvat lamavuosien jättitappioista, joiden vuoksi moni yritys ei olisi omin voimin pärjännyt. Kauppalehti ottaa lopulta kriittisen kannan kysymällä: "Onko eteneminen erittäin vahvoihin kansallisiin alakohtaisiin yhteenliittymiin lopultakaan siunaukseksi.?" Lehden mukaan Keskon johto kertoo selvittäneensä, ettei Tukon omistamiselle ole olemassa juridista estettä Suomessa tai EU:ssa.

Kauppalehti katsoi Keskosta syntyneen kansainvälisestikin mitaten ainutlaatuisen suuren kauppahuoneen.

Saavutettu markkinaosuus takaisi sille vahvan aseman EU:ssa avautuvilla kaupan markkinoilla.

Saavutettua markkinaetua KL ei pitänyt lopullisena, joskin alan rakennemuutoksen katsottiin viedyn loppuun. Tapahtumaketjussa taustamyötäilijöinä olivat omistajat, koska aloitteen tekijänä oli toiminut Kesko. Päästönsä taustan yhtiö oli varmistanut "ettei Tukon omistamiselle ole juridista estettä Suomessa tai EU:ssa" Tästä huolimatta lehden mielestä muodostuneelle kaupan keskittymälle voi tulla ongelmia. Kauppalehti katsoi, että asia varmistunee jatkossa, kunhan kilpailuviranomaiset saavat omat ratkaisunsa tehdyksi.

"Kesko kasvaa ja kauppa kehittyy" pääkirjoituksessa Etelä-Saimaa kuvasi tehdyn kaupan vaikutusta ja korosti sitä, että kaupankäynti keskittyy K-ryhmän merkin alle. Fuusio merkitsee kilpailun vähenemistä kotimaan markkinoilla. Kaupan keskusliiton arvion mukaan kun markkinoilta häviää 1500 myymälää vuoteen 2000 mennessä. Tukon ostossa Kesko oli liikkeellä oikeaan aikaan, koska Tuko oli hiljaisella ja matalalla profiililla pantu kuntoon. Lehden laskelmien mukaan osake- ja lainajärjestelyineen Tukon kauppahinta nousee kahteen miljardiin markkaan. Suurimpien omistajien, Meritan, Pohjolan ja OKO:n myöntämät pääomalainat siirtyvät Keskon vastattavaksi. Etelä-Saimaa kuvasi Keskoa liukasliikkeiseksi rahavahvaksi vaikuttajaksi, joka voimansa tunnossaan oli hotkaissut sisäänsä aidon kilpailijansa, Tukon. Siksi onkin vaikea uskoa, että entisen kilpailijan liikemerkki ja itsenäinen toiminta voisivat jatkua rinnakkain uudessa kombinaatiossa. Koolla on merkitystä isoilla markkinoilla, mutta Suomessa pienillä markkinoilla keskittymisen lehti uskoi johtavan kilpailun häviämiseen. Kaupan keskusliiton arvioiden mukaan markkinoilta häviäisi 1500 myymälää vuoteen 2000 mennessä. Keskon voimantuntoa kuvaa ES:n mukaan se, että Tukon auttajien myöntämät 3,5 miljardin markan velat siirretään Keskon kannettavaksi Keski-suomalaisen mukaan "Tukon siirtyminen Keskolle on luontevaa". Lehden mukaan viime vuosina on aika yleisesti ennustettu, että Suomessa on tulevinakin vuosina vähintään kolme

kaupparyhmittymää. Nyt tilanne näyttää kehittyvän kahden ryhmittymän kilpailuun. Fuusio saattaa muuttaa kilpailuasetelmia oleellisesti ja keskustelu aidon kilpailun näivettymisestä saattaa voimistua. Toisaalta aito kilpailu K- ja S-ryhmien välillä kuumenee, tällaista on odotettavissa Keski-Suomessa. Tehty historiallinen kauppa osoittaa, että Kesko on iskukunnossa ja Tuko-kauppa vahvistaa sen asemaa kansainvälistyvässä kilpailussa. Tapahtunut fuusio vahvistaa Keskisuomalaisen mukaan sekä Meritan että OKO:n tulosta, jota pankit kipeästi tarvitsevat. Ylivelkaantuneen ja taloudellisesti halvaantuneen Tukon ongelma oli ratkaistavissa ainoastaan radikaalilla tavalla. Konkurssi tai uusi omistaja olivat vaihtoehtoisia malleja. Nyt toteutettu askel oli Keskisuomalaisen mukaan paras. Keskisuomalainen katsoi, että Keskon toteuttamat järjestelyt tekevät yhtiöstä iskukuntoisen jättiläisen. Alueilla, joissa sillä ei ole tasavertaista kumppania, järjestelyt voivat näivettää aidon kilpailun. Kovimmaksi vastapeluriksi sille tulee olemaan S-ryhmä. Jos lehti uutis- ja taloussivuillaan ohitti omalla toimialueellaan Keski-Suomessa vankassa asemassa olevan Osuuskauppa Keskimaan, pääkirjoituksessa ei säästely suitsutusta: "Vankalla kasvu-uralla etenevä Osuuskauppa Keskimaa on vankoissa kilpailuasemissa suhteessa Keskoon." Suitsutuksesta pääsee osalliseksi myös Keskon pääjohtaja, Eero Kinnunen, joka oli saanut kuvansa pääkirjoituksen yhteyteen. Kuvatekstin mukaan hän oli luotsannut Keskoa vakaasti ja johdonmukaisesti. Fuusiota onkin pidettävä hänen uransa yhtenä tähtihetkestä. Tutkimuksessa mukana olevista lehdistä Ilta-Sanomat ei ollut noteerannut 28.5.96-fuusiota.

5.6 Toimijat pääsivät julkisuuteen

Tuko-fuusion julkistamisessa tiedotusvälineet panivat asiat järjestykseen ja antoivat eri toimijoille tietynlaisen tulkinnan. uutisteksteissä Kesko kuvattiin vahvana, elinkeinoelämän mahtivaikuttajana.

Samalla kun se vahvisti omia asemiaan, sen katsottiin jopa pelastaneen suomalaisen päivittäistavarakaupan. Nämä molemmat roolit se sai, kun suuret Tukon osakkeenomistajat pääsivät eroon vuosia tappiosta tehneestä yrityksestä. Keskon identiteetti toimijana oli niin voimakas, että Tuko joutui tyytymään hiljaisen häviäjän osaan. Kilpailuviraston painoarvo jäi fuusion alkuvaiheessa heikoksi, joissakin tiedotusvälineissä pieneksi sivujuoneksi. Esimerkiksi Radiouutiset ei noteerannut Kilpailuvirastosta lähetettyä tiedotetta lainkaan. Muissa tiedotusvälineissä sen identiteetiksi nousi vaatimaton asianajaja, jonka nostamien faktojen laajempia vaikutuksia ei perätty.

6 KOMISSIION PÄÄTÖSTÄ ODOTELLESSA

6.1 Kilpailuviranomaiset nostivat profiiliaan

Tukon fuusion yhteydessä toukokuussa 1996 Suomen kilpailuvirasto ilmoitti aikeistaan viedä kauppaa EU:n kilpailuviranomaisten tutkittavaksi. Virallinen pyyntö lähti kuukausi Tuko-fuusion jälkeen eli 26.6.1996. Julkisuuteen toimittamassaan tiedotteessa se esitti, että "Komissio tutkisi keskittymän yhteen sopivuuden yrityskeskittymien valvonnasta annetun asetukseen nähden. Pyynnössään virasto on käsitellyt keskittymän vaikutuksia erityisesti päivittäistavarakaupassa. Kilpailuvirasto huomauttaa, että komissiolle tehty pyyntö ei tarkoita sitä että, Kesko Oy:n käyttäytyminen markkinoilla olisi ollut kilpailulainsäädännön vastaista. Yritysvalvonta-asetuksen mukainen tutkinta on markkinoiden rakenteen eikä yritysten käyttäytymisen selvittämistä". (Kilpailuvirasto 26.6.1996.) Heti seuraavana päivänä Kesko jätti pörssitiedotteen, jonka mukaan komission ei odoteta puuttuvan asiaan. Yhtiön käsityksen mukaan tällä "Suomen kotimaankaupan rakennetta tervehdyttävällä järjestelyllä ei ole asetuksessa tarkoitettua vaikutusta EU:n jäsenmaiden väliseen kauppaan" (Kesko 27.6.1996).

Korkeimmalle hallinto-oikeudelle 28.6.96 jättämässään hallintovalituksessa Kesko katsoi mm. että kilpailuvirastolla ei ollut toimivaltaa valituksen jättämiseen ja siksi sitä on pidettävä mitättömänä. Itse asiassa yhtiön mukaan kyse ei ollut edes toimivallan ylityksestä vaan sen puuttumisesta kokonaan. KHO:n mukaan kilpailuvirastolain mukaan kilpailuviraston tehtävänä on mm. aloitteiden tekeminen kilpailun edistämiseksi. 1.10.96 annetun päätöksen mukaan Keskon hallintovalituksen tutkittavaksi ottamiselle ei nähty edellytyksiä. (KHO 2314/4/96 3,17,20.)

Kesko jatkoi loppujen, markkinoilla olleiden Tukon osakkeiden ostamista kesän 1996 aikana. Haravoidakseen jäljellä olevat osakkeet Keskon hallitus ilmoitti maksavansa niistä 55,76 markkaa kappale (Kesko 29.7.1996.). Hinta oli jotakuinkin sama, minkä suuromistajat saivat toukokuussa eli 55.74 mk. Ostotarjouksella saatiin kasaan yli kaksi ja puoli miljoonaa osaketta. Yhtiön osuus Tukon osakekannasta nousi 99,8 prosenttiin ja äänivalta 99,8 prosenttiin. (Kesko 2.9.1996.)

Kesko aloitti uudelleenjärjestelyt konsernin organisaatiossa ja sen hallituksen työnjakoa muutettiin. Tarkoituksena oli myös yksinkertaistaa hallintoa. Suurimmat muutokset tapahtuivat Anttila Oy:ssä, jonka toiminnot jaettiin kahteen liiketoiminta-alueeseen, Anttila käyttötavaroihin ja SPAR Anttilaan (Kesko 12.9.1996). Organisaatiojärjestelyissä Keskon ydinjohtoon ei päässyt yksikään Tukossa toimineista johtajista. Fuusion jälkeen Tuko aloitti uudelleenjärjestelyt konsernin organisaatiossa ja sen hallituksen työnjakoa muutettiin (Kesko 4.10.1996). Ydinjohtoon ei kuitenkaan päässyt yksikään Tukossa toimineista johtajista.

Itse prosessista asianosaiset olivat vaitonaisia. Media ei päässyt aiheesta kiinni, koska yksinkertaisesti ei ollut uutta tietoa käytettävissä. Tiedon saantia osaltaan vaikeutti se, että prosessi tapahtui maan rajojen ulkopuolella. Komission toimintakäytännöt samoin kuin EU:n kilpailulainsäädäntö olivat suomalaiselle medialle vieraita. Neuvotteluja asianosaiset kävivät keskenään. EU:n komissio oli 17.9.1996 antanut Keskolle kannanoton (Statement of objections). Sen mukaan keskittymä voisi johtaa määräävän markkina-aseman syntymiseen tai vahvistumiseen, jonka vuoksi tehokas kilpailu voisi merkittävästi estyä Suomessa. Siksi keskittymää saatetaan pitää EU:n fuusiosäännöstöön sopimattomana. Keskolla oli asiasta täysin erilainen näkemys. Yhtiö ilmoittikin antavansa asiasta oman lausunnon ja neuvottelevansa komission kanssa muutoksista järjestelyyn. (Kesko 18.9.1996.)

EU:n komissiolta tiedettiin odottaa lopullista ratkaisua Suomen kilpailuviranomaisten selvityspyyntöön marraskuun lopulla 1996. Ennen tuota ajankohtaa journalistisena vahtikoirana 21.10.1996 ärähti MOT eli tutkivan journalismin ohjelma Mikä Oli Tutkittava. TV 1:ssä klo 20.05 lähetetty, Ari Korvolan toimittama MOT oli otsikoitu: ”Onko Koolla merkitystä - ison Koon jäljillä”. Ohjelmassa käsiteltiin Keskon Tuko-kaupan lisäksi ketjuuntunutta Keskoa ja sen kovia kokeneita kauppiaita. Ohjelmassa eivät esiintyneet Keskon johtajat, koska he olivat kieltäytyneet haastatteluista. Lausuntoja kylläkin oli luvattu, jos kysymykset olisi lähetetty hyvissä ajoin ennen ohjelman tekemistä. MOT:ssa heti ohjelman alussa esiintyi kuvituksessa Keskon toimitusjohtaja Eero Kinnunen, joka oli veneellä onkimassa soutajien kanssa. Kuvitusta kommentoi toimittaja Ari Korvola: "Eskolla on hyvät soutajat". Ohjelma keskittyi selvittämään ketjuuntunutta Keskoa, joka haastateltujen entisten K-kauppiaiden mukaan sanelee mm. myyntikampanjat ja myytävät tuotteet yksityiskohtaisesti. Ohjelman mukaan Keskon valta kauppiasiinsa nähden on niin suuri, että se pystyy kontrolloimaan lähes kaiken, mitä yksittäisissä kaupoissa tapahtuu. Kaikki tiedot kun menevät kauppiaiden kassakoneista Keskon tietoverkkoon. Lisäksi kaikki tuotteet on hankittava keskusliikkeen kautta vaikka valmistus tapahtuisi kauppiiaan naapurissa. Ohjelmassa yritettiin myös osoittaa, että Keskon laajentuminen ja ylivallan saaminen markkinoilta vähentäisi kaupan välistä kilpailua.

Keskon kannalta ei ollut viisasta ottaa passiivista tiedotuskäytäntöä. Varsinkin kun ohjelmassa käsiteltiin yhtiön sisäisen toiminnan kannalta merkittäviä kysymyksiä kuten päivittäistavarakaupan markkinoita ja yhtiön hallinnollista käyttäytymistä. "Onko Koolla merkitystä" -ohjelmasta muodostuikin toimittajansa, Ari Korvolan näkemysten mukainen. Hänet tunnetaan mm. rohkeana aiheiden käsittelijänä ja oleellisuuksien humoristisena kärjistäjänä. Kun MOT:ssa Keskon kaltoin kohtelemat kauppiaat laukoivat täysillä, yhtiö tuli outoon valoon, kun sen näkemykset ja vasta-

argumentit jäivät ilmaiseematta. Ainoastaan pääjohtaja hoki veneessä: "On hyvä kalastusilma". Saman tekevää Keskolle tuskin oli, miten sitä komission päätöksen edellä käsiteltiin julkisuudessa. Tyypillistä ajallemme on median toimiminen poliittisen, mutta myös taloudellisen vallan rinnalla. Sillä on voimaa käyttää valvomisen ohella myös oma vaikutusvaltaansa. (Ikävalko 1996,65.)

Heti MOT:n jälkeen seurannut ohjelma, televisiouutiset klo 20.30 oli ottanut esille päivittäistavara-kaupassa laajentuneen Keskon. Olli Hörkön ja Ari Korvolan toimittamassa jutussa kerrottiin, että maassa on kaikkiaan 38 paikkakuntaa, joissa Kesko olisi ainoa kauppaliike. Esimerkkinä oli Kristiinankaupunki, jossa oli laskettu kaupunkilaisten vuotavan 60 miljoonan markan edestä ostosmarkkoja kaupungin ulkopuolelle. Paikalliset K-kauppiat olivat elinkeinoasiamies Börje Långin mukaan vallanneet markkinat. Siksi hinnat olivat korkeammat kuin muualla. Jutussa yritettiin todistaa, että kristiinankaupunkilaiset käyvät ostoksilla kaupungin ulkopuolella, missä liikkeet ovat keskenään aidossa kilpailutilanteessa.

MOT:n "Onko Koolla merkitystä" -ohjelman aikoihin Kesko oli meneillään valmistumisen uuteen mediatapahtumaan. Tämän uutispommin tekemisen alla yhtiöllä ei ollut haluja osallistua itseään käsitteleviin ohjelmiin. Yhtiö halusi puhua omista asioistaan itse päättämällään tavalla.

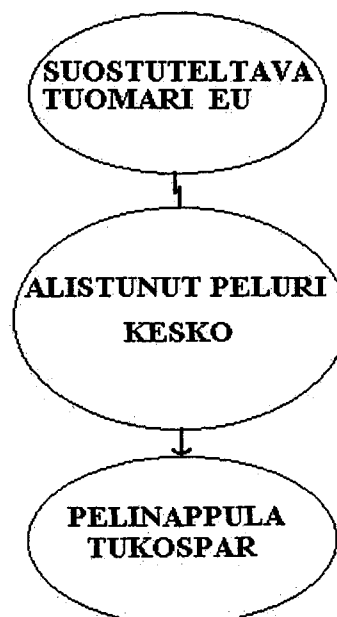
6.2 Kesko tarjoaa

Kesko tuli julkisuuteen 28.10.1996 ilmoittamalla luopuvansa lähes puolesta ostamastaan Tukosta. EU:lle jättämässään esityksessä se ilmoitti muodostavansa tukkukauppayhtiö TukoSpar Oy:stä uuden päivittäistavara-, tukkukauppa-, pikatukku- ja vähittäiskauppayhtiön. Sen osakekanta

myytäisiin Kesko-konsernin ulkopuolelle vuoden 1997 aikana. Muodostettavan yhtiön liikevaihdoksi olisi noussut 4,5 miljardia markka, joka on noin 40 prosenttia Tukon liikevaihdosta vuodelta 1995. Keskolle jäisi edelleen Spar-kauppiastoiminta, Anttila ja rautakauppaa harjoittava Rautia. (Kesko Oy:n pörssitiedote 28.10.1996.) Mitään lukuja maamme päivittäistavarakaupan osuuksien muuttumisesta Kesko ei tuolloin esittänyt.

6.2.1 Radiouutiset

Keskon esityksen uutisointiin ensimmäiseksi ehtinyt Radiouutiset otti 28.10.1996 klo 11.00 lähetyksessä luetun sähkeen kärjeksi, että Kesko aikoo luopua osasta Tukoa. Sisältönä olivat samat ainekset, mitä yhtiö pörssitiedotteessaan esitti. Päivän Peilissä uutinen oli kolmantena raporttina, ja se otsikoitiin "Kesko on valmis myymään osan Tukosta, jos EU vaatii". Itse jutussa Keskosta syntyi kuva sekä EU:n komissiolle alistuvana että pelurina toimivasta yhtiöstä.

Radiouutiset: Pelurin paljastaja

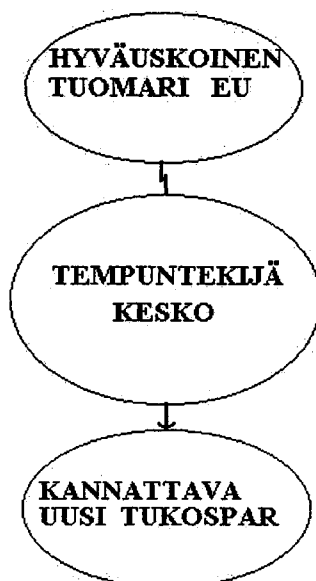
Kun yhtiö oli tehnyt komissiolle vastatarjouksen, Radiouutisten mielestä "EU:n komission syyskuun terveiset saivat Keskon niin sanotusti ottamaan lusikan kauniiseen käteen". Yhtiö paljastui myös peluriksi, kun myytäväksi rajatut toimet eivät sopineet sen toimintaideaan. Kyse oli osista "joiden yhteen sopivuutta K-ryhmään Kesko olisi tuonnempana joka tapauksessa joutunut pohtimaan". Miten ja kenelle Tuko-Spar myytäisiin, sitä ei julkisuuteen kerrottu. Hallintojohtaja Matti Honkala totesi, että "nyt on tärkeää saada komissio vakuuttuneeksi siitä, että tämä on hyvä ratkaisu". - Jälkijouonossa kerrottiin, että Keskon kurssi oli heikentynyt Helsingin pörssissä lähes 2 markkaa, 72 markan tuntumaan. Keskosta uutisoidessaan radiouutiset oli pelurin paljastaja, joka yritti ehdotuksellaan saada EU:n komission suosiolliseksi fuusioon liittyviin järjestelyihin.

6.2.2 Televisiouutiset

TV-uutisten kärki klo 20.30 lähetyksessä oli, että Kesko on valmis luopumaan osasta Tuko. Uutisessa kerrottiin, että se siirtäisi uudelle omistajalle ainakin 50 T-ryhmän vähittäisliikkeitä. Hankkeen taustalla kerrottiin olevan EU:n nihkeä suhtautuminen aiemmin tehtyyn fuusioon. Jutun kuvituksena oli varastossa liikkuva trukki. Tekstissä kerrottiin, että jos Keskon suunnitelmat toteutuvat, kyseisestä varastosta lähtee tavaraa aivan uudelle ketjulle. "K-kauppiaat kaipaavat uutta kilpailijaa. Uuden ketjun olisi siis syytä olla ainakin vakavasti otettavan näköinen". Kaaviossa esiteltiin "Uutta ryhmää" sekä päivittäistavarakaupan markkinaosuuksia.

Keskon erikoistavararyhmän johtajan tehtävistä Tuko-ryhmän vetäjäksi siirtynyt toimitusjohtaja Matti Halmesmäen arvion mukaan alkuvaiheessa uuteen ryhmään siirtyisi 50 kauppaa. Myöhemmin luku kasvaisi nopeasti yli sadan. TV uutisten mukaan Keskon "tempun tarkoituksena on vakuuttaa

EU siitä, ettei Kesko-Tuko olisi liian iso ja paha Suomen markkinoille". Halmesmäki kehui, että irrotettavalle osalle muodostuisi "huomattava liikevaihto ja kannattava toiminta". TV-uutiset muistutti, että Kesko oli tekemässä "vain välttämättömyydestä hyveen". Tukkuporras kun olisi pitänyt saneerata, jotta fuusiosta olisi saatu kaikki hyöty irti.

TV-uutiset: Kulissinrakentajan paljastaja

Tv-uutisissa Kesko ehdotuksineen maalattiin eräänlaiseksi kulissinrakentajaksi, joka halusi näyttää EU:n komissiolle valmiutensa luopua saavuttamastaan määräävästä markkina-asemasta. Juttu rakentui yhden haastateltavan Tuko-ryhmästä vastaavan johtajan Matti Halmesmäen varaan.

Tutkimuksessa mukana olleista maakuntaradioista Radio Keski-Suomi ja Ylen Aikainen olivat ottaneet lähetyksiinsä Keskon Tuko-tarjouksen. Uutissähkeet oli tehty STT:n pohjalta. Jokaisella oli kärkeä, että Kesko on valmis myymään osan omistamastaan Tukon osista pois ensi vuonna.

6.3 Yksityiskohtaisempaa uutisointia

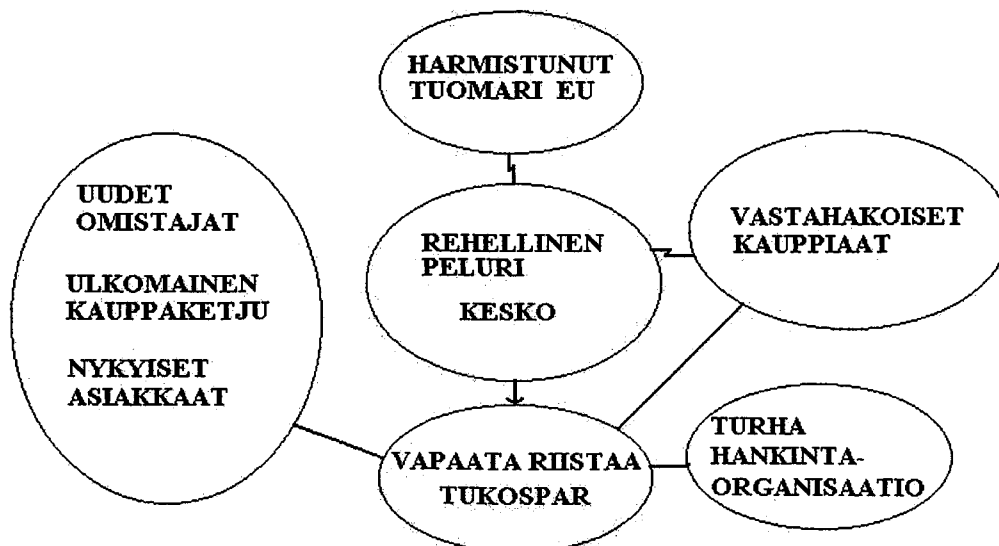
6.3.1 Helsingin Sanomat

Seuraavan päivän, 29.10.1996 valtakunnan lehdet käsittelivät Keskon ehdotuksen vaikutusta yksityiskohtaisemmin. Helsingin Sanomat esitteli uutissivulla Keskon esityksen otsikolla: ”Kesko taipuu myymään osan Tukoa”. Taloussivuilla aihe oli otsikoitu: ”Kesko valmis osittain peräytymään Tukosta”. Aiheesta oli valittu 3 näkökulmaa, Tuko -kaupasta irrottautumisen mahdolliset vaikutukset, EU-viranomaisten tulkinta ja Tukon mahdolliset ostajaehdokkaat.

”Kesko on valmis osittain vetäytymään Tukosta” -juttu sisälsi kaavion Keskon rakenteesta, jolla sen kuvattiin hallitsevan noin 60 prosenttia maan päivittäistavara-kaupasta. Uusi ehdotus voisi HS:n arvion mukaan pudottaa yhtiön markkinaosuutta kymmenyksellä. Keskon kuvattiin olleen kahden tulen välissä päättäessään ehdotuksensa yleispiirteiden julkistamisessa. Samalla Kesko paljastui peluriksi, joka korosti olevansa liikkeellä rehellisin perustein. Varapääjohtaja Timo Karake korosti, että ”tämä on asiallinen ja rehellinen ehdotus”. Komissiossa taas haluttiin, ettei keskeneräisistä asioista puhuta. Suomen pörssilainsäädäntö vaatii kuitenkin kertomaan isoista asioista, joilla on vaikutusta yhtiön osakekurssin muodostumiseen. Tukon uudelleen ryhmittelyssä syntyisi Keskon laskelmien mukaan 4,5 miljardin markan liikevaihtoon yltävä yritys. Tukoa ostettaessa Kesko puhui kotimaisen kaupan puolustuksesta. Nuo puheet olivat unohtuneet, kun ”Uusi rakennelma on sellainen, joka voidaan myydä ulos, kenelle tahansa”. TukoSparista oli tullut vapaata, helposti saatavaa riistaa, jota kuka tahansa saisi tavoitella. Tuko-ryhmän toimitusjohtaja Matti Halmesmäki arvelikin ”Tukon osalle löytyvän helpommin ostajia kuin koko Tukolle aikanaan”.

"EU:n kilpailuviranomaiset eivät paljasta tavoitteitaan" jutussa lehden Brysselin kirjeenvaihtaja ei saanut komissiolta lausuntoa Keskon jättämästä ehdotuksesta. Komissio toimi kuin harmistunut tuomari, jonka yli oli kävelty epävirallisen tien kautta. Komission edustaja, värikkääksi ja suuieleiseksi mainittu Willy Helin korosti, että on turha odottaa pienintäkään kommenttia Keskon jättämästä esityksestä. Hänet kun ammuttaisiin, jos kertoisi komission keskeneräisiä kantoja julkisuuteen. Helin ei paljoa piitannut Keskon julkistamasta tiedotteesta: "Keskon herra Hiekkänen tai mikä hänen nimensä onkaan, saa tehdä tiedotteen vaikka joka viikko". Keskon esitys kilpistyi Helinin heittoon: "vaikka he olisivat sen (tiedotteen) minulle lähettäneet, en olisi välittänyt siitä".

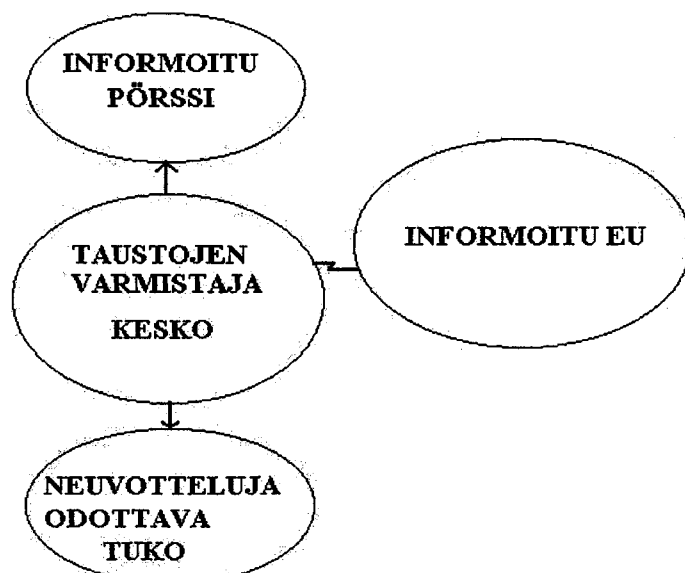
"Nyt ostajaksi kelpaa ulkomaalainenkin" juttu spekuloi Tukon mahdollisia ostajakandidaatteja. Keskon suunnitelma tuntui HS:n mukaan rajulta, mutta loogiselta vedolta. Samalla se pääsee eroon vastahakoisista kauppiaista, jotka olivat siirtyneet Tukoon riitaututtuaan Keskon kanssa. Näin se pääsisi irti myös hankintaorganisaatioista, jonka alasajo olisi joka tapauksessa ollut edessä. Ulkomainen ostaja voisi olla ruotsalainen ICA. Kotimainen vaihtoehto voisi löytyä Tukon tukkuasiakkaiden joukosta, jotka olivat myyneet Tuko -osakkeensa Keskolle. Näitä olivat Sentra, Wihuri, Stockmann, Rautakirja ja Heinon tukku. Jatkossa HS:n mukaan TukoSparin asema olisi hankala, kun koolla on mukaan merkitystä vähittäiskaupan hankinnoissa.

Helsingin Sanomat keskittyi jutussaan Keskon esitykseen ja yhtiön tarkoitusperiin. Lehti toimi pelurin esittelijänä, jolloin paljastuivat Keskon virallinen ja epävirallinen puoli. Yhtiö oli tekemässä vaikeuksistaan itselleen hyveen, kun se oli vapaaehtoisesti luopumassa päivittäistavarakaupan mahtiasemastaan. Nenilleen se kuitenkin sai Brysselistä, kun kilpailuviranomaiset katsoivat sen rientäneen asioiden edelle julkistaessaan muutosesityksiään kesken neuvottelujen.

6.3.2 Kauppalehti

Kauppalehti oli otsikoinut juttunsa: "Kesko myisi Tukon tukku puolen - ei vaikutusta Keskon tulokseen". Juttu rakentui yhtiön tiedotteeseen ja varatoimitusjohtaja Timo Karaken haastatteluun. Vaitonaisen Karaken mukaan asiaa ei voi selvittää yksityiskohtaisesti, koska yhtiöllä on velvollisuuksia sekä pörssiä että komissiota kohtaan. Esitys julkistettiin, koska sitä pidettiin merkitykseltään niin suurena, että se voisi vaikuttaa yhtiön pörssikurssiin. Karake kielsi, että keskusteluja olisi käyty mahdollisten ostajaehdokkaiden kanssa. Niiden käyminen olisi ollut mahdotonta, koska kyseessä oli vasta ehdotus.

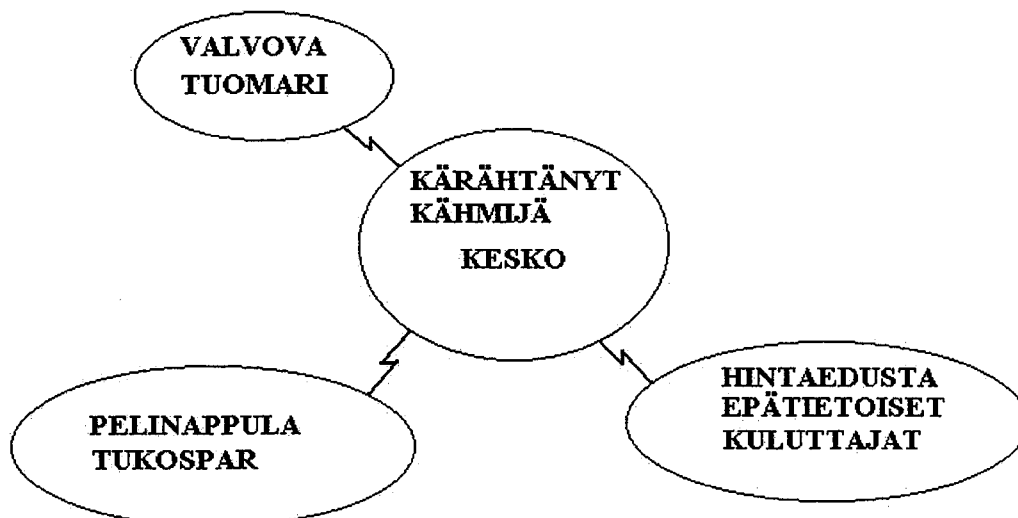

Kauppalehti: Keskon liiketoimien järjestelyt

Kauppalehdelle Keskon tarjous ei ollut kova uutinen, se tyytyi uutisoinnissaan 3 palstan juttuun, jossa oli Karaken kuva. Lehti yritti syventää yhtiön aikeita, mutta yksityiskohtaisempia tietoja ei sille herunut. Entisen Tukon liiketoiminnoista Metro-tukun Kauppalehti tiesi olevan myyntilistalla. Vähittäiskaupasta myyntiin menisi Tukon omistamat myymälät, paitsi Anttila.

6.3.3 Ilta-Sanomat

Ilta-Sanomat kertoi Keskon tarjouksesta Antti-Pekka Pietilän kolumnissa, joka oli otsikoitu: "Hymy hyytyy Keskosssa". Kolumnin mukaan ennen esitystään Keskon varapääjohtaja Timo Karake oli neuvotellut Unionin viranomaisten kanssa. Tällöin hän oli kähmännöillään pystynyt torjumaan vaatimukset Anttila-ketjusta luopumisesta. Karake oli tarjonnut TukoSpar -ketjun myymistä, jonka ostajana IS:n mielestä voisi olla ruotsalainen ICA. Lehti tiesi kertoa myös, että neuvotteluissa oli kuin pelinappulana ollut Keskon kauttalaskutuspalkkioiden löysentäminen. Yhtiö kerää kaikilta tavarantoimittajilta n. 2 prosentin maksun laskutuspalkkioina. Ellei tähän suostuta, tavarantoimittaja ei saa tuotteitaan K-kauppojen hyllylle. Kesko on halunnut nostaa kyseisen palkkion 4 prosenttiin. Pietilä kysyykin kolumnissaan, miten on mahdollista Tuko-kaupan yhteydessä vakuuteltu

kustannuspaineiden vähentäminen. "Jos tavarain hinnat nousevat, miten se voi olla kuluttajan etu"? Ilta-Sanomat ei käsitellyt Keskon ehdotusta uutisena vaan kolumnipalstalla. Siksi kirjoituksessa voitiin vapaammin paneutua Keskon tarjoukseen. Kolmen palstan jutussa käsiteltiin laajemmin tehtyä Tuko-kauppaa ja EU:n kilpailuviraston pelisääntöjä. Lehden jutussa Keskoa välittyi kuva kärähtäneestä kähmijästä, joka kaiken lisäksi oli ymmärtänyt väärin kilpailuviranomaisten toimet. Keskon pääjohtaja Eero Kinnusen lehti muistutti sanoneen: "Emme me (keskolaiset) ole sellaista pahaa tehneet, mistä pitäisi rangaista" (Helsingin Sanomat 12.6.96). IS korosti, ettei Tuko-kaupan tutkimisessa ollut kyse rangaistuksesta vaan Euroopan unionin peruskirjan toteuttamisesta.

6.4 Maakuntalehtien läheinen ja kaukainen asema

6.4.1 Keskisuomalainen

Keskisuomalaisella oli tuhannen taalan paikka uutisoidessaan Keskon Euroopan unionille jättämää ehdotusta. Yhtiön pääjohtaja Eero Kinnunen vieraili 28.10. 1996 Jyväskylässä Elektronisen kaupan seminaarissa. Tapahtuman järjestäjinä olivat sanomalehti Keskisuomalainen, Keski-Suomen Puhelin, Jyväskylän yliopisto ja Keski-Suomen Yrittäjät. Keskisuomalaisella oli seuraavana päivänä kaksi Kesko-aiheista juttua. Uutissivulla oli neljällä palstalla otsikoitu: "Kesko valmis myymään lähes puolet Tukosta". Alaotsikkona oli "Keskon Eero Kinnunen: ostajia etsitään kotimaasta ja ulkomailta. S-ryhmälle myyminen olisi mahdoton ajatus". Jutussa esiteltiin Keskon esitystä, mutta pääosan siinä sai asioitaan järjestelevän yhtiön pääjohtaja Eero Kinnunen. Hän kertoi TukoSparille etsittävän ostajia niin Suomesta kuin ulkomailtakin. Ostajaehdokkaista hän rajasi pois S-ryhmittymän, koska tuolloin päivittäistavarakaupan kilpailu ei lisääntyisi. Kinnunen jopa arveli, että S-ryhmän markkinaosuus vain kasvaisi ja tätä jouduttaisiin selvittämään Euroopan Unionille. Tukon myymisestä Keskona on hänen mukaansa laskettu saatavan alle miljardi markkaa. Myynti ei kuitenkaan vaikuttaisi Keskon tulokseen, mutta joitakin synergiaetuja menetettäisiin. Kinnunen

ihmetteli sitä, miten Unionissa rajusti vastustettiin Tukon ostamista: "Meille oli yllätys, että EU vastustaa näin rajusti Tukon ostamista. Kauppaa kuitenkin ei voida perua".

Keskisuomalainen: Keskon puhuttaja

Keskisuomalainen toimi jutussaan Keskon pääjohtajan Eero Kinnusen puhuttajana. Jutussa keskityttiin Kescoon ja sen suunnitelmiin. Varsinainen syy pääjohtaja Kinnusen Jyväskylän vierailuun oli Kesko-ketjuun kuuluvan Mustan pörssin Internet-kaupan avaaminen. Sekä Keskon tarjous että sähköisen kaupan aloitus saivat Keskisuomalaisessa lähes yhtä paljon palstatilaa.

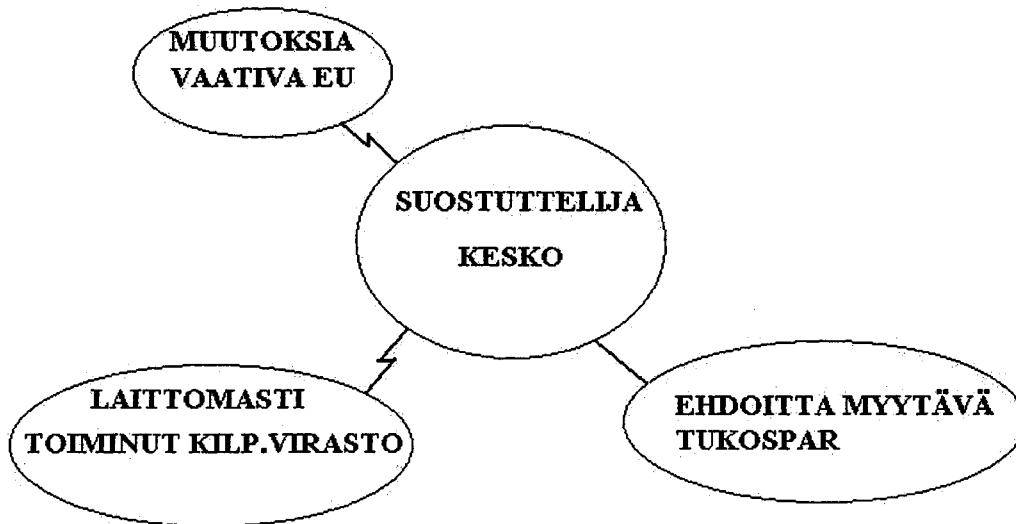
6.4.2 Etelä-Saimaa

Etelä-Saimaan jutussa "Kesko valmis myymään noin 40 prosenttia Tukosta" kerrottiin yhtiön pyrkivän siihen, että "kauppa tyydyttäisi EU:n kilpailuviranomaisia. Lehti korosti, että komissio oli antanut ymmärtää, että se ei tule hyväksymään kauppaa ilman muutoksia. Yhtiön pääjohtaja Eero

Kinnusen mukaan myytäviin osiin "ei liity ehtoja EU:n kilpailuviranomaisten käsittelyn varalta".

Lisäkommentteja oli tivattu yhtiön viestintäjohtaja Erkki Heikkiseltä. Hänen ehdotustaan ei

kommentoitu tarkemmin, koska asian käsittely oli kesken Euroopan Unionissa. Myöskään vaihtoehtoisista ratkaisumalleista hän ei suostunut kertomaan. Jutussa painotettiin, ettei Keskon mielestä kilpailuviranomaisilla ollut oikeutta viedä Tuko-kauppaa Euroopan Unioniin.

Etelä-Saimaa: Rehti peluri teki tarjouksen

Etelä-Saimaa oli vain taloussivulla julkaistussa jutussaan tukeutunut valmiiseen, STT:n toimittamaan materiaaliin. Omaan panosta oli otsikkoon lisätty yläotsake "Yhtiö pyrkii tyydyttämään EU:n kilpailuviranomaisia". Lisäksi viiden palstan jutussa oli kuva TukosPar Oy:n toimitilan seinästä ja kuvatekstin mukaan Keskolle jäisi edelleen Star-kauppiastoiminta, Anttila ja rautakauppaa harjoittava Rautia.

6.5 Omia juttuja ja infomateriaalia

Keskon ehdotusta olivat lehdet käsitelleet pääosin taloussivuilla. Vain Keskisuomalainen kertoi oleellisimmat tietonsa uutissivulla, muut olivat jättäneet aiheen yksityiskohtaisemman käsittelyn taloussivuille. Helsingin Sanomat oli tyytynyt palstan levyiseen uutissivun juttuun, joka jatkui taloussivulla. Etelä-Saimaa oli käsitellyt Keskon ehdotusta vain talousosastossa ja Kauppalehti oli määritellyt sen paikaksi sisäsivuilla olevat kotimaanuutiset. Ilta-Sanomissa aihe ei ollut uutisena vaan Päivän Kurssit -nimisessä kolumnissa.

Televisiouutisissa Keskon esitys oli päässyt Radiouutisten tapaan ykkösjutuksi. Maakuntaradioissa aihe sai julkisuutta sähkeen muodossa muun uutismateriaalin joukossa.

Keskon ehdotuksesta laadittu infomateriaali ja STT:n välittämät jutut hallitsivat median uutisointia. Pelkästään STT:n aineiston käyttämiseen olivat päätyneet Etelä-Saimaa, Ylen maakuntaradiot, Radio Keski-Suomi ja Ylen Aikainen.

Tehdyissä jutuissa oli kaikkiaan viisi eri aihekokonaisuutta: mahdollinen uusi ostaja, Keskon päivittäistavarakaupan uudet järjestelyt, ehdotuksen taloudelliset vaikutukset, oletukset EU:n suhtautumisesta ehdotukseen ja muutokset maamme päivittäistavarakaupan markkinoihin.

Tutkimuksessa mukana olleista tiedotusvälineistä 4 oli nostanut esiin TukoSparin mahdolliset ostajat. Ostajaehdokkaiden nimiä ei Keskolta kuitenkaan herunut. Radiouutisten haastatteleva hallintojohtaja Matti Honkala kiisti, että ostajia olisi katsottuna. Kauppalehden haastattelussa varatoimitusjohtaja Timo Karake vetäytyi yhtiön velvollisuuksien taakse, joita oli pörssin ja

komission suuntaan. Hänen mukaansa neuvottelut olisivat olleet mahdottomia, koska kyseessä oli vasta ehdotus. Helsingin Sanomat ja Ilta-Sanomat esittelivät varteenotettavia ostajakandidaatteja. HS:n mielestä ulkomaisena ostajana voisi olla ruotsalainen ICA, kotimaisista mainittiin Sentra, Wihuri, Stockmann, Rautakirja ja Heinon tukku. Myös IS:n mukaan myytävän TukoSpar-ketjun ostajana voisi olla ruotsalainen ICA. Tämä ruotsalainen ICA on Keskon kolmanneksi. suurin omistaja, jolla on yli 3 prosentin osuus osakkeista. Myös Stockmann löytyy Keskon omistajien joukosta. 10. suurimpana sillä on 1,4 prosenttia yhtiön osakkeista.

Euroopan Unionin komission mahdollista kantaa Keskon esitykseen oli yrittänyt saada Helsingin Sanomat. Lehden Brysselin kirjeenvaihtajalle EU-viranomaiset eivät kuitenkaan paljastaneet tavoitteitaan. Komission vaikeneminen johtui lehden mukaan siitä, ettei haluttu paljastaa neuvottelutavoitteita.

7 EU:N KOMISSIO TORJUI FUUSION

7.1 Arvailuja komission päätöksestä

18.11. - 22.11.1996 välisenä aikana median uutisoinnin huomion kohteena oli odotettavissa oleva EU:n komission päätös Tuko-kaupasta. Jutut käynnistyivät STT:n välittämällä jutulla 18.11. Sen mukaan Keskon olisi kuusi kuukautta aikaa myydä Tuko. Komissiolähde pysyi salassa, mutta media luotti, että oltiin kovan uutisen äärellä. Radiouutiset julkisti uutisen viidessä lähetyksessä, joista neljässä se oli kärkisähkeenä. Sisältönä toistui STT:n välittämä tieto, lisäksi kerrottiin, että komission odotettavissa olevasta päätöksestä ei ollut tullut virallisia ennakkotietoja. TV-uutiset julkisti saman uutisen. Kuvituksena jutussa oli käytetty Keskon pääkonttoria ja EU:n komission päämajaa.

Seuraavana päivänä 19.11.1996 Helsingin Sanomat ennakoivat laajassa juttukokonaisuudessa Keskon Tuko-kauppaa sekä uutisivulla että talousosastossa. Uutisena kerrottiin, että EU:n komissio kaataa Keskon Tuko-kaupan. Lehden käyttämän, tuntemattomana pysyneen komissioedustajan mukaan EU:n päätös sisältäisi kaksi asiaa. Komissio ei hyväksy Keskon määräävää asemaa Suomen päivittäistavaroiden markkinoilla. Toisena on, että Keskon on purettava saavuttamansa määräävä markkina-asema. Yhtiölle annettaisiin uutisen mukaan puoli vuotta aikaa luopua Tuko-osakkeistaan. Komission edustajan mukaan EU seuraa tarkasti, kenelle osakkeet menevät, eikä ostaja saa olla Keskon johdettavissa ja sen olisi oltava Keskosta riippumaton taho. Lehden mukaan komissio liittäisi päätökseen mukaan myös uhkasakon, joka voi nousta jopa kymmeneen prosenttiin liikevaihdosta. Lehti käsitteli myös komission kilpailuviranomaisten yrityskauppakieltoja yleensä. Näiden lisäksi paneuduttiin Keskon mahdollisesti saamiin tappioihin. HS:n laskelmien mukaan

tappiot voisivat nousta jopa miljardiin markkaan. Näin siksi, että yhtiö maksoi strategisista asemista ja mahdollisesti ulkomaisten kauppaketjujen torjunnasta, mutta ennen muuta mahdollisuudesta tehokkuuteen tavaroiden jakelussa. Tappiota oli tiedossa myös siksi, että Kesko oli HS:n mielestä maksanut Tukosta ylihintaa verrattuna sen tuottoihin ja taseisiin. Loppuhinnassa oli lehden mukaan tehty pilkkuvirhe.

Kauppalehden mukaan EU:n komission mielestä koko Tuko-kauppa pitää peruuttaa. Komission odotettavissa oleva päätös ei sisältäisi mitään viittausta siihen, millä ehdoilla Kesko olisi saanut myönteisen päätöksen tai voisi saada sen jatkossa. Kauppalehti kertoi myös, että kaupan purkua tulee tarkkailemaan uskottu mies, joka informoi komissiota tapahtumien sujumisesta. Tuko-kaupan purkamisessa Keskolle jäisi lehden omien selvitysten mukaan vähän vaihtoehtoja. Jos Tukon osakkeille on löydettävä puolessa vuodessa neutraali ostaja, tämä olisi vaikeaa Euroopassa. Alueelta kun ei löydy yhdistettä päivittäis-rautakaupan osaamisesta. Mahdollinen suuri ulkomainen vähittäiskaupan ketjuyritys tuskin Tukosta paljoo maksaisi, koska automarketteja ja muita todella suuria myymälöitä sillä on vähän. Kotimaisista vaihtoehtoista tulisi kysymykseen Wihuri, joka olisi riippumaton myytyään Tukon osakkeet. Sen sijaan SOK:n ja Tradekan liittoutumista pidetään epätodennäköisenä. Lehti ennakoi, ettei Bryssel tämänkaltaiseen liittoutumaan suostuisikaan.

Myös Ilta-Sanomien keskittyi 19.11.1997 Tukon mahdolliseen ostajaan ja tulevaan komission päätökseen. Lehden mielestä todennäköinen vaihtoehto onkin, että Kesko luopuu koko Tukosta ja ostajana on jokin ulkomainen yhtiö. Kauppahinnaksi se arvioi alle kaksi miljardia markkaa. Ilta-Sanomien oli yrittänyt saada kilpailuviraston pääjohtaja Matti Purasjoelta kantaa komissiosta kantautuneisiin uutisiin. Purasjoen mielestä mediassa on ollut liikkeellä kaikenlaista disinformaatiota ja vain kilpailuasioista vastaava komissaari Karel Van Miert tietää, millainen päätös tehdään. Purasjoki kertoi myös, että komission virkamiehet ovat oma-aloitteisesti käyneet

tutkimassa Keskoa. Käynnit ovat paljastuneet, kun Keskon asiakkaat ja tavarantoimittajat ovat kertoneet niistä.

Keskisuomalaisen uutisjutun lisäksi aihetta käsiteltiin taloussivuilla Brysselistä SUT:n kautta tulleen jutun muodossa. Siinä keskityttiin mm. odotettavissa olevaan, lajissaan harvinaislaatuiseen kilpailuoikeustapaukseen. Jutun mukaan Kesko-päätös on komissiolle harvinaislaatuinen, koska EU:n yrityskeskittymiä koskevan asetuksen mukaan toimintaa ei saa aloittaa ennen kuin kauppa on hyväksytty. Näkökulma-palstalla ennakoitiin Keskon tulevaisuutta. Etsittävänä on luultavasti kotimainen vaihtoehto, koska Tuko-kaupan yksi motiivi oli ulkomaisen kilpailijan torjuminen. Varteenotettavimmaksi vaihtoehdoksi lehti katsoi Stockmannin ja Wihurin ympärille koostuvan ryhmittymän.

Radiouutisten Päivän peilissä pääjohtaja Eero Kinnunen ei halunnut ottaa asiasta kantaa ennen virallista tietoa. TV-uutisille antamassaan haastattelussa hän sanoi Keskon toimineen täysin nuhteettomasti: "Me emme ole tehneet minkäänlaista rikkomusta Suomen lainsäädäntöä eikä kilpailulainsäädäntöä vastaan. Myöskään EU:n fuusiolainsäädännössä ei ole mitään ennakoilmoittamisen pakkoa. Me olemme täysin nuhteettomia."

7.2 Täydeltä laidalta Tukoa

EU -komissiosta vuotaneiden tietojen mukaan päätöksiä Keskon Tuko-kaupasta oli odotettavissa 20.11.1996. Jopa ainutlaatuisen laajassa juttukokonaisuudessa Helsingin Sanomat piti kielteisen päätöksen tulemistä lähes varmana. Fuusiota liittyvillä, taustoja käsitelleillä jutuilla se eräällä tavalla tyhjensi myös pajatson. Juttukokonaisuudet alkoivat uutissivulta, jonka näkökulmaksi

valittiin itsenäiset kauppiaat. Sekä K- että T-kauppiaat moittivat fuusion kaataneita Brysselin herroja. "Mitä se Brysselin ukoille kuuluu, mitä me täällä tehdään?" Jutuissa oli haastateltu kauppiaita ympäri Suomen. Erillisessä "Hallintoneuvoston jäsenet pitävät Keskoa EU-ajan ensimmäisen uhrina" -otsikoidussa jutussa yhtiön johto ei saanut moitteita. Jutussa kerrottiin myös, että Keskosssa oli totuttu siihen, että omalla rahalla ostetaan ja se mikä on maksettu, sen saa myös pitää. Tulevaisuuden painajaisena yksi haastatelluista näki sen, että yhtiön vakavaraisuudesta saattaisi murentua huomattava osa tehtävien järjestelyjen yhteydessä.

Tukon ostajaehdokkaista esitellessään HS nosti esiin jo julkisuudessa olleet vaihtoehdot. Lehti siteerasi mm. MTV:n talousuutisissa esiintynyttä pääjohtaja Kinnusta, joka oli mm. sanonut että on yhdentekevää, onko ostaja kotimainen vai ulkomainen. Vain hinta ratkaisee. HS esitteli Tuko-kauppaa myös kronologisessa järjestyksessä, kun eri tapahtumat oli esitelty pörssikurssien kehityksen valossa. Kurssit alkoivat nousta voimakkaasti kaupan julkistamisen jälkeen. Pudotusta tapahtui vain Keskon kannalta negatiivisten uutisten hetkillä. Kurssit notkahtivat vain vähän 26.6.1996, jolloin Suomen kilpailuvirasto oli jättänyt tutkimuspyynnön EU:n komissiolle. Ensimmäinen vakava notkahdus tapahtui, kun kilpailuviranomaiset päättivät ottaa kaupan tarkempaan tutkimukseen 26.7.1996. Varsinainen romahdus tapahtui, kun Kesko kertoi olevansa valmis myymään 40 prosenttia Tukosta. Ennen tuota hetkeä osake oli noteerattu 75 markkaan. Nimettömän EU-lähteen päästyä julkisuuteen 7.11. kurssi lähti painumaan alle 70 markan. Kun EU -komission päätöksen hetki oli käsillä, Keskon pörssikurssi teki syksyn pohjanoteerauksen. Alimmillaan hinta oli käynyt 61,50 markassa 9.11.1996.

Kaikkiaan HS käsitteli komission päätöksen ennakkointia 8 eri jutussa. Lisäksi aihe oli esillä pörssisivuilla ja Karlssonin pilapiirroksessa. Piirrokseseen oli kuvattu pääjohtaja Kinnunen ja varapääjohtaja Karake, jotka seisoivat alennuksista kertovan mainostaulun edessä. Sen mukaan

Kesko olisi myymässä pitovaikeuksien vuoksi 2 miljardilla markalla ostamaansa Tukoa 30 - 70 prosentin alennuksella.

Odotettavassa olevasta komission päätöksestä ennakoivan jutun olivat julkaisseet myös Etelä-Saimaa ja Keskisuomalainen. Lähteenä ne olivat käyttäneet kahta STT:n julkaisemaa juttua. Toisessa niistä oli siteerattu TV- uutisten 19.11. haastattelemaa pääjohtaja Eero Kinnusta. Kauppalehti käsitteli ennakkojutussaan esimerkkitapauksena Ruotsia, jossa Tuko-kaupan kaltaista sotkua ei olisi tapahtunut. Siellä kun kaikki isot yrityskaupat tarvitsevat maan kilpailuviranomaisten siunauksen. Odotettavissa olevaan komission päätökseen lehti oli yrittänyt saada turhaan kommenttia Keskon viestintäjohtaja Erkki Heikkiseltä. Keskossa oli todettu, että EU vuotaa tietoa kuin seula. Kun sieltä pyydetään ja sinne lähetetään liikesalaisuudeksi luokiteltavaa tietoa, tihkuu sieltä pian monta kanavaa pitkin tietoa julkisuuteen. Lisäksi EU:ta pidettiin herkkähiipiäiseksi, sieltä tapahtuvat vuodot sallitaan mutta lieväkin keskeneräisten asioiden kommentoiminen tai näkemys tuomitaan hölösuisuudeksi.

Tiedotussulun taakse linnoittautuneelle Keskolle jäi Ilta-Sanomien mielestä katselijan osa. Kun osakemarkkinat olivat hermostuneet odoteltaessa mahdollista Tuko-kaupan kaatumispäätöstä, Keskolta ei tullut lisää informaatiota, joka olisi rauhoittanut markkinoita. Yhtiön vaihto-osakkeilla käytiin vilkasta kauppaa 19.11. Erityisesti ulkomaiset sijoittajat myivät osakkeitaan ja kurssit kääntyivät laskuun. Helsingin arvopaperipörssin toimitusjohtaja Juhani Erman mukaan Kesko oli jo julkaissut kaikki tiedossa olevat asiat. Enempää ei olisi voitu kertoa, koska odotettiin vain komission kantaa.

7.3 Tuko-järjestelyt eivät riitä komissiolle

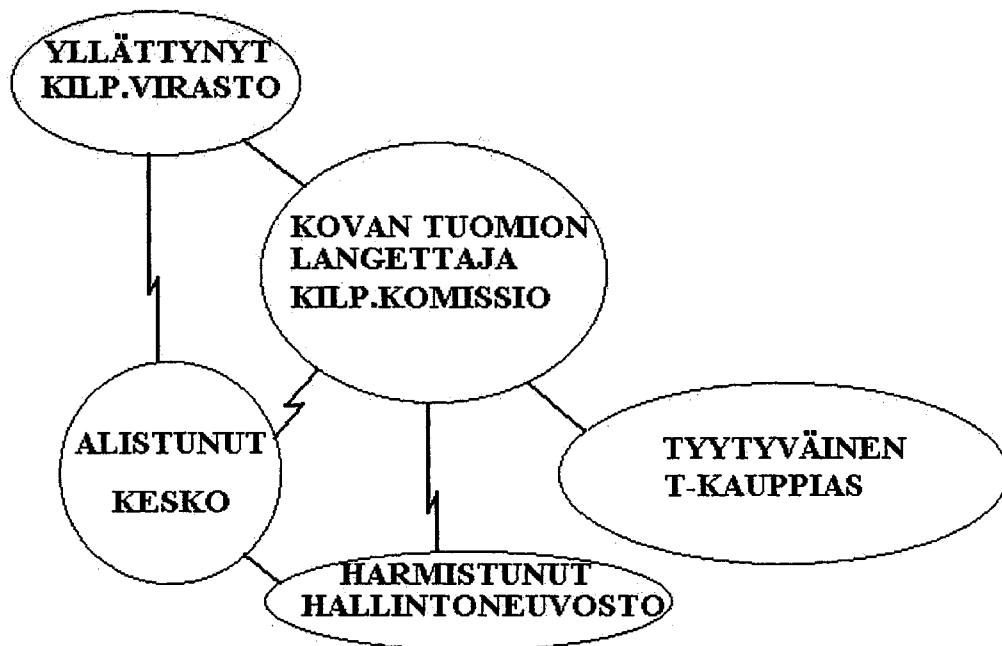
7.3.1 Radiouutiset

EU:n komissio oli luvannut kertovansa virallisen kantansa 20.11.1996 ja sitä odotettiin julkistettavaksi iltapäivän aikana. Radiouutiset aloitti komissio-uutisoinnin jo klo 7.30 ennakoivalla sähkeellä, jossa kerrottiin odotettavissa olevasta hylkäämispäätöksestä. Komission päätös tuli iltapäivällä. Klo 14.00 lähetyksessä kerrottiin ettei komissio hyväksynyt Tuko-kauppaa, koska Keskon ja Tukon yhdistyminen synnyttää päivittäistavaroiden vähittäis- ja pikatukkumarkkinoille liian suuren keskittymän. Komissio lupasi päättää vielä erikseen toimista, joihin Keskon olisi ryhdyttävä.

Päivän Peilissä klo 17.30 aiheesta oli tehty neljä juttua. Brysselistä tullessa jutussa kuvattiin komissiota kovan tuomion langettaneena tuomarina. Päätös oli helppo, koska syntymässä oli "yhden maan markkinoita dominoiva jätti". Siksi Keskon on palautettava vanha kilpailutilanne ja tämä ei voi tarkoittaa muuta kuin että "Tukosta jää vain murusia Keskokoon". Komissio aikoo seurata tarkkaan, millaiselle ostajalle Tuko-osakkeet päättyvät. Jutussa muistutettiin, että koko käsittelyä ei olisi tapahtunut, jos Keskon johto olisi "älynnyt ottaa yhteyttä Brysseliin".

Toisen jutun mukaan Keskon johto suhtautuu Brysselin rukkasiin rauhallisesti ja alistuen päätökseen. Se lupaa tehdä uuden ehdotuksen, joka tyydyttäisi komissiota. Koko prosessia ei komission mukaan olisi tapahtunut, jos Keskokosta olisi oivallettu ottaa sinne yhteyttä. Keskon pääjohtaja Eero Kinnunen ei kuitenkaan uskonut, että tämän vuoksi hänen asemansa olisi vaakalaudalla. Siksi hän ei aikonut aikaistaa eläkkeelle siirtymistään. Yhtiön ylin johto sai tukea myös hallintoneuvostolta, jonka puheenjohtaja Vesa Lammelan mukaan "henkilövaihdoksiin ei ole syytä ryhtyä".

Kolmannessa jutussa kilpailuviraston ylijohdaja Matti Purasjoki piti EU:n päätöstä "yllättävän kovana". Aiemmat Keskon tarjoukset eivät riittäneet ja siksi kilpailun synnyttämiseksi tarvitaan kovempia otteita. Neljännessä, Lappeenrannassa tehdyssä jutussa Suni Oy:n toimitusjohtaja Tapani Suni piti komission päätöstä kauppiaan kannalta hyvänä. Tehdyn päätöksen turvin "varmistetaan riippumattoman, kotimaisen päivittäistavarakaupan tulevaisuus Suomessa".

Radiouutiset: Ydinkysymysten suodattaja

Radiouutiset toimi komission päätöstä esitellessään ydinkysymysten suodattajana. Poikkeuksellisen merkittävän aseman koko tapahtuma sai Päivän Peilissä, kun aiheesta oli mukana kaikkiaan neljä juttua. Niihin valitut näkökulmat ja yksityiskohdat edellyttivät syvää tietämystä tapahtuneesta fuusiosta. Esim. Brysselistä tulleessa jutussa oli otettu esiin Keskon johdon rooli. Aihetta syvennettiin Helsingissä, jolloin pääjohtaja Eero Kinnunen vakuutti säilyttävänsä asemansa.

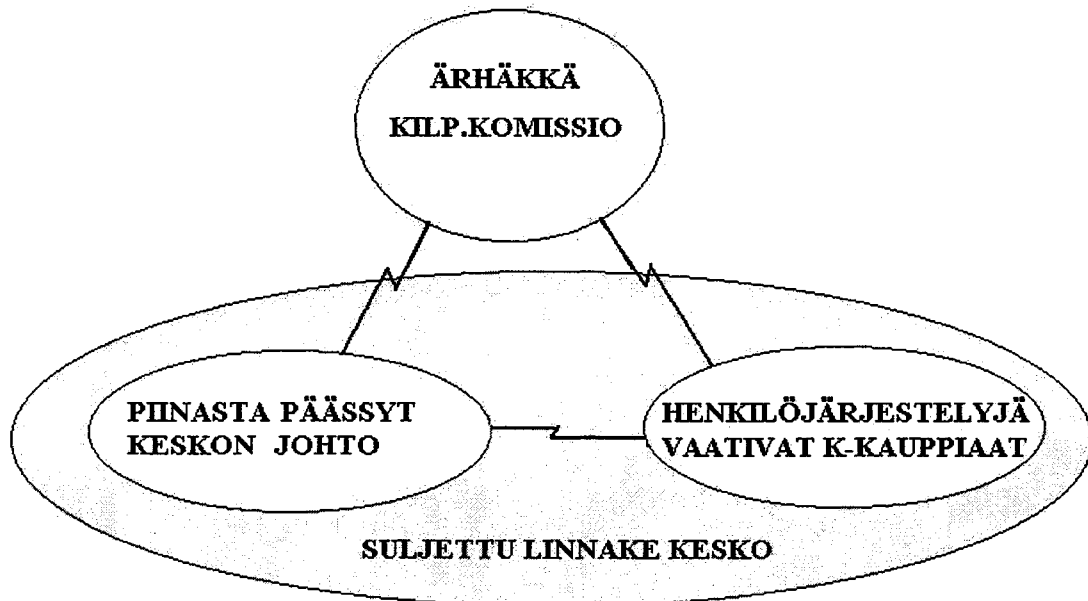
7.3.2 TV-uutiset 20.11.96

Televisuutiset oli myös käsitellyt komission päätöstä laajasti ennen illan päälähetystään. Ennen klo 20.30 lähetystä aihe oli esillä myös K-Tervo -ohjelmassa. Studioissa aiheesta keskustelivat ylijohdaja Matti Purasjoki ja Keskuskauppakamarin toimitusjohtaja Matti Aura. Ohjelmaan oli pyydetty Keskon edustajaa, mutta turhaan. Tervon mielestä komission päätös oli ollut shokki omistajille, kun nämä olivat jääneet pois ohjelmasta. Keskustelussa Aura puolusteli Keskoa, joka hänen mielestään oli hoitanut asiansa hyvin. Purasjoen mielestä taas Tuko-kauppa oli virhe. Hän paljasti myös, että fuusiota tutkiessaan EU:n edustajat olivat tutkineet maamme päivittäistavarakauppaa salaisesti ja tehneet 200 kyselyä eri tahoille. Komission päätös hylätä Tuko-kauppa oli Purasjoen mielestä Keskolle arvovaltakysymys.

TV-uutisten ykkösjutun mukaan komissiolta tuli "poikkeuksellisen kova päätös". Brysselistä tullessa jutussa todettiin, että kilpailuviranomaiset tunnettiin ärhäkkäiksi, mutta harvoin tykkänään yrityskauppoja estäneeksi. Tehty päätös oli tapahtunut yksimielisesti pelkkien laskelmien varassa. Kuvituksena oli sekä brysseliläistä katukuvitusta, että otoksia kilpailukomissaari Karel Van Miertin tiedotustilaisuudesta. Päätöstä perustellessaan hän korosti, että nyt tehty ratkaisu "palvelee myös suomalaisen kuluttajan etua".

Toisessa jutussa todettiin, että Keskolta ovat nyt piinaviikot ohi. Rahaa yhtiöllä Tuko-kaupassa oli palanut 1,5 miljardia markkaa. Keskon pääjohtaja Eero Kinnunen uskoo, että rahat saadaan myöhemmin takaisin. Kuvituksessa Kinnunen oli tulossa haastatteluun. Kuvitusta oli myös kaupan lihatiskillä asioivista asiakkaista. Kinnusen haastattelussa esille nostettiin myös hänen asemansa Keskon johdossa. Hänen mukaansa "ei tämän kaupan suhteen ole mitään syytä lähteä eroamaan". Kauppiaille oli kuitenkin erilainen näkemys asiasta. Kolmannessa jutussa siilinjärveläinen K-

kauppias syytti johtoa "tyrimisestä" ja vaati Keskon johtoa vastuuseen kaupoista: "Olen keskustellut muidenkin kauppiaiden kanssa ja saanut tukea asialleni. Siksi ylimmän johdon asema täytyisi arvioida uudelleen". Kauppiaita koko tapahtuma oli järkyttänyt niin paljon, että varsinkin T-kauppiat "olivat menettäneet yöunensa puoleksi vuodeksi".

TV-uutiset: Kovan uutisen esittelijä

TV-uutisille komission päätös ja sen vaikutusten peilaaminen oli kuin kovan uutisen loppuun käsittely. Neljännessä jutussa, joka oli eräänlainen TV-uutisten pääkirjoitus, kerrattiin Tuko-kaupan eri vaiheet. Juttu alkoi kuvituksella 27.5.96 Keskon Tuko -fuusion tiedotustilaisuudesta, jonka yhteydessä kerrottiin että "sitä tyytyväisyyden määrää oli liki mahdoton mitata." Kuvitus siirtyi Keskon pääkonttorin eteen. Samalla kerrottiin, että tunnelma on nyt aivan toinen: "turpiin tuli, vaikei sitä haluttukaan myöntää". Kesko määriteltiin myös "suljetuksi linnakkeeksi", jonka ympärillä maailma oli muuttunut "vaikei Kesko tajunnut sitä". Jälkipeli kariutuneesta fuusiosta oli odottamassa, eikä laskun suuruutta tiennyt kukaan. Niinpä ennakoitiinkin, että "monen K-kauppias Väiskin vielä kysyvän, miten tässä näin kävi ja miksi"?

Maakuntaradioista Radio Keski-Suomi kertoi EU:n komission kielteisestä päätöksestä klo 13.30 lähetyksessä. Lähteenä oli STT:n välittämä uutinen. Etelä-Karjalan Radiolla oli klo 16.13. sähköuutinen jonka mukaan tukolaisten kauppiaiden keskuudessa ollaan tyytyväisiä Keskon ja Tukon jättikaupan kariutumiseen. Lappeenrannassa ryhmittymällä olisi ollut valtaosa päivittäistavarakaupasta. Paikallinen Suni Oy oli kiinnostunut hankkimaan osuuden Tukon uudesta omistajasta. Sama sähkö oli juontona klo 17.20 lähetyksessä, jossa haastateltavana oli Toimitusjohtaja Tapani Suni. Juttu oli sama, joka ajettiin ulos Päivän Peilissä klo 17.30.

7.4 Lehdet täynnä komissiopäätöstä

7.4.1 Helsingin Sanomat

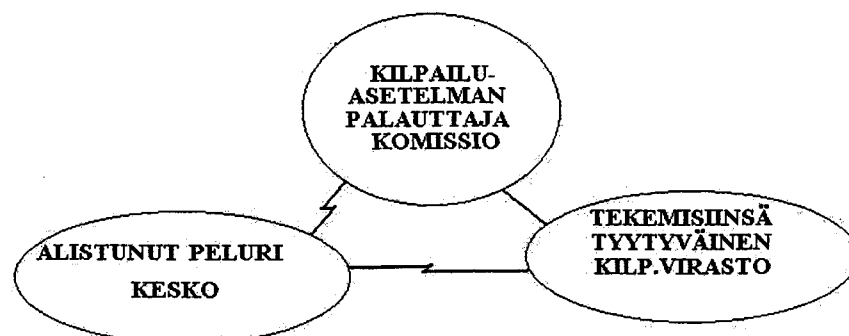
Helsingin Sanomat oli keskittynyt uutisoinnissaan kolmeen aihepiiriin: komission päätökseen, Keskon reaktioihin ja kilpailuviraston näkemykseen. "EU päättää Tuko-kaupan purkutavasta ensi vuonna" -jutussa uutissivulla kilpailukomissaari Karel Van Miert kertoi tavoitteena olevan ennen yrityskauppaa vallinneen tilanteen palauttaminen. Komission päätökseen vaikutti myös se, että Keskoista olisi voinut tulla ennakkotapaus koko Eurooppaan. Siihen ei otettu kantaa, miten Keskon määräävä asema olisi purettava, vaatimuksena oli täsmentämättömästi Tuko-järjestelyjen purku. HS:n mielestä todennäköisin ratkaisu olisi, että Kesko myisi Tukon osakkeet. Komissiossa pidettiin Keskon tapausta todella poikkeuksellisena, koska fuusiota oli ryhdytty toteuttamaan ennen komission päätöstä. Kilpailukomissaari Karel Van Miert totesikin, että tämän kaltaisissa tapauksissa ensin tiedustellaan EU:n mielipidettä, sillä komission päättehtäviin kuuluu neuvoa puhtaasti tosiasioiden perusteella. HS:n mukaan Keskon menettely johtui siitä, että pelättiin tietovuotoa. Tukon myyjät, Merita, OKO ja Pohjola pelkäsivät tiedon vuotavan viranomaisilta

Tukon johdolle. Tukon toimitusjohtaja Uolevi Manninen olisi kenties ryhtynyt vastaiskuun ja kauppa olisi ehkä kaatunut. Van Miert tosin väitti, ettei pääosastolta vuoda ainoatakaan tietoa ulos.

"Joskus sattuu vahinkoja" -jutussa pääjohtaja Eero Kinnusen oli seliteltävä tapahtumia. Koko fuusiossa ei hänen mukaansa oltu rikottu lakeja eikä irtisanomisia ole ainakaan vielä tulossa.

"EU:ssa ei ymmärretty Suomen erityisoloja, pitkiä matkoja ja logistisia vaikeuksia". HS tulkitsi komission päätöstä niin, että rautakauppa Rautia ja Anttila-tavaratalot saattaisivat jäädä jatkossa Keskolle. Pääjohtaja Kinnunen ei kuitenkaan vahvistanut lehden näkemyksiä. Jatkossa olisi hänen mukaansa ollut parasta myydä irrotettava osa kokonaan eikä palasina. Keskon aikaisempi ilmoitus myydä 40 prosenttia Tukosta ei komissiolle riittänyt. Yhtiön periaatteena oli nyt, että myydään vain välttämätön. Kinnusen mielestä koko Tuko-kaupan purkaminen on mahdotonta jo senkin vuoksi, että siihen liittyisi 1500 osakasta. Vaikka Kinnunen myönsi, että joskus sattuu vahinkoja, ei Tukon myymisestä tule tappioita.

Kilpailuviraston ylijohtajan, Matti Purasjoen mielestä komission päätös toteutui suunnitellusti. Se oli kuitenkin hänen mielestään tiukka. Kesko olisi voinut välttää kovan kohtalonsa, jos olisi uskonut viraston pari vuotta aiemmin ilmaisemia varoituksia. Purasjoen tyytyväisyys näkyi myös jutun yhteydessä olleesta kuvasta, jossa hän istui rennosti kädet pään taakse vedettyinä.

Haastattelussa sivuttiin myös Meritan muodostamista. Sitä ei viety komissioon, koska ei ollut tietoa siitä, saisiko pankki määräävän markkina-aseman.

Helsingin Sanomat keskittyi komission päätöstä esitelleissä jutuissaan ydinkysymyksiin. Tuko-kaupan kolme keskeistä toimijaa saivat sanoa sanottavansa. Näkökulmien rajaukseen vaikutti myös se, että edellisenä päivänä (20.11.96) Tuko-fuusio oli laajasti esillä. Tuolloin juttuja oli 8 ja haastateltavia 23. Kun komissio oli julkistanut kantansa Tuko-fuusioon, päätöksen vaikutuksia ei oltu laajennettu vaan pitäydettiin ydinfaktoissa.

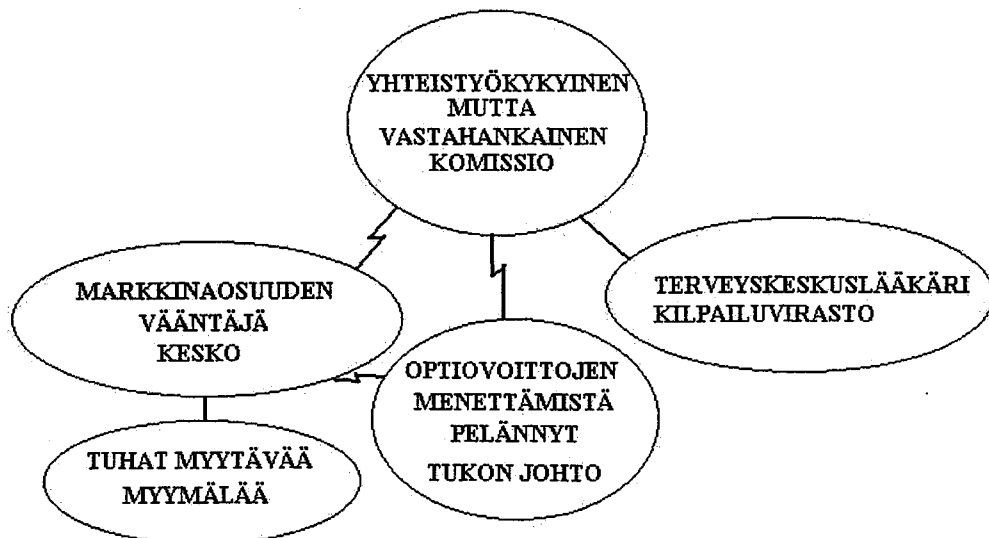
7.4.2 Kauppalehti

"Kaikki toimenpiteet päätetään vuoropuhelussa Keskon kanssa ja sen oikeuksia kunnioittaen" oli Kauppalehden mukaan kilpailukomissaari Karel Van Miertin tulkinta komission päätöksen seurauksesta. Komissiossa oli laskettu, että Keskon aiemmin esittämät muutokset eivät olisi ratkaisevasti pienentäneet markkinaosuutta. Kun osuus päivittäistavarakaupassa olisi jäänyt lähes 50 prosenttiin, komissio päätti, että näin tapahtunut keskittyminen on sovittamaton yhteismarkkinoille.

"Komissio jätti portin raolleen Keskolle" jutussa korostettiin, ettei Keskolle ole vielä kerrottu miten alas ja millä tavoin sen päivittäistavarakaupan markkinaosuus oli väännettävä. Keskon pääjohtaja Eero Kinnunen piti kuitenkin selvänä, että Keskon markkinaosuuden pudottaminen edellyttää suuria kauppoja. Kinnunen muistutti, että jos Suomessa olisi ollut selkeä fusio- tai kilpailulainsäädäntö, ei tällaista tilannetta olisi syntynyt. Hän kieltäytyi ottamasta kantaa siihen, mikä esti kysymästä EU:n kantaa Tuko-kauppaan. "Siihen en ota kantaa. Kauppaan sisältyi

hirmuinen riski." Kauppalehti kyseli myös komission päätöksen aiheuttamista mahdollisista muista tappioista. Tarkentamattomaan kysymykseen Kinnunen vastasi, ettei heidän tarvitse ottaa isoja tappioita. Lisäksi hän ohitti kysymyksen toteamalla, ettei Keskolle ole kerrottu, mitä Tukosta olisi myytävä. Lisäksi Kinnunen korosti, että Tuko on pantu hyvään kuntoon, se myy 17 -18 prosenttia Suomen päivittäistavaroista.

"Maanpetturi vai sankari" -jutussa kilpailuviraston ylijohtaja Matti Purasjoki kuittaa syytökset maanpetturuudesta, että "se on hullun puhetta. Me olemme toimineet sillä tavalla kuin hallitus on ajatellut meidän toimivan." Rooliaan Tuko-kaupassa hän luonnehti: "Olin kuin terveyskeskuslääkäri, joka ohjasi ohitusleikkauksen yliopistolliseen keskussairaalaan." Purasjoesta oli kuva, jossa hänellä olivat kädet kuin nyrkit pystyssä, valmiina taisteluun. Kuvatekstinä oli, että "Kriteerit, joilla EU:n komissio ottaa yrityskaupan tutkittavakseen, ovat tarkat". Haastattelussa hän muistutti, että jos Keskon johto olisi aavistanut, mihin valitus komissioon johtaa "niin he olisivat miettineet pari kertaa." Se että he eivät viitsineet ottaa yhtään asiasta selvää, osoittaa, että he eivät odottaneet mitään. Jutussa sivuttiin myös tietovuotoja, joista Kesko oli syyttänyt EU:ta. Purasjoki täsmensi: "Komissio on poliittinen elin. Itse virkamiesporukka siellä muikenee kuin vaari."

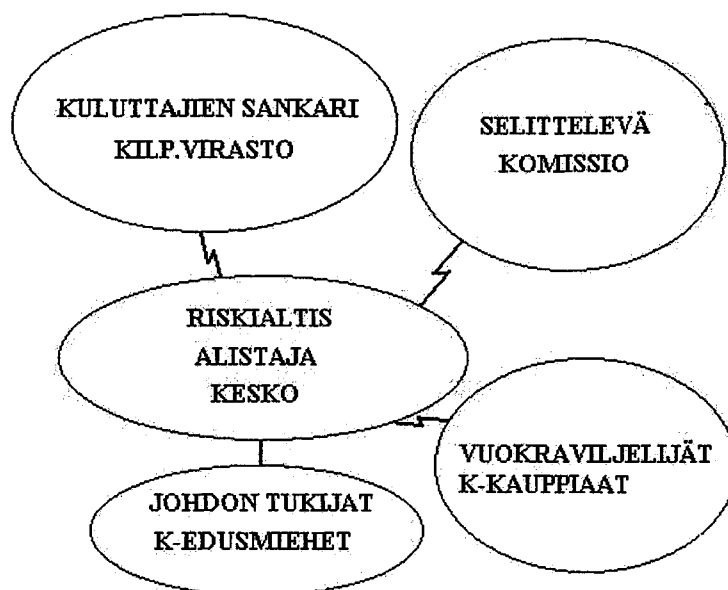
Kauppalehti käsitteli komission päätöstä vain yhtenä prosessin vaiheena. Uutissivulla tapahtuma oli otsikoitu: "Keskon päätöksiä lisää tammikuussa". Tämä heijastui myös juttujen näkökulmien valinnoissa. Esim. komission päätöstä käsitelleessä jutussa ja sen alaotsikossa korostettiin, että "päätökset toimenpiteistä lykkäytyvät ensi vuoteen." Lehden tapaa käsitellä asiaa prosessin välivaiheena heijastui myös Suomen kilpailuviraston pääjohtaja Petri Kuoppamäen haastattelussa. Siinä muistutettiin että komission päätös "antaa Keskolle mahdollisuuden rakentaa uuden ratkaisumallin, joka takaa riittävän vapaan kilpailun." Lisäksi lehti spekuloi Tukon mahdollisilla niin kotimaisilla kuin ulkomaisilla ostajilla, kun nyt on "myytävänä tuhat myymälää." Lehti sivusi myös Tukon johdon optiovoittoja. Itse asiassa se paljasti erään syyn, miksi Tukon johto oli koko fuusion ajan ollut hiljaa. Heille oli luvassa 9,3 miljoonan markan optiopotti. Vuonna 1994 36,67 markkaa maksaneiden Tukon osakkeiden hinta oli fuusiossa noussut 55,76 markkaa.

7.4.3 Ilta-Sanomat

Ilta-Sanomat teki jutussa "Purasjoki murskasi Keskon" kilpailuviraston ylijohtaja Matti Purasjoesta kuluttajien sankarin. Haastattelussa hän kertoi varoittaneensa jo kahden vuoden ajan Keskoa laajentumisen vaaroista: "Olen kahden viime vuoden ajan moneen kertaan julkisesti todennut, että Keskon ryhtyminen tällaiseen kauppaan tietää vaikeuksia." Lehti julkisti myös sanatarkasti komission lausuntoa. IS kyseli myös Tukon velkojen perään, jotka olivat nousseet 5 miljardiin markkaan. Lehden laskelmien mukaan Keskon velka kasvoi Tuko-kaupan seurauksena 5,5 miljardista markasta 12,4 miljardiin markkaan. Samalla omavaraisuusaste aleni 59:stä 39 prosenttiin. Silti Kesko tavoittelee vuodelta 1996 700 miljoonan markan voitto.

"K-kauppiat tukevat Kinnusta" -jutun mukaan yhtiön johdolla on ollut kauppiaiden tuki takanaan. Tämän ilmaisi K-kaupan vahva mies, kauppiasliiton puheenjohtaja Heikki Takamäki. "EU:n komissio kauhisteli Keskoa koskevia tietovuotoja" -jutussa IS käsitteli myös Keskoa koskevien tietojen vuotamista. Lisäksi oli listattu tiedonvälityksen kannalta fuusion tärkeimmät ajankohdat. Lehden haastattelema kilpailukomissaari Karel Van Miert selitti komission tapaa hoitaa suuria yrityskauppoja. Hän vakuutti, että tieto alkoi levitä vasta, kun komissiolle tehtävä ehdotus levisi laajemman päättäjäjoukon keskuuteen. Lehden käyttämä korkea-arvoinen EU -lähde vakuutti, etteivät tiedot olleet vuotaneet Van Miertin alaisilta. Lisäksi suomalainen lehdistö ei ollut perillä asioiden todellisesta kehitymisestä ennen kuin käsittely siirtyi pois Van Miertin käsistä. "Keskolla on aikaa elokuuhun asti" -jutussa hän esiintyi sovittelevana. Jatkossa Van Miert lupasi rakentavaa keskustelua Keskon kanssa: "Tässä asiassa voidaan toimia niin, ettei kenellekään tapahdu minkäänlaista vahinkoa".

Kommentti-pakinassaan A-P Pietilä muistutti, että Kesko on nyt "osuuskauppa". Hän tulkitsi, että komission päätös sisältää yhtiön liiketoiminnallisen määrittelyn ja sitä voidaan verrata osuustoiminnalliseen SOK:hon ja Tradekaan. Siksi K-kauppiat ovat pääkonttorin renkejä, joita voidaan verrata osuuskauppojen myymälänhoitajiin.. Siksi komission linjaus tarkoittaa, etteivät K-kauppiat ole itsenäisesti kauppiaita. Lähteenä käytetyn erään nimettömän kilpailuviraston virkamiehen mielestä he ovat Keskon "vuokraviljelijöitä". Lehden mukaan millekään yhtiölle ei ole hyväksi, jos se on EU:n kilpailuviranomaisten ja komission erityistarkkailussa. Sijoittajan näkökulmasta Keskon osakkeisiin sisältyy riski niin kauan, kunnes yhtiön johto on saanut asiansa järjestykseen EU:n viranomaisten kanssa.

Iltä-Sanomat: Sillisalaatin tarjoaja

Iltä-sanomat tarjosi komission päätöksestä sillisalaattia muistuttavan juttukokonaisuuden, jossa kuluttajien sankarina oli kilpailuvirasto. Esillä oli uutisia, taustoja ja mielipiteitä. Lehti korosti ydintoimijoiden tärkeyttä, kun sekä komission päätöstä että tietovuotoa koskeneet juttu oli merkitty: Bryssel (IS).

7.4.4 Keskisuomalainen

Keskisuomalaisen käsittelyssä olivat komission päätöksen ja tietovuotojen lisäksi Keskon johdon ja kauppiaiden kommentit ja kilpailuviraston näkemykset. Komission päätöstä käsitelleet jutut oli tehty Brysselissä ja SUT:n kautta välitettyjä. "EU:n komissio kaatoi Keskon Tuko-kaupan kilpailusyistä" -jutun mukaan Kesko-Tukon yrityskeskittymä olisi ollut yhteismarkkinoille

soveltumaton. Se oli päätetty mitätöidä, koska tehokas päivittäistavaramarkkinoiden kilpailu olisi estynyt Suomessa. Noutotukkumarkkinoilla Kesko olisi noussut komission arvioiden mukaan lähes monopoliksi. Toisen Brysselistä tulleen jutun "Keskolla järjestelyaikaa ensi kesään" mukaan kilpailukomissaari Karel Van Miert oletti, että Kesko-Tuko -juttu hoidetaan seuraavan vuoden (1997) kesälomiin mennessä. Komissio on hänen mukaansa Tukon purkamisessa kohtuullinen ja joustava. Van Miert, jonka tiedettiin osaavan tapaukseen liittyvät yksityiskohdat ulkoa, korosti että: "Keskon olisi kannattanut informoida komissiota etukäteen".

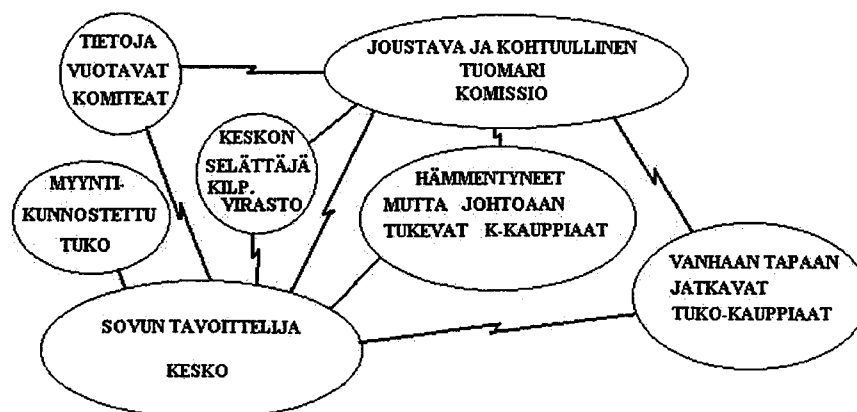
Kolmannessa, Brysselistä tullessa jutussa käsiteltiin tietovuotoja. Kilpailukomissaari Van Miert sanoi, että tämä ongelma syntyy kun virkamiesvalmistelu komissiossa päättyy. Tuolloin tiedot lähetetään jäsenmaiden edustajista koostuvaan neuvoa-antavaan komiteaan ja EU- komissaarien esikuntiin, mikä lisää tietovuotovaaraa. Siksi olisikin Van Miertin mukaan päätöksistä kerrottava komissaarien kabineteille vain päivää ennen komission kokousta nykyisen viikon sijasta.

Kilpailuviraston ylijohtaja Matti Purasjoki piti virastoaan jutun voitajana. "Kilpailuvirasto selätti Keskon" -jutussa hän kuitenkin korosti, että "hienompi voitto olisi ollut se, että Kesko ei olisi tehnyt koko kauppaa, vaan ymmärtänyt varoituksemme". SUT:n kautta Helsingistä tullut juttu käsitteli Keskon näkemyksiä komission päätöksestä. Siinä pääjohtaja Kinnunen toivoi, että Kesko pääsisi uuden ehdotuksen jättämisen jälkeen sopimukseen komission kanssa. Tavoitteena oli, että Anttila-tavaratalot ja Rautia-rautakaupat jäisivät sen omistukseen. Kinnunen toisti vanhan näkemyksensä, että Kesko tavoitteli Tuko-kaupassa kustannussäästöjä, joilla olisi hillitty ruuan ja muiden päivittäistavaruotteiden hintaa.

Maakunnan kauppiaiden näkemyksiä oli peilattu jutussa "Purasjoki ja Bryssel melkein kirosanoja Keski-Suomen K-kauppiaille. Keskon johdon toimia Tuko-kaupassa arvostellaan enintään

varovaisin sanankääntein." Juttuun oli valittu haastateltaviksi viisi maakunnan K-kauppiasta ja yksi Tuko-kauppias. Tikkakoskelaisen Keskon hallintoneuvoston jäsenen, kauppias Pentti Monosen mukaan johto toimi sangen itsenäisesti Tuko-kauppaa solmiessaan, eikä siinä hallintoneuvostolta kysely kantoja. Menettelyä hän ei pitänyt kummallisena, koska maassa on ollut tapana tehdä kaupat ja kertoa asiasta vasta sen jälkeen. Eikä hallintoneuvostosta olisi löytynyt suurempaa viisautta. K-kauppias Matti Perälä Toivakasta soimasi kilpailuvirastoa ja Brysseliä, eikä hänen mielestään ulkomaiseen apuun olisi pitänyt turvautua. Lojalisuudesta Keskon johtoa kohtaan kertoi Perälän lausahdus, joka oli kuultu jo aiemmin pääjohtaja Kinnusen suusta: " Kesko ei ole tehnyt mitään pahaa." Pihtiputaalainen kauppias Heimo Kupsu muistutti, että olisi lyhytnäköistä tuijottaa pelkästään taloudelliseen menestykseen. Jonkin ketjun vahvuutena voivat olla esimerkiksi hyvät kauppapaikat.

Äänekoskelaisen SuperSparin ja Suomen Sparin kauppiasjohtokunnan jäsen Antti Hohteri katsoi, että komission päätös oli Tukon kannalta hyvä viesti. Hän tulkitsi päätöstä niin, ettei Tukosta voi repiä irralleen osia myytäväksi. Lisäksi hän arveli, että Kesko halunnee pitää viimeiseen saakka kiinni Anttila- ja Spar-ketjuista. Toisessa maakunnan kauppatilannetta käsitelleessä jutussa katsottiin, että Spar-ryhmässä on jatkunut kaikki ennallaan ja näin tulee tapahtumaan myös jatkossa. Maakunnan automarkettien määrää komission päätös saattaa kuitenkin lisätä. Jos Kesko

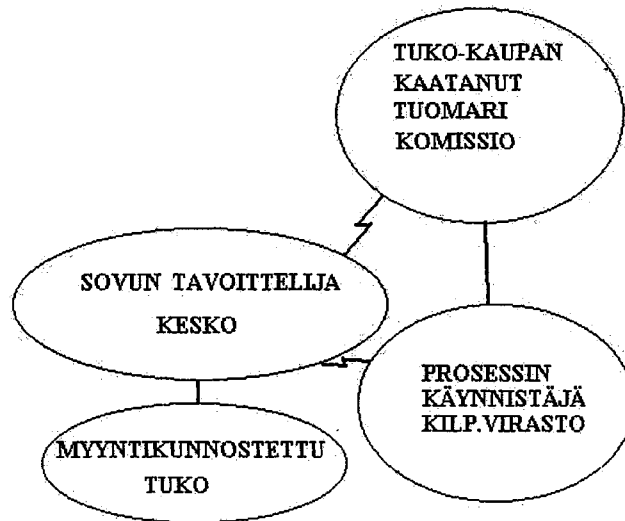
joutuu luopumaan Anttiloista, se saattaa joutua rakentamaan Jyväskylän Tourulaan Supermarketin tilalle uuden Citymarketin.

Keskisuomalainen oli valinnut näkökulmakseen sekä brysseliläisen että maakunnallisen tason. Vaikka komission päätös ja kilpailuviraston valitus selättivätkin Keskon, lehti korosti yhtiön sovittavaa asennetta ratkaisuun. Sen sijaan alueelliset K-kauppiat jäivät hiomaan veitsiään. Keskon johdolle annettiin tuki, mutta herrat Brysselissä ja kilpailuvirastossa saivat kärkevän kritiikin. Itse komission päätöksen maakunnalliset kauppiat eivät uskoneet tuovan suuria muutoksia päivittäistavarakaupan arkeen. Kauppiat odottivat jatkavansa kaupantekoa vanhaan tyyliin.

7.4.5 Etelä-Saimaa

Etelä-Saimaa käsitteli komission päätöstä kolmessa eri jutussa. Uutissivulla julkaistu juttu oli tullut STT:n kautta. Taloussivuilla olleista jutuista toisen oli välittänyt SUT Brysselistä. Molemmat jutut olivat perusteiltaan samoja, jotka Keskisuomalainen oli julkaissut. Lehden mukaan komissio perusteli päätöstään suurella markkinaosuudella, muttei kuitenkaan tehnyt päätöstä Keskolta edellytettävistä toimista. Tuko-kaupan kaatanut komissio ei tuomarina hyväksynyt Keskon aiempaa ehdotusta riittävänä. Brysselistä korostettiin, että Suomen kilpailuvirasto oli toiminut koko prosessin käynnistäjänä. Komissiossa ei olisi ollut valtuuksia oma-aloitteisesti puuttua asiaan, koska "asetusten mukaiset liikevaihtojen kynnyksarvot eivät ylity". Kolmas juttu, joka perustui pääjohtaja Kinnusen haastatteluun, käsitteli Keskon tunteja. Siinä korostettiin Keskon halua päästä komission kanssa sovintoon. Tuko on pantu kuntoon, joskin epävarmuus vallitsi siitä, voiko Kesko pitää itsellään ketjun kannattavimman osan, Anttila-tavaratalot. Pääjohtaja Eero Kinnunen korosti, että Tuko-kaupasta ei ole tullut vielä penniäkään tappiota ja että asiat on tarkoitus hoitaa niin, että

saataisiin omat rahat takaisin.

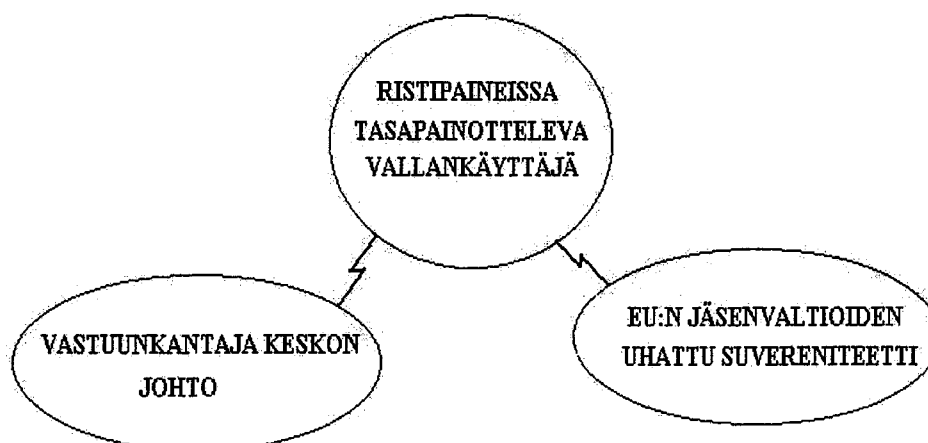
Etelä-Saimaa: Brysseli puhuu, muut kuuntelevat

Etelä-Saimaa oli EU:n komission päätöstä esitellessään toiminut valmiin materiaalin työstäjänä. Jutut oli editoitu muualta tulleiden juttujen pohjalta. Maakunnallista näkökulmaa ei lehti ollut katsonut aiheelliseksi nostaa esiin, vaikka sillä olisi ollut valmista taustamateriaalia (28.5.1996) työstettäväksi uudelleen nyt syntyneeseen tilanteeseen.

7.5 Kannanottoja ja arviointeja pääkirjoituksissa

Ennen komission päätöstä olivat Kauppalehti ja Etelä-Saimaa olivat ottaneet asiaan kantaa pääkirjoituksissaan. Kauppalehden mukaan oli odotettavissa tapa, miten "EU näyttää valtaansa". Keskon kannalta pahin mahdollinen vaihtoehto toteutuisi, jos komissio ennakkotietojen mukaisesti päättää purkaa Keskon tekemän Tuko-kaupan. Tällöin yhtiön johto kantaa vastuun tulevista

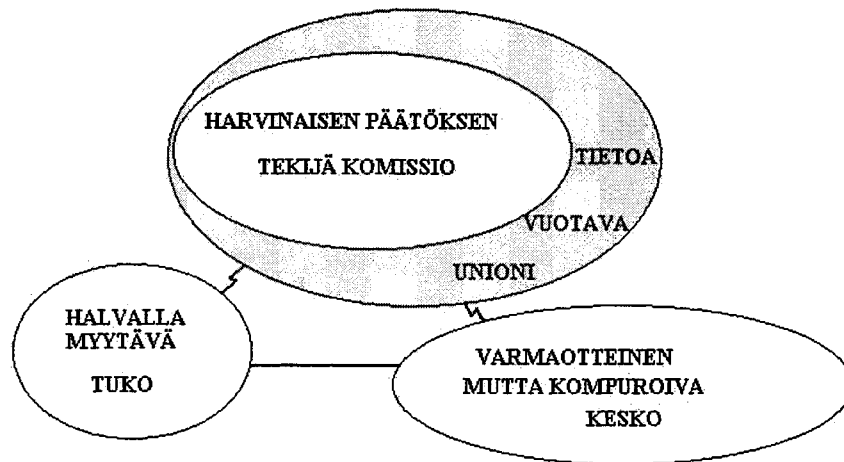
ongelmista. Lehden mukaan komissio joutuu päätöstä tehdessään tasapainottelemaan ristikkäisten tavoitteiden välillä. Sen on valvottava, etteivät yritykset omilla toimillaan estä yhteismarkkinoiden toteutumista. Toisaalta sen on varottava liian tiukkoja kieltoja, jotka ovat uhka yritysten kilpailukyvyille ja kehitykselle. Komission vallankäyttö saattaa kuitenkin Keskon tapauksessa koitua myös iskuksi pienen jäsenvaltion suvereniteettiä kohtaan.

Kauppalehti: Brysselin vallan ongelmat

Kauppalehden käyttämien ennakkotietojen mukaan komission päätös muuttaisi Keskon pari miljardia maksaneen Tuko-kaupan kertaheitolla painajaiseksi. Lehden mukaan "komission kilpailupolitiikka on monesti aiheuttanut suuttumusta yksittäisissä jäsenmaissa, jotka ovat kokeneet päätöksen itselleen epäoikeudenmukaisiksi". Kaikki olisi nyt toisin, "jos kauppakirjaan olisi sisällytetty ehto EU:n kilpailuviranomaisten mahdollisen päätöksen varalta".

Etelä-Saimaan pääkirjoitus käsitteli unionin käytävillä kompuroivaa Keskoa. Yhtiö on yhtäältä ollut liian varma asiastaan ja toisaalta liian taitamaton komissiossa. Selustaa kun ei oltu riittävästi turvattu. Omituista ES:n mielestä koko prosessin aikana on ollut se, kuinka unionista vuotaa tietoa kuin isoreikäisestä seulasta. Varsinainen päätös on vasta tulossa eikä kukaan ole voinut tehdä muuta kuin odotella.

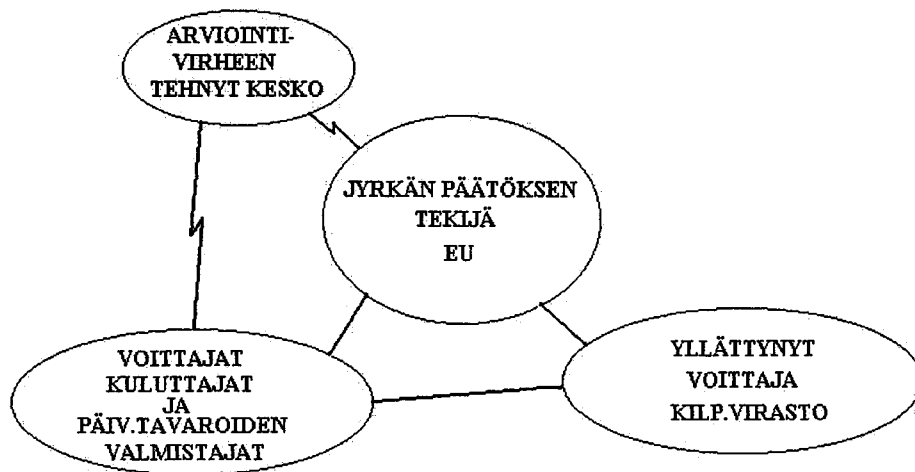

Etelä-Saimaa: Keskon kalliit oppirahat

Etelä-Saimaa ennakoi vuotoihin perustuen Keskolle tulevaa laskua, jos komissio päättää Tuko-kaupan purkamisesta. Lehden mukaan yhtiö joutuu myymään omaisuuttaan halvemmalla, kuin se on ostanut. ES tiesi kertoa, että unioni pakottaa Keskon huonoon kauppaan vielä kuukauden sisällä.

Komission päätöstä seuraavana päivänä, eli 21.11.96 Helsingin Sanomat, Keski-suomalainen ja Kappalehti kommentoivat päätöstä pääkirjoitussivuillaan. Helsingin Sanomien mielestä Keskon tappio koitui kuluttajan voitoksi. Lehden mukaan terve kilpailu ei yleensä säily markkinoilla, joita yksi yritys hallitsee. EU:n päätös pitää jopa Keskon itsensä vetreämpänä kuin liika suuruus. HS:n mukaan komission päätöksestä Kesko ei selvinne ilman taloudellisia tappioita. Niitä tulee, kun se joutuu luopumaan pääosasta Tukoa kuten päivittäistavarakaupasta ja noutotukuista. EU:n unionin

päätös kieltää Tuko-kauppa on lehden mukaan ainutlaatuinen suomalaisessa kilpailuhistoriassa. Tuomio paljasti suomalaisen kilpailukulttuurin nuoruuden. Siksi jyrkkä päätös yllätti myös Keskon. Samoin Suomen kilpailuvirastolle päätös oli yllättävä, mutta myös voitto. Alun perin EU:n uskottiin puuttuvan vain Tuko-kaupan ehtoihin ja ehkä vaativan pientä myyntiä. Lehti tiesi kertoa, että yhtiö pyrki estämään Tuko-kaupan käsittelyn EU:ssa, mutta epäonnistui. Komission päätös kolhaisee menestyksellistä Keskoa, joka vahvana yrityksenä pystyi maksamaan Tukon oston kassastaan. Menestys on lehden mukaan tehnyt Keskon sokeaksi ympäristön muutoksille. Siksi

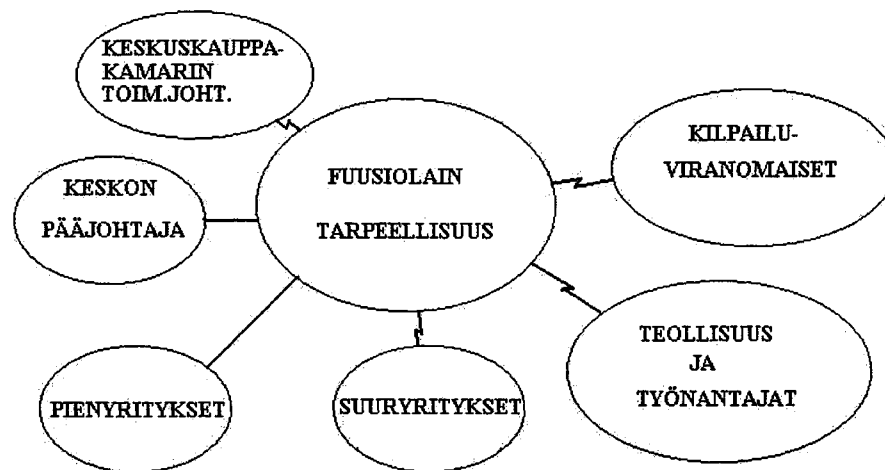

Helsingin Sanomat: Brysselin päätöksen vaikutusten paljastus

Tuko-kaupan etukäteisvarmistelu niin Suomen kuin EU:n kilpailuviranomaisten kanssa jäi tekemättä. Kyseessä oli sen luokan arviointivirhe, että se aiheuttaa HS:n mukaan varmasti yrityksen sisäistä pyykinpesua.

Helsingin Sanomien mukaan Suomessa on ehditty harmitella, että kasvoton Bryssel määrää suomalaisen kaupan kohtalon. "Käsitys on inhimillinen, mutta ei kestä asiallista tarkastelua". Joka tapauksessa Tuko-kauppa kaatui eurooppalaiseen lainsäädäntöön, joka ei hyväksy liian suuria markkinaosuuksia, joita yksi yritys hallitsee.

Kauppalehden mielestä Tuko-kauppa lisäsi vaatimuksia kansallisen yrityskauppoja valvovan lain aikaansaamiseksi. Lehti kysyikin pääkirjoituksessaan, että tarvitaanko fuusiolakia. Erityisesti poliittisesti tilanne näyttää olevan yrityskaupoille mitä otollisin. Lehti muistuttaa, että yrityskauppojen valvonnassa joudutaan harhapoluille, jos odotukset ovat epärealistiset. Suuret yritykset ovat pääsääntöisesti jo EU:n valvonnassa. Yritystasolla Kauppalehden mukaan mielipiteet jakautuvat puolesta ja vastaan: pienet kannattavat ja isot vastustavat kansallista valvontaa. Teollisuuden ja Työnantajien keskusliitto on perustanut kielteisen kantansa siihen, että EU:n valvontajärjestelmä riittää. Keskuskauppakamarin mukaan kielteinen kanta johtuu siitä, että valvonnasta puuttuvat yhtenäiset ja selkeät pelisäännöt. Kun Keskon pääjohtaja on Tuko-kauppojen ongelmien paljastuttua haikaillut fuusiolakia, Keskuskauppakamarin toimitusjohtaja on arvioinut, että Tuko-kaupassa lain soveltaminen olisi ollut yhtä mielivaltaista, vaikka kauppa olisi tutkittu Suomessa.

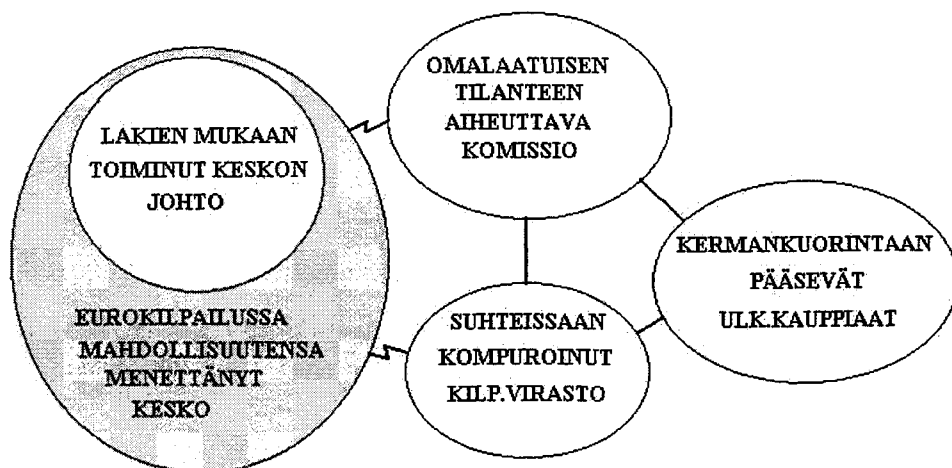
Kauppalehti: Yrityslainsäädännön selvittäjä

Kauppalehti ei toisessa pääkirjoituksessaan Tuko-kaupasta käsitellyt tai kommentoinut itse koimission päätöstä. Sen jälkiseurauksena lainsäädännöllisin toimin pitäisi maassa käynnistää fuusiolain valmistelu. Kysymys on viime kädessä poliittisesta ratkaisusta, jonka alaisena

selvittelevä toimikunta joutuu tekemään työtään.

"Tyyliön näytelmä Kesko-Tukon ympärillä" -pääkirjoituksessaan Keski-suomalainen katsoi komission päätöksen synnyttäneen varsin omalaatuisen tilanteen. Kaupan osapuolet olivat joutuneet noloon asemaan, kun päätös oli jo aiemmen vuotanut julkisuuteen. Jos Kesko olisi saanut mahtiaseman maamme päivittäistavaramarkkinoilla, se tuskin olisi tukahduttanut kilpailua tai estänyt uusien yrittäjien tuloa markkinoille. Johtavan markkina-aseman väärinkäyttö olisi lehden mukaan merkinnyt kilpailulainsäädännön rikkomista, joka eittämättä olisi heikentänyt suurfirman imagoa ja menestymismahdollisuuksia.

Tuko-kaupan romuttuminen merkitsi Keski-suomalaisen mukaan myös sitä, että Keskon resurssit eivät riitä kilpailuun ulkomailla. Euroopan unioni kantoi huolta kilpailuedellytysten säilymisestä Suomen elintarvikekaupassa ja edellytykset olivat nyt kunnossa, kun Keskon voimaa heikennettiin. Samalla avattiin portti esim. jollekin mahtavalle ulkomaiselle kansainväliselle ketjulle, joka Tukon hankkimisella pääsisi operoimaan Suomen ostovoimaisimmilla alueilla. Keski-suomalaisen mukaan koko EU:n prosessista olisi säästyty, jos maassamme olisi ollut nykyajan vaatimusten mukainen, yrityskauppoja säätelevä lainsäädäntö.

Keskisuomalainen otti pääkirjoituksessaan kantaa Keskon ja kaupan kotimarkkinoiden puolesta. Sen mukaan Tuko-fuusio toteutettiin kaikkien voimassaolevien lakipykälien puitteissa aivan samalla tavalla kuin Merita-pankin muodostamisessa ja metsäteollisuuden järjestelyissä. Lehti pahoittelee, että Keskon johdon toiminta Tuko-kaupan yhteydessä on pyritty leimaamaan taitamattomaksi ja kansainvälisiä markkinasääntöjä ymmärtämättömäksi. Joka tapauksessa kilpailuviraston alttiusti hoitaa asiaa suoraan EU:n viranomaisten kanssa ilman kotimaista selvittelyä antaa huonon kuvan viranomaisten ja kaupan keskinäisistä suhteista. Ilta-Sanomat ei käsitellyt komission päätöstä pääkirjoituksessa.

7.6 EU:n päätös puhutti jatkossakin

Radiouutiset palasi vielä 21.11.1997 Kesko-Tuko -kauppaan jutulla, jossa kerrottiin vakuutusyhtiö Pohjolan ja Merita Pankin varoittaneen Keskoa Tuko-kaupasta. Kesko oli jatkanut hanketta ja ilmoittanut, että myyjä oli vaatinut salaisia neuvotteluja. Jutun mukaan Pohjola, OKO ja Merita eivät olleet kuitenkaan kieltäneet EU -tiedustelua.

Komission päätöstä ruodittiin myös seuraavana päivänä eli 22.11.1996 ilmestyneissä lehdissä. Ilta-Sanomien mielestä Keskon ylin johto oli arvioinut asemansa väärin, kun nämä eivät olleet selvittäneet Tuko-kaupan laatua EU:n lakien valossa. Päivän kurssit -palstallaan A-P Pietilä teki johtopäätöksen, ettei johto huolehtinut tehtävistään. Se ei hankkinut taustaa ja faktoja näkemyksille, joilla yhtiötä luotsattiin. Ylin johto ohjasi laivan suoraan karille.

Helsingin Sanomilla komission päätöksestä oli kolme juttua. Kaupan keskusliiton toimitusjohtaja Guy Wireksen mukaan EU:n Kesko-päätös rajoittaa suomalaisten menoa EU-markkinoille. Hänen

mukaansa komission päätöksellä varmistettiin, ettei Suomesta voi tulla varteenotettavaa, riittävän kilpailukykyistä yksikköä, joka pystyisi menemään EU:n muihin maihin. Jos Kesko-Tuko -kauppa olisi hyväksytty, siitä olisi hänen mukaansa tullut 19. suurin kaupan ryhmittymä ja se olisi ollut riittävän suuri kilpailija EU-markkinoilla. Toinen ongelma koskee kuljetusten ja varastojen järjestämistä. Se, mihin Tuko-kaupassa myös pyrittiin, oli logistiikkaetu. Harvaan asutussa maassa ei voi olla monta ryhmittymää valtakunnallista jakelua hoitamassa.

Elintarviketeollisuus halusi tiukat reunaehdot Tuko-kauppaan. Johtaja Lea Lastikan mukaan liitto ei ole vastustanut, mutta ei hyväksyntykään fuusiota. Se on valmis komissiolle antaman lausuntonsa mukaan kaupan sellaisin reunaehdoin, että yhtiöt pysyvät erillään ja itsenäisinä. Lehden kolmannessa Kesko-jutussa kerrottiin, että komissio yrittää lopettaa tietovuodot. Startell/STT:n kautta tullessa uutisessa kerrottiin, että kilpailukomissaari Van Miert oli myöntänyt, että vuodot ovat olleet ongelmana Keskon ja Tukon kilpailuasioiden käsittelyssä. Tietovuoto-ongelma tuli esiin juuri Keskon tapauksessa. Komission päätös oli julkisuudessa jo viikko ennen sen julkistamista.

Kauppalehden mukaan tapahtuneet vuodot lisäsivät Keskon osakkeiden riskiä. Lehden mukaan Suomen arvopaperimarkkinalaki määrää pörssiyhtiöiden asioiden kulkemisen pörssin kautta. Vuodot ja erityisesti huhut ovat Helsingin arvopaperipörssin toimitusjohtaja Juhani Erman mukaan ongelmallisia, koska ne vahvistavat todennäköistä vaihtoehtoa. Laajan julkisuuden saanut vuoto ei vastannut lopullista komission päätöstä. Niissä oletettiin, että Keskon olisi myytävä koko Tuko kokonaisuudessaan. Yritys, joka on komission käsittelyssä ja josta vuotaa tietoja, ei Erman mukaan voi saada tiedottamiseensa poikkeuksia pörssissä. Hänen mukaansa Keskolla ei ollut Brysselissä sellaista tietoa, mitä olisi voinut tiedottaa. Yhtiö voi vain kertoa, että on tapahtunut vuoto.

Komission päätös oli esillä Helsingin Sanomien "Rahan liikkeet" palstalla 24.11.1996. Kolumnissa kysyttiin mm. kuka loppujen lopuksi maksaa Keskolle Tuko-kaupasta koituvat tappiot? Pahimmillaan ajateltuna kuluttaja pelaa ikävää nollasummapeleä: hallitsevan markkina-asemansa ja jakelun turvin Kesko olisi joka tapauksessa voinut määrät hintatason, mutta hinnat saattavat nousta nytkin, ellei Suomen päivittäistavaramarkkinoille löydy kunnan kilpailijaa. Jutun mukaan Kuluttajaliiton pääsihteeri Leena Simonen uskoo, että ulkomaisen kilpailijan tulo päivittäistavarakauppaan kiristäisi hinta- ja laatukilpailua. Tämä saattaisi tuoda valikoimiin entistä enemmän ulkomaisia elintarvikkeita. Kuluttajaliitto arvelee EU:lle antamassaan lausunnossa, että fuusion hyväksyminen heikentäisi myös lähipalveluja. Joidenkin näkemysten mukaan taas ulkomainen kilpailija saattaisi tappa lähikaupat, koska niitä tuskin kiinnostaisi haja-asutusalueiden huonosti kannattava ruokakauppa.

Keskisuomalainen puuttui 23.11.1996 komission päätökseen. Päätoimittaja Erkki Laatikainen kirjoitti kolumnissaan otsikolla: "Riekkuvaa iloa EU:n isännän äänestä, miksi?" Hänen mielestään nyt saatiin erinomainen esimerkki siitä, kun kansallinen päätäntävalta karkaa käsistä. Tämä näyttää tuottavan suorastaan turvallisuuden tunnetta, kun ulkomainen mahti sanelee, miten suomalainen yrittäjä saa onnistua. Laatikaisen mielestä kilpailuviraston ylijohtaja Matti Purasjokea pidetäänkin sankarien sankarina. Mutta pitikö Tuko-ratkaisu singota Brysseliin, siksikö, että kilpailuvirasto kykenisi näyttämään tarpeellisuutensa? Miten reilua tällainen menettely on, vai läheneekö se oman maan asioiden ja uskon sotkemista. Kritiikkiä kilpailuvirasto sai Laatikaiselta myös Meritan perustamisesta. Kun kyseessä oli valtion rahojen paimentaminen, ei EU:n väliintulon riskiä haluttu ottaa. Sen sijaan keskolaiset toimivat omilla eikä veronmaksajien rahoilla, joten virkamiesviisasteluun oli oitis kelpo tilaisuus. Kaikkinensa Keskon rökityksessä vapautuu Laatikaisen mielestä kateuden tunteita. Yhtiö on pitkään pärjännyt ilman näyttäviä takaiskuja, joka Suomessa herättää kummastusta ja paheksuntaa.

8 PÖLY ON LASKEUTUNUT

8.1 Yhteisymmärrys tavoittaa eri osapuolet

EU:n komissio julkisti lopullisen päätöksensä Keskon Tuko-kaupan purkamisesta 18.4.1997. Keskon esittämä päivittäistavarakaupan myynti komission mielestä takaa kilpailun Suomen päivittäistavarakaupan markkinoilla. Yhtiön markkinaosuus on tehtävien järjestelyjen jälkeen 40 prosentin tuntumassa, kun se ilman Tuko-kauppojen purkua olisi ollut noin 60 %.

Kesko sopi Tukon päivittäistavarakaupan myymisestä 7.2.1997 monimutkaisella kauppajärjestelyllä. Suomen Sparin osakekanta myytiin Sentralle, Metro-Tukku- ja pikatukkutoiminta siirtyivät Wihuri Oy:lle. Tukon hankinta ja logistiikkayhtiön osakekannan ostivat yhdessä Heinon Tukku, Sentra/Suomen Spar, Stockmann ja Wihuri. Järjestelyissä Kesko toimi myös ostajana, kun se hankki Sentralta Carrols-hampurilaisketjun itselleen. Päivittäistavarakaupan kiinteistöjen, kauppapaikkojen sekä varasto- ja pikatukkukiinteistöjen myyminen tapahtui työeläkeyhtiöiden muodostamalle kiinteistöyhtiölle. Yli 1,5 miljardin markan kauppaan sisältyi yli 170 myymälää, 12 pikatukkua ja 4 keskusvarastoa. Tukon liiketoimintaa jatkavat yhtiöt sopivat kiinteistöyhtiön kanssa pitkistä vuokrasopimuksista. Kiinteistöyhtiön omistajiksi tulivat Eläke-Varma 45, Eläke-Sampo 34 sekä Nova ja Sampo kumpikin 10 prosentin omistusosuuksilla.

Jatkossa Tukosta jäisivät Keskolle Anttilat ja rautakauppaa harjoittavat Rautiat. Keskolle Tuko-järjestelyt toivat 2,2 miljardia markkaa Pääjohtaja Eero Kinnunen sanoi yhtiön pääsevän karkeasti ottaen omilleen. Keväällä 1996 tehty kauppa ei hänen

mukaansa ole vertailukelpoinen nyt tehtyyn kauppaan. Aikaisemmin ostettiin Tukon osakkeet ja nyt myytiin omaisuutta. (STT 7.2.1997)

Vaikka kilpailuviranomaiset olivat torjuneet fuusiota mm. vetoamalla kansainvälisen kilpailun avautumiseen, ulkomaisia osapuolia ei Keskon esitykseen sisällynyt.

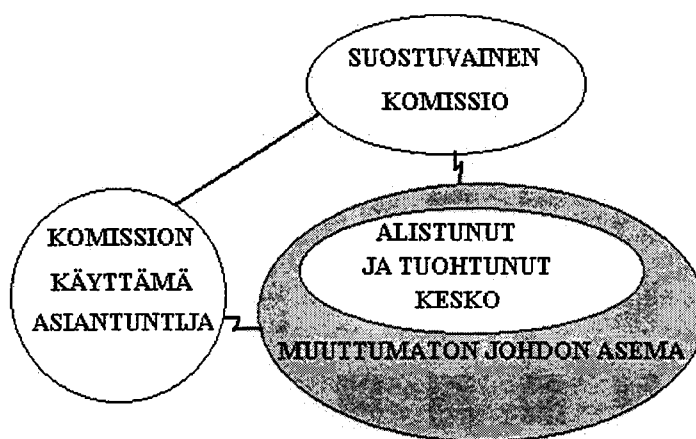
Pörssitiedotteessaan Kesko ilmoitti Tukon päivittäistavarakaupan myynnin täyttäneen EU:n vaatimukset. Sovitut kaupat voidaan näin ollen toteuttaa sellaisenaan. Järjestelyssä Tukon päivittäisliiketoiminta ja siihen liittyvät kiinteistöt myytiin suomalaisille ostajaryhmille. Anttila Oy ja Rautia Oy jäävät Keskon omistukseen. (Kesko 18.4.1997)

Radiouutisten Päivän peilissä komission päätös oli kärkiuutisena, joka oli otsikoitu: ”EU on nyt hyväksynyt Keskon ja Tukon kaupat, mutta Keskolle jäi paha maku suuhun”. Aiheesta oli tehty kaksi juttua. Brysselistä tulleessa jutussa näkökulmana oli, että Tukon järjestelyt sopivat komissiolle, koska ne riittivät palauttamaan kaupan kilpailutilanteen entiselleen. Päätöksen kerrottiin tapahtuneen joustavasti, koska Kesko oli toiminut annettujen ohjeiden mukaan. Jutussa ihmeteltiin myös sitä, että Keskon johto saa jatkaa kuin mitään ei olisi tapahtunut. Toteutuneesta yhteistyöstä komission kerrottiin olleen tyytyväinen. Vastaukset tulivat esitettyihin kysymyksiin Keskon nimeämältä uskotulta mieheltä. Pelkkää myötämäkeä käsittely ei ole ollut.

”Keskon johto on ollut tuhuksissaan siitä, että asia vietiin Brysseliin”. Yhtiö aikookin valittaa päätöksestä EY:n tuomioistuimeen. Erimielisyyttä on lisännyt se, että fuusiota

penkoi komissiossa Suomen kilpailuvirastosta lainassa ollut asianajaja. Komission mukaan kansallisten eksperttien lainailu kuuluu tyyliin. Fuusion purkamisessa ei ongelmia pitäisi tulla vastaan. Jatkossa komissio vain seuraa, täyttääkö Kesko antamansa lupaukset. Brysselissä tapaus on ollut mittakaavaltaan iso. ”Tämän suuruisten kauppojen peruuttaminen on harvinaista herkkua”.

Toisessa jutussa Keskon pääjohtaja Eero Kinnunen suhtautui alistuneesti komissiosta tulleeseen päätökseen: ”Tää on hyvin yksiselitteinen asia ja tämä tieto mikä sieltä tuli... se oli yhtä lyhyt kuin meidän pörssitiedote”. Päätöstä Kinnunen piti lopullisena, joskin käytännön järjestelyt ovat vielä kesken. Kauppojen purkua valvoi uskottu mies, eli Artur Randelsen osakeyhtiö. Pääjohtaja Kinnuselta tivattiin myös Keskon kuluja, mutta tarkkaa tietoa tuolloin ei ollut saatavissa: ”Mutta ei tämä mikään halpa prosessi ole ollut”.

Radiouutiset: Fuusion loppuvaiheiden kertoja.

Radiouutisille komission päätös oli kuin pitkään jatkuneen prosessin loppuun saattaminen. Jutuissa kerrattiin lyhyesti muutamalla lauseella koko prosessi. Brysselistä tullut juttu oli puhdas raportti ja Helsingissä tehdyssä jutussa oli lyhyesti haastateltu pääjohtaja Eero Kinnusta. Yksityiskohtaiseen käsittelyyn jutuissa ei menty, kerrottiin vain komission ratkaisun pääpiirteet .

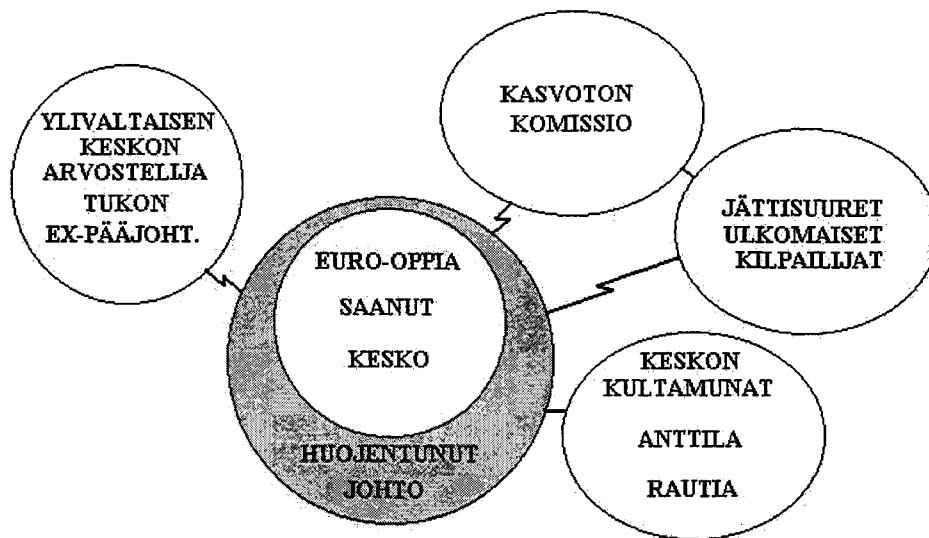
Maakuntaradioista EU:n päätöksestä kertoi Ylen aikainen kahdessa lähetyksessään klo 16.30 ja klo 17.15. Lähteenä oli käytetty STT:n välittämää uutista. Muut tutkimuksessa mukana olleet maakuntaradiot eivät puhuneet komission päätöksestä.

Ennen TV-uutisia lähetetyssä K-Tervo -ohjelmassa ”Kun Kesko salaa Tukoä osti” haastateltavana oli Tukon entinen konsernijohtaja Uolevi Manninen. Hänen Tukoa käsittelevä kirjansa ”Irtiotto” oli julkaistu samalla viikolla, joskin hieman ennen komission päätöstä. Ohjelmassa häneltä tiukattiin sitä, miksi hän ei ollut aikaisemmin tullut julkisuuteen. Manninen kiisti, että Kesko olisi maksanut hänelle vaikenemisesta. Marraskuussa 1996, kun EU ilmoitti kielteisestä päätöksestään Tuko kaupassa, Tervo oli pyytänyt Mannista ohjelmaansa. Manninen kertoi poisjäämisensä syyksi sen, että pelkäsi kaupan kokonaisuuden jäävän epäselväksi ja että yksittäiset asiat olisivat nousseet liikaa esiin.

Koripallosääntöihin vertaamalla hän totesi, ettei Tuko-kaupassa noudatettu rehtejä sääntöjä, eikä pelissä ollut tuomaria. Manninen kertoi Meritan johtaja Pertti Voutilaisen soittaneen hänelle 26.6.96 illalla ja sanoneen että firma myydään alta pois. Tuko-kauppaan Mannisen mukaan jouduttiin, koska pankeilla oli vaikea taloudellinen

tilanne. Näin varmistettiin niiden taloudellinen tulos. Aluksi hanketta oli jarruttanut vakuutusyhtiö Pohjola. Keskon kiinnostusta lisäsi myös se, että Tukon nousua tappiokierteestä oli säikähdetty.

TV-uutisissa uutinen komission päätöksestä oli otsikoitu: ”Keskon Tuko-seikkailu päättyi. EU hyväksyi Keskon järjestelyt”. Juttu käynnistyi Keskon pääkonttorin kuvituksella. Kuvitustekstinä kerrottiin, että Keskon pääkonttorissa komission päätös otettiin vastaan huojentuneina. Tuko-kaupan purkaminen saadaan tehdä täsmälleen siten, miten ajateltiin. Komission päätöstä, tai siihen liittyviä näkemyksiä ei käsitelty. Kasvottomasti toimineen komission ratkaisusta kerrottiin vain, että Tukon purkukaupat astuvat virallisesti voimaan. Keskon ylivalta puhututtaa TV-uutisten mielestä jatkossakin. Esimerkiksi Tukon entinen pääjohtaja Uolevi Manninen heitti täyslaidallisen kaupan keskittymistä vastaan. Mannisen kuvan yhteydessä siteerattiin hänen kirjaansa: ”Kaupan keskittyminen estää pienten pääsyn markkinoille” ja ”kaupan keskittyminen pahentaa työttömyyttä”. Komission päätös merkitsi sitä, että Tukon varsinaiset kultamunat, Anttilat ja Rautiat Kesko saa pitää itsellään. Taloudellisesti Keskon uskottiin selviävän suhteellisen pienillä vaurioilla Tuko-harjoituksistaan, vaikka euro-oppia tulikin kantapään kautta. Pääjohtaja Eero Kinnusen mielestä prosessin opetus oli se, ettei pienillä markkinoilla voi kasvaa riittävän suureksi.: ”Joudumme kilpailemaan isoja ulkomaisia, ehkä kymmenen kertaa suurempia ketjuja vastaan. Ja siinä mielessä meidän rahkeemme täällä ovat tietysti semmoiset, kuin ovat”.

TV-uutiset: Keskon jatkokertomuksen päätös

TV-uutiset käsitteli komission päätöstä kuin jatkokertomuksen päättymistä. ”Varsinkin kilpailijoita elähdyttänyt jatkokertomus Kesko ostaa, myy ja vaihtaa Tukoa on vihdoin päätynyt”. Komission päätöksen vaikutusten selvittelyn lisäksi TV-uutiset kertasi lyhyellä kuvakoosteella fuusion päätapahtumat. Kuvitusta oli Tuko-fuusion julkistamisesta ja komission kielteisestä päätöksestä.

Helsingin Sanomat käsitteli EU:n komission päätöstä lyhyesti uutissivulla ja kahdella erillisellä taloussivun jutulla. Uutisjuttu oli otsikoitu: ”Kesko saa pitää Anttilan kokonaan”. EU:n komissio oli lehden mukaan hyväksynyt Keskon helmikuussa tekemät järjestelyt liiallisen markkinaosuuden purkamiseksi. Sen loppuvaiheet sujuivat lehden mukaan komissiossa poikkeuksellisen ripeästi. Lisäksi kerrottiin, että vähittäiskaupat ostanut Sentra aikoo muuttaa kaikki kauppansa Spar-kaupoiksi.

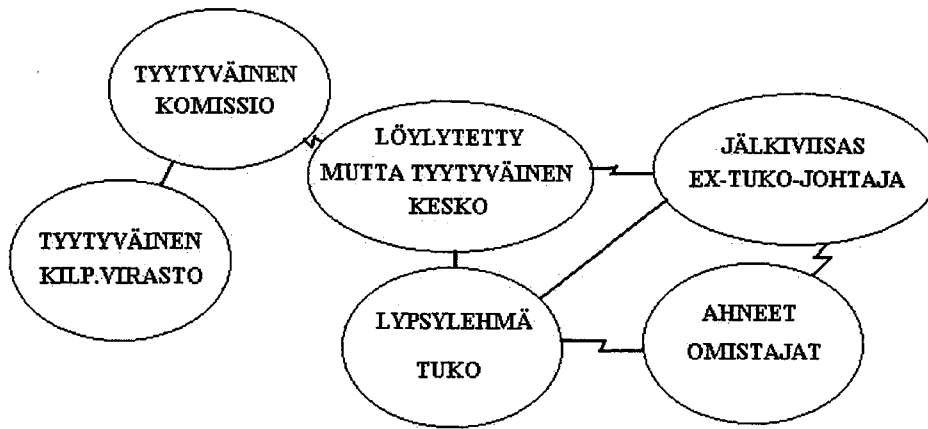
Taloussivuilla ”EU hyväksyi Tuko-kauppojen purkamisen” –jutussa kerrattiin komission päätös ja kuvattiin lyhyesti koko Tuko-kaupan historia. Jutussa keuhuttiin Keskon ja komission uskotuksi mieheksi ottamaa Arthur Andersenia, joka oli toiminut nopeasti ja huolella. Nimetön komission edustaja kehui tapahtuman loppuvaiheen käsittelyä, hänen mielestään kaikki osapuolet olivat olleet hankkeessa hyvin mukana. Brysselin kilpailuviranomaiset katsoivat tapaus-Keskon olevan tältä erää loppuun käsitelty. Komissio oli päätökseensä tyytyväinen, koska se oli tullut vakuuttuneeksi siitä, että Keskon ehdotus palauttaa tosiasiallisen kilpailun päivittäistavaroiden markkinoille Suomessa. Lisäksi korostettiin, että ”Komission kilpailuviranomaisille Kesko ei ollut hankala tapaus”.

Toinen juttu ”Sentran kaupat muuttuvat Spareiksi” keskittyi Tukon ostajien, Sentran ja Wihurin jatkosuunnitelmiin. Sentran toimitusjohtaja Björn Westerholm oli laskenut ketjun markkinaosuuden nousevan 11 prosenttiin. Komission hyväksyntä otettiin lehden mukaan joka taholla ilolla vastaan. Jopa perusteellisen EU-löylytyksen saanut Keskon pääjohtaja Eero Kinnunen oli vakuuttanut tyytyväisyyttään.

Samaan aikaan EU:n Kesko-päätöksen kanssa julkistettiin Tukon entisen konsernijohtaja Uolevi Mannisen kirja ”Irtiotto”. Sen pohjalta oli tehty kaksi juttua, joista toisessa Mannisen katsottiin korostavan erityisesti tavarantoimittajilta kerättävien markkinatukien vinoutumaa. Tämä on johtanut kohtuuttomaan laajaan ja huonotasoiseen ilmoitteluun, jossa laskun maksavat viime kädessä kuluttajat. Hyödyn tästä keräävät tiedotusvälineet varsinkin maakuntalehdet. ”Lähes jokaisen suuremman kaupungin ulkopuolella on tuore komea maakuntalehden toimi- ja painotalo”. Kaupan hankintojen

keskittyminen on johtanut siihen, että pienten tuottajien on yhä vaikeampaa saada tuotteitaan kaupan hyllyille. Teollisuus ja tavarantoimittajat pelkäävät kaupan isoja ostajia, eivätkä uskalla ääneen nurista markkinointitukea vastaan. Elintarviketeollisuus ry:n toimitusjohtaja Pekka Hämäläinen osin yhtyi Mannisen esittämään kritiikkiin ja piti yksilöimättömiä markkinatukia erittäin epäterveinä.. Nykyinen markkinointisysteemi pelaa ulkomaisten tuotteiden pussiin. Tästä huolimatta hän ei näe markkinointisysteemien torjuvan uusien ja pienten tavarantoimittajien pääsyä markkinoille.

”Kitkerä johdatus Tukon kriisiin” –jutussa keskityttiin Uolevi Mannisen ”Irtiotto”-kirjaan Lehden mielestä Manninen kuvaa Tukon vaiheita ja Keskon interventiota isoksi ja järjestyttäväksi tapaukseksi koko Suomen taloushistoriassa. Lehti huomauttaa kirjassa olevan kosolti jälkiviisautta, josta Manninen itsekin ymmärtää huomauttaa.

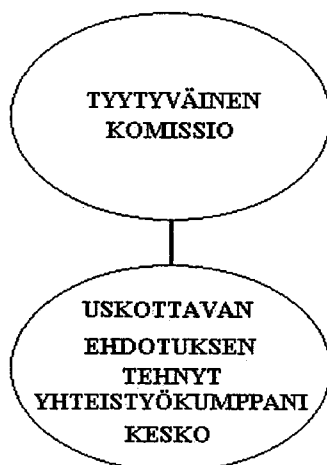

Helsingin Sanomat: Lopullisen totuuden kertoja

Helsingin Sanomat pyrki jutuissaan lopullisen totuuden kertojaksi. Tuko-fuusio käytiin lyhyesti läpi tärkeimpien yksityiskohtien osalta. Tukon romahtamiseen ei Tukon entisen konsernijohtaja Uolevi Mannisen mukaan johtaneet olosuhteet vaan Tukon omistajien visiot. Sen omistajat ja samalla myös asiakkaat siis isot tukkuliikkeet eivät olleet halukkaita yhtiön kehittämiseen vaan sen lypsämiseen.. Uutta tilannetta komission päätöksen jälkeen iloittiin myös Suomen kilpailuvirastossa. Erikoistutkija Mika Hermaksen mukaan tilanne on palautunut sellaiseksi, joka se oli päivittäistavaramarkkinoilla ennen Keskon Tuko-kauppaa.

Kauppalehti käsitteli EU:n komission päätöstä lyhyesti sisäsivulla Brysselistä tullessa jutussa ”Keskon Tuko-järjestely kelpasi komissiolle”. Julkaistun tiedotteen mukaan ”komissio katsoo, että nyt esitetty ehdotus takaa tehokkaan kilpailun palauttamisen päivittäistavaroiden Suomen vähittäiskaupan ja noutotukkukupan markkinoille”. Lisäksi se oli tullut vakuuttuneeksi siitä, että kilpailuedellytykset palaavat samanlaisiksi kuin ennen Tuko-fuusiota. Komission tiedottaja Willy Helin sanoi, että poliittisessa mielessä tapaus on nyt käsitelty loppuun. Mutta juridisessa mielessä valvonta jatkuu

edelleen Kesko oli helmikuussa 1997 myynyt Tukon päivittäistavarakaupan Wihurille, Sentralle, uskotun miehen. KHT Hannu Vänskän avulla. Kauppalehti muistutti, että Stockmanille ja Heinon Tukulle. Kiinteistöt olivat siirtyneet suomalaiselle vakuutusmuodostumalle. Anttila ja Rautia jäivät siis Keskolle. Keskosta oli näin tullut uskottavan ehdotuksen tehnyt yhteistyökumppani, kun komissio oli hyväksynyt järjestelyt sellaisenaan.

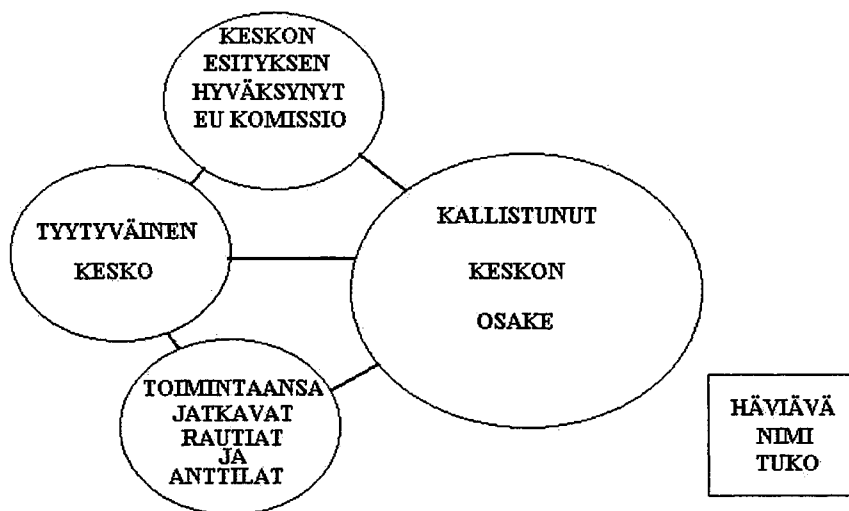

Kauppalehti: Loppuunkäsittelyn prosessin toteaja

Kauppalehti käsitteli komission päätöstä loppuun käsiteltynä prosessina. Tapahtuman uutisarvo ei lehdelle ollut suuri. Sen käsittelyyn oli käytetty kolmen palasta verran tilaa sisäsivuilla muiden juttujen joukossa.

Keskisuomalaisen juttu ”Kesko sai EU:lta siunauksen Tuko-järjestelyille” oli lyhyesti uutissivulla ja aihetta käsiteltiin laajemmin taloussivulla. STT:n kautta tullessa jutussa

kerrottiin komission hyväksymä päätös. Lehti kertoi hampurilaisketju Carrolsin siirtymisestä Tukolta Keskolle. Tämä osoittautui kaupan kylkijäiseksi, kun hampurilaismyymälät ostettiin Sentralta helmikuussa 1997. Komission päätökseen pääjohtaja Eero Kinnunen sanoi olevansa tyytyväinen. Hänen mukaansa Anttila liitettäisiin Keskon erikoiskauppatavarakaupparyhmään ja Rautia maatalous- ja rautatarvikeryhmään. Molemmat jatkavat kaupantekoa entisillä toimintamalleillaan. Sen sijaan Tuko-nimestä Kesko joutuisi luopumaan. Keskon jäävien Tuko-osien nimeksi tulee Hämeenkylässä kauppa Oy. Keskon eläkevakuutuksista huolehtivat eläkeyhtiöt Eläke-Varma, Eläke-Sampo, Nova ja Sampo ostaisivat Tukon päivittäistavarakaupan kiinteistöt. Ilmeisenä yllätyksenä kaikille osapuolille oli niin sanotun uskotun miehen nopeat liikkeet. Siksi komissio pystyi antamaan päätöksensä jo 18.4.1997.

Keskisuomalainen: Kaikkien konsensus

Keskisuomalaiselle komission hyväksyntä ja Keskon reaktiot päätöksestä olivat kuin yhteisymmärryksen, kaikkien osapuolten konsensuksen esittelyä. Eri osapuolten väliset ristiriidat olivat tipotiessään. Komission myönteinen päätös näkyi lehden pörssisivun mukaan Keskon osakkeen hinnassa. ”Ylimmillään Keskosta tehtiin (18.4.97) kauppa 72,8 markalla, kun (17.4.97) päätöksessä siitä sai 70,50 markkaa”.

Etelä-Saimaa oli käyttänyt Keskisuomalaisen tapaan STT:n välittämää materiaalia. Jutut olivat lähes identtiset, merkittävin ero oli siinä, ettei Etelä-Saimaa kuvannut Keskisuomalaisen tapaan kaaviolla Tuko-kaupan lopullisia vaikutuksia. Ilta-Sanomat ei ollut julkaissut komission Keskon ehdotuksen hyväksymisestä juttua. Samoin maakuntaradiot eivät käsitelleet komission lopullista päästöstä.

9 MEDIA MÄÄRITTI MERKIT

9.1 Merkkien tulkitsijat ja niiden tekijät

Median luoma julkisuus Tuko-fuusiosta oli moniääninen diskurssien tila, jossa puhuivat eri toimijat ja tiedotusvälineet. Koko prosessista muodostui mediassa journalistinen draaman kaari. Se virittyi, kun Kesko kertoi koko maan päivittäistavarakaupan rakennetta muuttavasta yrityskaupasta. Varsinainen jännittyminen tapahtui Keskon ilmoitettua luopuvansa vapaaehtoisesti osasta Tuko. EU:n komission kielteinen päätös ja sen odottaminen oli mediakäsittelyn huippuhetki, jonka jälkeen aktiivinen kiinnostus laimeni. Komission hyväksyminen yhteydessä jännite oli löystynyt ja sen jälkeen tapahtui lopullinen laukeaminen. Diskurssianalyysillä olen tutkinut sitä, millaisia merkityksiä haastateltavien ja lausuntoja antaneiden puheet sisälsivät tässä kehityskulussa. Itse viestintäprosessi muuttui ja kehittyi asiayhteydestä toiseen. Diskurssit muodostivat tällöin tiedotusvälineisiin viestinnällisen kehityskulun, johon vaikuttivat kulloinkin esille nousseet kontekstit. Viestintää sääтели Tuko-fuusiosta pitkälti eri toimijoiden valitsema päiväjärjestys, agenda. Tämä prosessi syntyy median omien aikataulujen ja päivälisöjen lisäksi julkisista asioiden ajankohdista ja eri toimijoiden määrittelemistä päätöksentekohetkistä. Agenda muodostuu näiden kolmen elementin välisestä keskinäisestä suhteesta. (Dearing & Rogers, 1996,5.)

Tutkimuksen neljää ajankohtaa median työjärjestyksen kannalta säätelivät sekä Kesko että kilpailuviranomaiset. Kesko vaikutti agendaan keväällä 1996 ilmoittaessaan Tukon ostosta ja saman vuoden lokakuussa, kun ilmoitti luopuvansa osasta ostojaan. Kaksi viimeistä ajankohtaa, marraskuu 1996 ja huhtikuu 1997 olivat Euroopan Unionin kilpailuviranomaisten päättämiä julkisuuteen tulemisen hetkiä. Julkisuuden hallinta näissä viestintätilanteissa oli monitahoinen kilpailutilanne journalistien ja lähteiden kesken. Kaikki journalistisen prosessin osalliset kuten lähteet ja toimittajat ovat jotakuinkin selvillä julkisuuspuelin luonteesta ja osallisina diskurssiivisissa

sopimuksissa, joiden mukaan journalistiset esitykset rakentuvat (Luostarinen 1994,64). Journalistinen todellisuus ei ensisijaisesti perustu siihen, mitä ulkoisessa todellisuudessa tapahtuu. Kyse on siitä, millaiseksi kuva tästä todellisuudesta journalistien ja lähteiden välillä muotoutuu. Tätä suhdetta on tutkimuksissa käsitelty interaktionististen, siis vuorovaikutusta kuvaavilla metaforilla. Metaforina on käytetty esim. peiliä, symbioosia, kilpailun ja yhteistyön vuorottelua, jopa vuodekumppanuutta. (Mörä 1999, 151-152). Tuko-kaupan metaforat muodostuivat vuorovaikutusten kehikossa:

KESKO	KESKO	KOMISSIO	KOMISSIO
OSTAA	TARJOAA	KIELTÄÄ	HYVÄKSYY

UUTISEN	IHMETTELYN	RATKAISUN	HÄIVYTKSEN
AIKA	AIKA	AIKA	AIKA

Kuvatut merkityssuhteet Tuko-fuusiossa perustuvat kontekstista toiseen tapahtuneeseen jatkuvaan muutokseen. Lähteet eivät saaneet merkitystään pysyvistä asetelmista ja muuttumattomista keskinäisistä suhteista vaan toiminnasta, jossa ne kehittyivät. Merkit ja roolit olivat viestinnän välittäjiä prosessissa, joka levisi toimijoista tiedotusvälineiden tulkinnan välityksellä. Tapahtunut kehityskulku oli myös dialogista, jossa otettiin huomioon eri toimijoiden roolit. Keskon Tuko-prosessissa merkkiprosessit ja roolien muuttuminen kasvoi samalla, kun ne kehittyivät uusissa tulkinnoissa. Tutkimuksen neljä eri vaihetta alkoivat näennäisen

ristiriidattomasta yrityskaupasta syviin rakenteellisiin muutoksiin päättyneisiin tapahtumiin. Myöhemmin eri osapuolet saavuttivat yhteisymmärryksen.

9.2 Tiedotusvälineet kovan uutisen äärellä

Kesko ostaa -vaiheessa tiedotusvälineet olivat kovan uutisen äärellä ja laajensivat aiheen käsittelyä koko kaupan sektorille. Ne levittivät näkökulmiaan ja käänsivät näkyvillä olleet kivet saadakseen lisätietoa maan päivittäistavara-kaupan tilasta ja tulevista ajoista. Media peilasi tapahtunutta horisontaalisella tasolla, jolloin katset, analyysi ja tulkinta oli kohdistettu pääasiassa tulevaisuuteen. Fuusion vaikutuksia peilatessa median lähteinä olivat ydinpäättäjät.

Radiouutisten jutuissa korostui ydinpäättäjien asema toimijoita puhutettaessa. Erikoista sen ratkaisussa oli, että kilpailuviraston edustajan sijasta kyseisen laitoksen ylin valvoja, kauppa- ja teollisuusministeri Antti Kalliomäki kuvasi kaupan uusia olosuhteita EU -Suomessa.

Television uutisten käsittelyssä fuusiota peilattiin eri toimijoiden tuntemuksilla, kun ökyisäntä Kesko oli kahmaissut sanelijan aseman päivittäistavaramarkkinoilla.. Sanansa saivat sanoa ydinpäättäjien lisäksi myös maakunnalliset kauppiat.

Maakuntaradiot sekä Radio Keski-Suomi ja Ylen aikainen olivat jutuissaan pääasiassa STT:n materiaalin varassa. Radio Keski-Suomi kylläkin oli kaivanut esiin päivittäistavara-kaupan uudet alueelliset markkinaosuudet.

Helsingin Sanomat toimi jutuissaan spetaakkelin rakentajana, jossa kaikki kaupan alan osapuolet saivat sanoa sanottavansa . Juttukokonaisuuksiin pääsivät Keskon ja Tukon omistajista lähtien myös kaupan työntekijät. Vauraan Keskon ratkaisu ei lehden pääkirjoituksen mukaan ollut yllätys, vaan välttämätön kehitys.

Kauppalehti uutisoi fuusiota talousuutisena, jossa kartoitettiin päivittäistavarakaupan tuon hetkinen tilanne. Businessmaailmasta katsottuna näkyvimmit muutokset oli odotettavissa mainosmarkkinoilla, jossa varsinkin paikallisella tasolla olisi odotettavissa mainonnan vähenemistä. Pääkirjoituksessaan lehti liputti fuusiolle, olihan kyse vastaveto uhkaavalle eurokilpailulle, joskin keskittyminen voi tuoda mukanaan ongelmia .

Keskisuomalainen oli käyttänyt lähes kaiken fuusiosta irronneen materiaalin. Juttuja olivat tehneet myös muutkin kuin taloustoimituksen ihmiset. Ydinpäättäjien äärellä lehti oli aina OKO:n pääjohtajaa, Pentti Komia myöten. Vaikka Tuko-kauppa oli saanut mammuttisuuren käsittelyn, sen vaikutuksia päivittäistavarakaupan alueelliseen markkinajakoon ei kerrottu. Pääkirjoituksessaan Keskisuomalainen kylläkin oletti aidon kilpailun K- ja S –ryhmien välillä saattaa maakunnassa kuumentua.

Etelä-Saimaa painotti jutuissaan fuusion maakunnallisia vaikutuksia. Merkitsihän Tuko-kauppa Lappeenrannan muuttumista suureksi K-kauppa kaupungiksi. Lehti peilasi paikallisten K- ja S –ryhmän edustajien näkemyksiä. K-kauppiaan etäisyys fuusion ydinpäättäjistä oli kaukainen. Sen sijaan Etelä-Karjalan Osuukaupan edustaja katsoi valtakunnallisia päätöksiä suureimmiksi aluetason ratkaisut. Lappeenrannassa kun kilpailun tukehtumiseen on vaikuttanut myös kaupunki itse, joka ei ole antanut S –ryhmälle lupaa rakentaa automarkettia. Pääkirjoituksessa kuvattiin Kesko

liukasliikkeiseksi rahavahvaksi vaikuttajaksi, joka on hotkaissut voimansa tunnossa vahvan kilpailijansa.

9.3 Ihmettelevä ja kriittinen media

Tuko-kaupan varsinaisia dramatiikan synnyttäjiä olivat kilpailuviranomaiset jättämällä valituksen EU:n komissioon. Tietenkin myös Kesko oli osallisena draaman kehityskulkuun. Se yritti turhaan kesäkuussa 1996 torpedoida nämä toimet hallintovalituksellaan korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Kun tutkimusprosessi oli Brysselissä käynnistynyt, median huomio oli kohdistunut odotettavissa olevaan komission päätökseen. Mutta Kesko toimi oma-aloitteisesti ja tuli julkisuuteen ennen komissiota. Yhtiö viritti jännitteen 28.10.96 ilmoittamalla noin kuukausi ennen EU:n virallista päätöstä, että se olisi valmis myymään osan Tukoa, jos EU niin vaatii. Koko hanke oli selvinnyt tiedotusvälineille yksityiskohtia myöten ja niillä oli valmiudet muuhunkin kuin toimijoiden asioiden esittelyyn ja peilaamiseen.

Radiouutiset kertoi heti Keskon esityksestä klo 11.00 lähetyksessä, jossa se oli sähkeen muodossa kärkiuutisena. Päivän peilissä sen paikka oli kolmantena juttuna. Siinä korostettiin, että Kesko on valmis luopumaan sellaisista Tukon osista, joista olisi joka tapauksessa jouduttu irrottautumaan. Kesko kuvattiin alistuneeksi peluriksi, joka halusi saada ehdotukselleen komission hyväksyntä .

TV-uutisissa Kesko paljastettiin kulissinrakentajaksi, joka halusi näyttää EU:n komissiolle valmiutensa luopua saavuttamastaan markkina-asemasta. Irrotettavalle osalle muodostuisi Keskon edustajan mukaan huomattava liikevaihto ja kannattava toiminta. Yhtiön tekemän tempun tarkoituksena oli osoittaa komissiolle, ettei se olisi liian iso ja paha Suomen markkinoille.

Maakuntaradioista Radio Keski-Suomi ja Ylen aikainen olivat valmiin materiaalin peilaajia. Niiden uutissähkeet oli tehty peilaten STT:n välittämää materiaalia.

Helsingin Sanomat esitteli jutuissaan pelurin, joka korosti ehdotustaan asialliseksi ja rehelliseksi. Yhtiö oli tekemässä vaikeuksistaan hyveen, kun se vapaaehtoisesti oli luopumassa saavuttamastaan mahtiasemasta. Komissio oli Keskon aloitteesta harmistunut, koska yhtiön katsottiin kävelleen heidän ylitseen epävirallisen tien kautta.

Kauppalehdelle Kesko oli toimissaan liiketoimiaan järjestelevä yhtiö.. Taustojaan varmistelevalle Kesko oli tullut julkisuuteen sen vuoksi, että esitystä pidettiin niin suurena, että se voisi vaikuttaa yhtiön pörssikursseihin.

Ilta-Sanomille Kesko oli esityksessään paljastunut kärkeäneeksi kähmijäksi. Lehti tiesi mm. yhtiön torjuneen komission vaateet Anttila-ketjusta luopumisesta. Kesko oli paljastunut myös erehtyjäksi, joka oli ymmärtänyt väärin kilpailuviranomaisten toimet.

Keskisuomalaiselle tarjoutui tuhannen taalan paikka, kun Jyväskylässä vieraili yhtiön pääjohtaja Eero Kinnunen. Keskisuomalainen päätyi jutussaan peilaajan rooliin. Pääjohtaja kertoi haastattelussa yhtiön etsivän TukoSparille ostajaehdokasta. Asioitaan järjestelevän Keskon kerrottiin olleen yllättyneen EU:n rajusta vastustuksesta

Etelä-Saimaa oli jutuissaan peilaaja, joka oli käyttänyt STT:n toimittamaa materiaalia. Juttukokonaisuudessa Kesko oli kuin rehti peluri joka oli tehnyt tarjouksen komissiolle. Yhtiö olisi valmis myymään noin 40 prosenttia Tukosta tyydyttääkseen komissiota.. Myytäviin osiin ei pääjohtaja Eero Kinnusen mukaan liity ehtoja komission käsittelyn varalta.

9.4 Ratkaisun esittelyn aika

Ennen EU:n komission lopullista ratkaisua tiedotusvälineet olivat jopa ylivirittyneet kaikista mahdollisista Tuko-fuusioon liittyvistä tiedoista ja vuodoista. Kun Kesko oli tullut julkisuuteen ennen virallista päätöstä, mikseivät sitä tekisi EU:n edustajat? Journalistit ovat hyvin perillä siitä, että vuodon antajilla on usein joku taka-ajatus ja syy siihen, että annetaan luottamuksellisia tietoja (Mörä 1999, 116). Bryssel alkoi vuotaa kuin seula pari viikkoa ennen virallista ajankohtaa uutistoimisto Reuterin kautta. Muutama päivä ennen virallista ajankohtaa uutisointi meillä kiihtyi kiihtymistään: Sen käynnisti STT:n välittämä juttu, jonka mukaan Keskolla olisi puoli vuotta aikaa myydä Tuko. Keskon pörssikursseille mediakäsittely oli myrkkyä. Yhtiön ilmoitettua valmiudestaan myydä 40 prosenttia Tukosta alkoi syöksykierre. Tuota ennen osakkeen hinta oli 75 markkaa ja alimmillaan se käväisi 61,50 markassa 9.11.1996. Komission päätöksen jälkeen 62 markan tuntumaassa ollut kurssi lähti hienoiseen nousuun. Sijoittajille tiedotusvälineet olivat tuolloin tärkein tiedon saannin kanava, kun yhtiö joutui odottamaan virallista ratkaisua. Kun EU:n komissio tuli päätöksensä kanssa julkisuuteen, olivat tiedotusvälineet kerinneet saamiensa vuototietojen ja omaan tiedonhankintaansa turvin kaluta odotettavissa olevat vaihtoehdot. Uutiskärki oli jo katkaistu, kun virallinen päätös pääsi maailmalle.

Radiouutiset toimi komission päätöstä esitellessään tapahtumaan vaikutusten peilaajana, valaisijana ja ennenkaikkea ydinasioiden suodattajana. Brysselistä tullessa jutussa peilattiin komission kilpailuviranomaisten päätös. Keskon johto esteltiin päätöksen valossa alistuneeksi, sen hallintoneuvosto harmistuneeksi, mutta Tuko-kauppias tyytyväiseksi, Kilpailuvirasto osoittautui yllättyneeksi kovan tuomion langettaneen kilpailukomission päätöksestä. Maakunnallisella tasolla

Päätöksen vaikutusta valaistiin Tuko-kauppiaan näkökulmasta, jonka mielestä ratkaisu varmisti riippumattoman kotimaisen päivittäistavara-kaupan tulevaisuuden maassamme.

Televisiouutiset oli kuin majakka, joka kertoi puoli vuotta jatkuneen kovan uutistapahtuman erään päätepisteen. Kilpailuvirasto oli ärhäkkä, poikkeuksellisen kovan päätöksen langettaja. Keskoa kuvattiin suljetuksi linnakkeeksi, jonka johto oli pääsyt piinastaan. Sen sijaan kauppiaat vaativat henkilöjärjestelyjä johdossa. Tv-uutiset sisälsi myös Tuko-fuusion tärkeimpien vaiheiden kertauksen.

Maakuntaradioista Radio Keski-Suomi oli peilannut komissio-päätöstä STT:n materiaalin avulla. Etelä-Karjalan Radio oli hyödyttänyt Lappeenrannassa tehtyä, Radiouutisten juttua. Jutun juonnosta oli tehty sähköutinen klo 16.30 lähetykseen ja juttukokonaisuus ajettiin klo 17.20.

Helsingin Sanomat toimi 21.11.96 juttukokonaisuudessaan ydinkeskittäjänä, joka majakan tavoin valaisi ja peilasi tapahtunutta. Tuko-kaupan kolme keskeistä toimijaa saivat sanoa sanottavansa. Näkökulmat oli rajattu kilpailuasetelman palauttajaan komissioon, tekemisiinsä tyytyväiseen kilpailuvirastoon ja alistuneeseen peluriin Kescoon. Rajaukseen vaikutti myös se, että edellisenä päivänä (20.11.96) aihe oli esillä kahdeksassa jutussa, joissa haastateltavia oli 23. Pääkirjoituksessaan HS paljasti Brysselin päätöksen vaikutuksia, joiden odotettiin koituvan kuluttajan voitoksi. Komission tuomio paljasti myös suomalaisen kilpailukulttuurin nuoruuden ja Keskon sokeaksi ympäristön muutoksille.

Kauppalehti uutisoi komission päätöstä kuin prosessin erästä välivaihetta. Lehti odotti, että komission päätöksen toimenpiteet lykkääntyvät seuraavaan vuoteen. Odotettavissa on mm. tuhannen myymälän myyminen ja Keskon uuden ratkaisumallin rakentaminen. Kauppalehti toimi

myös paljastajana, kun se kertoi Tukon johdon hiljaisena pysymisen: Luvassa oli 9,3 miljoonan markan optiopotti. Pääkirjoituksessaan (20.11.96) se valaisi Brysselin vallan ongelmia, jossa joudutaan tasapainottelemaan ristikkäisten tavoitteiden välissä. On sekä varottava liian tiukkoja keinoja ja valvottava yhteismarkkinoiden toteutumista.

Ilta-Sanomat tarjosi komission päätöksestä sillisalaattia muistuttavan kokonaisuuden. Se toimi kuin salakarikkoja valaiseva majakka ja tapahtumien heijastaja. Kilpailuviraston ylijohtajan Matti Purasjoen lehti nimesi kuluttajien sankariksi. Kilpailuasioiden komissaaria Karel Van Miertiä peilattiin selittelijänä, joka lupasi muutoksia, ettei komissiosta pääsisi tietovuotoja suurissa yrityskaupoissa. Komission päätöksen IS tiesi merkitsevän laajoja vaikutuksia. Komission linjaus merkitsee mm. että Kesko on verrattavissa osuustoiminnalliseen SOK:hon tai Tradekaan. Sen kauppiaita ei ole pidettävä jatkossa itsenäisinä, vaan he ovat Keskon vuokraviljelijöitä. Yhtiön osake on lehden mukaan riski niin kauan, kunnes sen johdon ja komission viranomaisten asiat ovat järjestyksessä..

Keskisuomalaisen näkökulmana komission päätöksen peilaamisessa oli sekä mannermainen että maakunnallinen. Mannermaisesta näkökulmasta se peilasi joustavaa ja kohtuullista komissiota. Suomen tasolla huomio oli kohdistunut kilpailuvirastoon, jonka ylijohtaja Matti Purasjoki toivoi Keskon pääsevän uuden ehdotuksen jättämisen jälkeen sopimukseen komission kanssa. Maakunnallisten näkemyksiä oli peilattu keskisuomalaisten kauppiaiden kautta, joille Purasjoki ja Bryssel olivat melkein kirosanoja. Pääkirjoituksessaan lehti otti kantaa Keskon ja kaupan kotimarkkinoiden puolesta. Tuko -fuusio oli tehty voimassa olevien lakipykäliden mukaan. Samalla ihmeteltiin, miksi Keskon johdon toiminta oli leimattu taitamattomaksi ja kansainvälisiä markkinasääntöjä ymmärtämättömäksi.

Etelä-Saimaa oli Keski-suomalaisen tapaan käyttänyt SUT:n materiaalia, joka oli toimitettu Brysselistä. Siinä peilattiin Tuko-kaupan kaatanutta komission päätöstä, sopua tavoittelevaa Keskoa ja myyntikunnostettua Tukoa. Lehti oli toiminut valmiin materiaalin työstäjänä. Pääkirjoituksessa (20.11.96) todettiin, että Kesko saisi maksaa komission päätöksen seurauksena kalliit oppirahat. Yhtiö paljastettiin varmaotteiseksi, mutta komission kanssa kompuroineeksi, joka ei ollut turvannut riittävästi taustojaan .

9.5 Uutisen kärki on taittunut

Ristiriita oli purkautunut, kun EU:n komissio lopullisesti hyväksyi Keskon kanssa tehdyn sopimuksen. Tiedotusvälineille 18.4.97 tapahtuma oli uutinen, mutta ei enää tietenkään tuoreudessaan vetänyt vertoja aiemmille. Toimijoiden väliset erimielisyydet olivat vaihtuneet yhteisymmärrykseksi. Saavutettava konsensus on ymmärrettävä ideaalina tilana, joka ei koskaan toteudu täydellisesti konkreettisessa elämässä. Mutta yhteisymmärrys ei ole pelkkä harha, vaan se toimii suunnannäyttäjänä. (Bergman 1998,30.)

Radiouutiset peilasi uutisoinnissaan Keskon tunteja ja valaisi komission lopullista ratkaisua. Vaikka sovintoon oli päästy, muistutettiin, että yhtiö valittaa päätöksestä EY:n tuomioistuimeen. Keskolle jäi koko tapahtumasta paha maku suuhun ja yhtiö saa maksaa kovat oppirahat. Pääjohtaja Eero Kinnusen mukaan kyse ei ollut mistään halvasta prosessista.

Televisiouutisille EU:n lopullinen ratkaisu oli kuin Keskon jatkokertomuksen päättäminen. Tapahtumaa valaistiin historiallisella kertauksella . Sekä Tukon entisen konsernijohtaja Uolevi Mannisen ja Keskon pääjohtajan Eero Kinnusen tunteja peilattiin haastatteluilla. Manninen sai

arvostella kaupan keskittymistä ja Kinnusen mukaan taas prosessin opetus oli, ettei pienillä markkinoilla voi kasvaa riittävän suureksi.

Helsingin Sanomat oli myös Tuko-fuusion historian kertoja. Komissio kuvattiin päätöksessään tyytyväiseksi, samoin Kesko. Paljastuksia lehti teki Tukon entisen konsernijohtaja Uolevi Mannisen kirjaa tulkitsemalla. Lopullinen totuus Tukon romahtamiseen johtui omistajien visioista ja siitä etteivät ne olleet halukkaita yhtiön kehittämiseen vaan sen lypsämiseen.

Kauppalehdessä EU:n komission päätös ei päässyt uutissivulle, vaan sisäsivulla olleeseen juttuun.. Lehti toimi loppuun käsitellyn jutun toteajana.

Keskisuomalainen oli toiminut valmiin materiaalin työstäjänä, eli käyttänyt STT:n kautta tullutta juttua. Jutussa kuvattiin tilanne Tuko-fuusion päättymisen jälkeen, johon oli tultu kaikkien osapuolten suostumuksella. Päätöksen vaikutusta lehti peilasi Keskon osakkeen hinnankehityksellä, josta ylimmillään oli maksettu Brysselin päätöksen julkistamisen jälkeen 72,8 markkaa.

Etelä-Saimaa oli Keskisuomalaisen tapaan toiminut valmiin materiaalin työstäjänä. Ilta-Sanomat ei ollut julkaissut juttua komission hyväksymisestä. Samoin maakuntaradiot eivät käsitelleet tätä Bryssel- keskeistä juttua.

9.6 Metaforilla puhuva media

Luodessaan Tuko-kaupan toimijoista merkkejä ja merkityksiä yksittäiset tiedotusvälineet synnyttivät niitä myös itsestään. Kun journalistit toimivat maailmassa, jota eivät ole itse tehneet,

he omalla toiminnallaan luovat sitä uudestaan. Journalistien yhteistyössä näyttää ajoittain olevan myös sopuli-ilmion piirteitä. Keskustelujen myötä valitut aiheet ja näkökulmat hioutuvat yhtenäisimmiksi. Toimittajat rohkenevat valita jonkun näkökulman, kun tietävät toisenkin tekevän näin (Mörä 1999, 104).

Yhteisiä piirteitä tiedotusvälineiden ratkaisuihin oli. Merkit ja merkitykset ovat yhteisöllisiä viestintäakteja, joihin liittyvät tietyt pyrkimykset ja kiinnostukset. (Bergman 1998, 31). Tiedotusvälineiden omia merkkejä, rooleja Denis McQuail kuvaa median metaforilla. (McQuail 1994, 68) Niistä nousivat Keskon Tuko-kaupassa selkeimmin nousivat ikkuna, peili ja majakka.. Ikkuna-metaforassa avautui koko Tuko-kauppaan liittyvä laaja maailma. Ikkunana tiedotusvälineet toimivat periaatteessa fuusion jokaisessa vaiheessa. Peilinä media oli silloin, kun se toimi suoraan lähteidensä varassa, kuten haastatteluissa ja tiedotustilaisuuksissa. Asiantuntijat ja asianosaiset saivat sanoa sanottavansa ja tämä informaatio meni sellaisenaan julkisuuteen. Tästä oli pitkälti kyse silloin, kun Kesko julkisti Tuko-kaupan toukokuussa 1996. Majakkana toimiminen tapahtui komission kielteisen päätöksen jälkeen. Pääkirjoituksissa, kolumneissa ja raporteissa tulkittiin tapahtumia ja kerrottiin niiden vaikutuksia. Ne toimivan myös suunnannäyttäjinä, jolloin mm. viitoitettiin päivittäistavarakaupan tulevaa kehitystä.. Keskolla oli tiedottamisessa tarkoituksena merkityksellistä asioita itselleen tarkoituksenmukaisesti. Majakan roolissa media toimi ”korjauskertoimena” luomalla mm. lähdemateriaalia laajempia juttuja. (Reunanen 1994, 43). Painopiste analyysissä ja näkökulmien valinnassa oli median itsensä tekemien ratkaisujen varassa. Paljastajana ja totuudentorvi eli ”me muuten tämä tiedetään” -roolissa media pyrki lähteidensä ja eri asiantuntijoiden ylä- ja ulkopuolelle. Tällöin tiedotusvälineet pyrkivät esittämään Tuko-kaupasta täydellisemmän kuvan, minkä Kesko tai kilpailuviranomaiset olivat antaneet. Lähteinä oli käytetty kaikkia mahdollisia tahoja, joita ei välttämättä edes kerrottu. Lähdemateriaalina olivat myös vuodot ja epäviralliset keskustelut Keskoa, Tukoa, kilpailuviranomaisia tai muita kaupan alaa

tuntevien kanssa. Yhteys itse prosessiin oli tällöin etäinen, ja tulkinnat epätarkkoja jopa virheellisiä.

Tutkimuksen tiedotusvälineet voidaan jakaa myös etujoukkoihin ja taustatoimijoiksi. Mitä lähemmäksi ne pääsivät ydinpäättäjiä sitä kovempia ja vakuuttavampia uutisia pystyttiin tuottamaan. Etulyöntiasemassa olivat valtakunnalliset uutisvälineet, Ylen TV-uutiset ja Radiouutiset, Helsingin Sanomat ja Kauppalehti. Niiden reporterit olivat paikoissa, joissa Tuko-kauppaan liittyvät toimijatkin olivat eli Helsingissä ja Brysselissä. Maakuntalehdistä Keskisuomalaisen uutisointi, joka maakunnallisella tasolla oli laajaa, joutui hetkittäin tukeutumaan uutistoimistojen mm. STT:n ja SUT:n materiaaliin. Niiden avulla päästiin lähelle ydintoimijoita. Samoin toimi Etelä-Saimaa, joka maakunnallisessa uutisoinnissaan oli päätenyt Keskisuomalaista huomattavasti suppeampiin ratkaisuihin. Ylen maakuntaradioiden rooliksi jäi taustatoimijana oleminen. Niiden uutisointi perustui STT:n materiaaliin ja muutoinkin ne toimivat sattumanvaraisesti. Joukosta poikkeavin oli Ilta-Sanomat. Fuusion alkuvaiheesta, samoin kuin EU:n komission lopullisesta päätöksestä se ei kirjoittanut sanallakaan. Sen sijaan prosessin ollessa meneillään, lehti ennakoiki Keskolle mm. suuria tappioita ja odotettavissa olevia henkilömuutoksia yhtiön johdossa.

Pelureita ja sankareita julkisuudessa –tutkimus osoitti median olleen Keskon Tuko-kaupan toimijoille, varsinkin Keskolle hallitseman ja ennakoiman vaikuttaja. Tiedotusvälineiden käsittelyssä ne saivat rooleja, jotka muodostuivat suhteessa muihin toimijoihin. Mitä lähemmäksi media pääsi itse tapahtumia, sitä selkeämmäksi toimijoiden roolit muodostuivat. Samalla kun tiedotusvälineet kuvasivat tapahtumia ja niiden taustalla olleita hahmoja, ne itse synnyttivät itsestään roolihahmoja ja metaforia.

Media loi Keskon Tuko-kaupalle moniäänisen diskurssien tilan, jonka hallinnasta käytiin kovaa valtataistelua. Ensimmäisen haasteen antoivat kilpailuviranomaiset ilmoittaessaan valittavansa kaupasta EU:lle. Toisen kerran toimijoiden diskurssit ottivat yhteen Keskon ilmoitettua vapaaehtoisesti luopuvansa osasta Tukoa. Kolmas ja ratkaisevin diskurssien valtataistelu käytiin kilpailukomission kieltäessä aiotun yrityskaupan. Ennen tuota päätöstä tiedotusvälineet olivat diskurssien valtiaita, kun ne alkoivat tehdä johtopäätöksiä Brysselistä valuneista tiedoista ennen virallisen ratkaisun julkistamista.

LÄHDELUETTELO

Primäärimateriaali

Radion ja television uutislähetys Yleisradio Oy:

TV-uutiset klo 20.30	27.5.1996, 28.10.1996, 19.11.1996, 20.11.1996, 21.10.1996, 8.4.1996
Radiouutiset klo 17.30	27.5.1996, 28.10.1996, 19.11.1996, 20.11.1996, 21.10.1996, 8.4.1996
Etelä-Karjalan Radio	20.11.1996
Radio Keski-Suomi	27.5.1996, 28.10.1996, 20.11.1996
Ylen aikainen	27.5.1996
K.Tervo	20.11.1996 18.4.1996
MOT	21.10. 1996

Sanomalehdet:

Helsingin Sanomat:	28.5.1996, 29.10.1996, 19.11.1996, 21.11.1996, 22.11.1996, 4.11.1996, 9.4.1997
Kauppalehti	28.5.1996, 29.10.1996, 19.11.1996, 21.11.1996, 22.11.1996, 19.4.1997
Ilta-Sanomat:	20.10.1996, 19.11.1996, 21.11.1996, 22.11.1996

Keskisuomalainen 28.5.1996, 29.10.1996, 19.11..1996, 21.11.1996, 23..11.1996,
19.4.1997.
Etelä-Saimaa: 28.5.1996, 29.10.1996, 21.11.1996, 22.11.1996, 19.4.1997
STT: 18.11.1996, 7.2.1997, 18.4.1997.

Haastattelu: Kilpailuviraston ylijohtaja Matti Purasjoki 3.11.1998

Euroopan yhteisön kilpailupolitiikka, 1997: XXVII kilpailupolitiikkaa koskeva kertomus

EY:n komission päätös 1996 N:o IV /n.784

Kesko Oy 1996: Vuosikertomus 1995

Kesko Oy 1997: Vuosikertomus 1996

Kesko Oy 1998: Vuosikertomus 1997

Kesko Oy 27.5.1996 : Pörssitiedote

Kesko Oy 10.6.1996 : ”

Kesko Oy 11.6.1996: ”

Kesko Oy 27.6.1996 ”

Kesko Oy 29.7.1996: ”

Kesko Oy 2.9.1996: ”

Kesko Oy 12.9..1996: ”

Kesko Oy 28.9.1996: ”

Kesko Oy 1.10.1996: ”

Kesko Oy 28.10.1996 ”

Kesko Oy 18.4.1997: ”

Kesko Oy 1.1.-31.8. 1996 : Osavuositarkastus

Kilpailuvirasto 1996: Vapaan kilpailun puolesta

Kilpailuviraston vuosikirja 1997

Kilpailuvirasto vuosikirja 1999

Kilpailuvirasto 27.5.1996: Tiedote

Kilpailuvirasto 26.6.1996: Tiedote

Korkeimman hallinto-oikeuden päätös 2314/1/1996. Helsinki

Tuko Oy 1996: Vuosikertomus 1995

Kirjallisuusluettelo

Alasuutari, P. 1993: Laadullinen tutkimus. Tampere

Bergman, M. 1998: Viestintä, tulkinta ja toiminta. Tiedotustutkimus 4/1998, 14-35

Dearing, W & Rogers, E. 1996: Agenda setting. California

Van Dijk, T. 1988: News as discourse. Hillsdall

Ekecrantz, J. 1994: Journalismmin viestintä. Tiedotustutkimus 4/1994,

Eerola, H. 1996: Sanomalehden asiakaslähtöinen strategiointi. Jyväskylä

Eskola, A. 1972: Sosiaalipsykologia. Helsinki

Fairclough, N. 1997: Tehtävänasettelu diskurssianalyysille. Tiedotustutkimus 1/1997

Fairclough, N 1997b: Miten media puhuu. Tampere

Fiske, J. 1992: Merkkien kieli. Jyväskylä

Foucault, M. 1982: The Subject and power. Critical inquiry

Goffman, E. 1971: Arkielämän roolit. Porvoo

Hellsten, I. 1994: Suomen tie europerheen jäseneksi. Tiedotustutkimus 4/1994

Hellsten, I & Pöntinen P. 1997: Kriittisen diskurssianalyysin uudet haasteet.

Tiedotustutkimus 1/1997

Hoffman, K. 1990: Kesko 1940- 1990. Jyväskylä

Huovila, T. 1995: Uutisvuorokausi. Tutkimus medioiden eroista. Helsinki

Ikävalko, E. 1996: Ylivoimapeli mediassa. –Julkisuusmekanismit ja julkisuuden hallinta
Helsinki

Jokinen, A., Juhila, K., Suominen, E. 1993: Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere

Jokinen, J. 1998: Mitä yrityskauppavalvonta merkitsee? Helsinki

Juhila, K. 1993 Miten toiminnasta tulee tosi. Kirjassa Diskurssianalyysin aakkoset.
Tampere.

Kuutti, H. 1995: Tutkiva journalismi. Saarijärvi

Lambert, W & Lambert W. 1971: Sosiaalipsykologia. Jyväskylä

Lehtonen, M. 1997: Merkityksen merkitys. Tiedotustutkimus 1/1997

Luostarinen H. & Väliaverronen E. 1991: Tekstinsyöjät. Tampere

Majapuro, M. 1997: Talousjournalismi. Historiaa, teoriaa, käytäntöä. Helsingin
kauppakorkeakoulun julkaisuja, opetusmonisteita O-219. Helsinki

Miert Van, K. 1998: Esipuhe. Teoksessa Euroopan yhteisön Kilpailupolitiikka 1997

Mörä, T. 1999: EU-journalismin anatomia. Mediasisältöjä muokanneet tekijät ennen
kansanäänestystä 1994. Helsingin yliopiston Viestinnän laitos sarja 1A/2/1999

Nykysuomen sanakirja 1967. Porvoo

Peltola, H. 1996: Ketju vastaan ketju. Sijoittaja-lehti 1/1996. Helsinki

Purasjoki, M. 1997: Lukijalle. Kilpailuviraston vuosikirja 1997

Russel, M. 1997: The Press and the committee system. Teoksessa Media power on politics.
Washington, 1997

Suomen lehdistö 6.7.1996

Suominen, E. 1993: Kielen käytön vaihtelevuuden analysoiminen. Kirjassa Jokinen, A., Juhila

K., Suominen, E.: Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere

Tarasti, E. 1990: Johdatus semiotiikkaan. Helsinki

Toivakka, T. 1996: EU suosii suuria. Sijoittaja-lehti 1/1996. Helsinki

Virtapohja, K. 1998: Sankareiden salaisuudet. Journalistinen draama suomalaista suomalaista urheilusankaria synnyttämässä. Jyväskylä

Väliverroten, E. 1998: Mediatekstistä tulkintaan. Teoksessa Anu Kantola, Inka Moring, Esa

Väliverroten (toim.): Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan. Helsinki

Väliverroten, E. 1993: Diskurssien verkossa. Joukkoviestimet, julkisuus ja valta. Tiedotustutkimus
1/1993